

Programmabegroting 2018

Gemeente Bedum

Inhoudsopgave

Begroting 2018 in 1 oogopslag	5
Algemeen	15
– Samenstelling Bestuur	17
– Kerngegevens	18
Bevolkingsverloop (per 31 december)	18
Fysieke structuur (cf. jaarrekening 2016)	18
Beleidsbegroting	19
– Programmaplan	21
• 0 Algemeen bestuur	23
• 1 Openbare orde en veiligheid	29
• 2 Verkeer, vervoer en waterstaat	33
• 3 Economische zaken	39
• 4 Onderwijs	43
• 5 Cultuur en recreatie	47
• 6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	51
• 7 Volksgezondheid en milieu	55
• 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	59
• 9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	63
– Algemene dekkingsmiddelen	69
• Onvoorzien	71
• Investerings	71
– Paragrafen	73
• Lokale heffingen	75
• Weerstandsvermogen en risicobeheersing	81
• Onderhoud kapitaalgoederen	91
• Financiering	95
• Bedrijfsvoering	99
• Verbonden partijen	105
• Grondbeleid	115
• Gemeentelijke subsidies	121
• Controle en Onderzoek	123
• Interbestuurlijk toezicht (IBT)	125
• Sociaal Domein BMW	131
Financiële begroting	139
– Inleiding	141
– Toelichting op het overzicht van baten en lasten	143
– Uiteenzetting van de financiële positie	145
Meerjarenraming 2019 - 2021	149
Meerjarig geprognosticeerde balans (incl. ontwikkelng EMU-saldo)	160
Investeringslijsten 2018 - 2021	161
Overzicht van reserves en voorzieningen	167
Vaststellingsbesluit	171
Bijlage I Specificatie algemene uitkering	175

Begroting 2018 in 1 oogopslag

Inleiding

Om het lezen van de begroting enigszins te vergemakkelijken hebben we sinds enige jaren de gewoonte om een beknopt overzicht van de begroting weer te geven. Hiermee kunt u snel de hoofdpunten van de begroting doorgronden. In deze begroting zetten we deze lijn voort.

Begroting 2018 en meerjarenbegroting

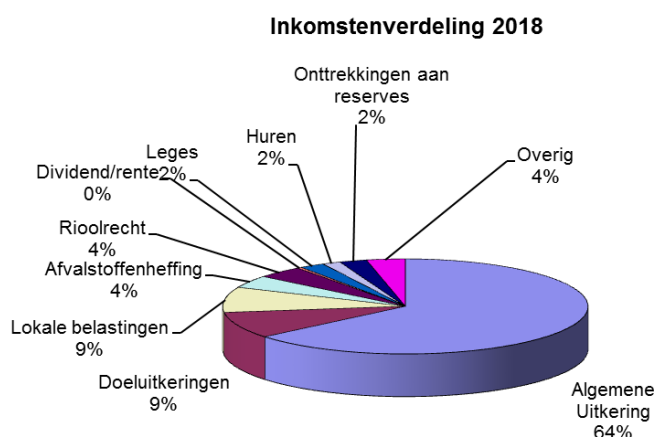
Bij de voorjaarsnota 2017 schetsten wij u een positief verwacht begrotingssaldo voor 2018. Dit beeld wordt in deze begroting bevestigd. Wij zijn er dan ook in geslaagd u een structureel sluitende begroting en meerjarenperspectief aan te bieden. Tevens zijn wij er in geslaagd structurele ruimte te vinden voor een aantal reeds langer geplande investeringen in de openbare ruimte, waar tot op heden nog geen financiële ruimte voor gevonden was.

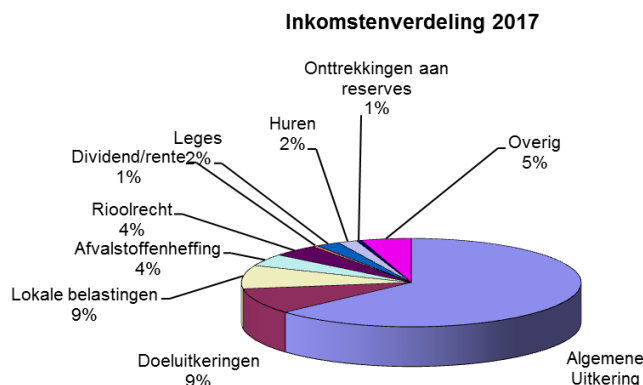
Wij hebben ons bij de opstelling van deze begroting gehouden aan de geschetste kaders, zoals beschreven in de voorjaarsnota 2017. Dat betekent dat geïnventariseerde ontwikkelingen daaruit, financieel zijn verwerkt in deze begroting. Er blijven echter onzekerheden bestaan. Wij noemen het grillige karakter van de Algemene Uitkering, de doeluitkeringen, de verdere implementatie van de decentralisaties, het aardbevingsdossier en de aankomende herindeling.

Het komend begrotingsjaar 2018 sluit met een structureel overschot van ongeveer € 169.500. De meerjarenraming sluit in 2021 met een structureel overschot van ongeveer € 12.000. Hierbij gaan we uit van de huidige situatie, met een zelfstandige gemeente Bedum. Bij de kadernota in 2018 zullen we een beeld presenteren van de heringedeelde gemeente Het Hogeland.

Inkomsten

Geen uitgaven zonder inkomsten. Voor de uitvoering van de gemeentelijke taken is elk jaar veel geld nodig. In de programmabegroting 2018 en beknopt in deze Begroting in 1 oogopslag (BIO) staat hoeveel geld de gemeente nodig heeft en waaraan dit geld wordt besteed. Voordat we daar verder op ingaan, laten we u in de onderstaande grafieken zien, waaruit de inkomsten van de gemeente Bedum in 2018 en in 2017 bestaan en wat de onderlinge verhouding tussen de inkomstenbronnen is. De gemeente krijgt algemene inkomsten, waarvan de bestemming door de gemeente zelf bepaald kan worden en inkomsten waarvan de besteding is gebonden. Bij de laatste valt te denken aan rioolrechten, reinigingsrechten, afvalstoffenheffing of specifieke rijksuitkeringen, die alleen mogen worden ingezet voor een bepaald doel.

Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt, vormen de algemene uitkering, de doeluitkeringen en de lokale belastingen de belangrijkste baten, gevolgd door de heffingen die rechtstreeks zijn gerelateerd aan de geraamde kosten. Voornaamste afwijking ten opzichte van 2017 is het grotere deel van de (incidentele) uitgaven dat wordt gedekt door een onttrekking aan de reserves. Hierna gaan we nader in op deze verschillende inkomstenbronnen.

Algemene uitkering

De bijdrage van het rijk vormt de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente. Kort samengevat bestaat deze uit vergoedingen van specifieke uitkeringen en uit de algemene uitkering. Hier gaan wij in op de laatste.

Twee keer per jaar wordt de hoogte van deze algemene uitkering bijgesteld: in mei en in september. De gemeenten worden hierover met een circulaire door het rijk geïnformeerd. De september circulaire 2017 is verwerkt in deze begroting. Dit betekent dat deze begroting is opgesteld aan de hand van het meest actuele inzicht.

Een uitgebreidere analyse van de algemene uitkering kunt u vinden in de paragraaf 'Algemene Dekkingsmiddelen'.

Lokale belastingen

De belangrijkste inkomstenbron – ná de algemene uitkering en de doeluitkeringen – vormen de lokale heffingen. Het gaat hier o.a. om de belastingen RZB, OZB en hondenbelasting. In deze begroting is ervan uitgegaan dat de RZB en OZB opbrengst tot en met dit begrotingsjaar stijgt met 6,5%; dit is hoger dan de macronorm OZB voor 2017, die is vastgesteld op 1,97%. Dit is conform de bestaande meerjarenraming. Vanaf 2019 is een verhoging van 3,5% geraamd, wat in lijn met de bestaande meerjarenraming is.

In de programmabegroting 2018 wordt voorgesteld om komend jaar de tarieven te hanteren, zoals deze zijn opgenomen in de paragraaf lokale heffingen.

Overige lokale heffingen

Naast de belastingtarieven die dienen als algemeen dekkingsmiddel, zijn er ook heffingen die rechtstreeks gerelateerd zijn aan de gemaakte kosten. Deze inkomsten mogen de kosten dan ook niet overschrijden en zijn geraamd als onderdeel van de verschillende programma's. Het gaat hier voornamelijk over de afvalstoffenheffing en reinigingsrechten, de rioolrechten en de overige rechten, zoals de begraafrechten, leges en marktelden.

In onderstaande tabel zijn deze samengevat en afgezet tegen de tarieven van 2017. We beperken ons hierbij tot de gemeentelijke belastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolrechten. Voor de overige tarieven verwijzen wij naar de legesverordening 2018, die gelijk met de begroting in uw raad wordt behandeld.

De tabel laat beperkte stijgingen of dalingen van de tarieven zien. Daarmee houden wij onze lastendruk op een relatief laag peil.

Roerende en onroerende zaakbelasting	2017	2018
OZB eigendom woningen	0,1662%	0,1719%
OZB eigendom niet-woningen	0,2636%	0,2813%
OZB gebruik niet-woningen	0,2002%	0,2039%
RZB eigendom	0,1662%	0,1719%

Hondenbelasting	2017	2018
Voor één hond	71,60	72,74
Voor elke hond meer van dezelfde houder	108,06	109,79
Houders van een kennel	220,25	223,78

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	2017	2018
Huisaansluiting	226,46	224,16
Extra groene container 140 liter	50,54	50,03
Extra grijze container 240 liter	129,32	128,01
Reinigingsrechten container 240 liter *	121,71	120,48
Reinigingsrechten container 750 liter *		781,25
Reinigingsrechten container 1100 liter *	1.157,59	1.145,84
* excl. BTW		

Rioolheffing	2017	2018
Basistarief	214,99	216,07
Bedrijven (> 10 medewerkers)	322,48	324,10
Alleen grond-/hemelwater	64,50	64,82
Verzorgingstehuizen	1.504,92	1.512,44

Dividend en rente

De gemeente Bedum bezit aandelen in o.a. Enexis. Het structurele dividend dat wij als gemeente ontvangen vanuit de onderdelen van Enexis, zijn opgenomen in deze begroting. In deze post is met ingang van 2017 geen bespaarde rente meer opgenomen. Door gewijzigde BBV voorschriften is renteberekening over eigen financieringsmiddelen niet meer toegestaan. Dit is reeds in de begroting 2017 aangepast.

De programma's

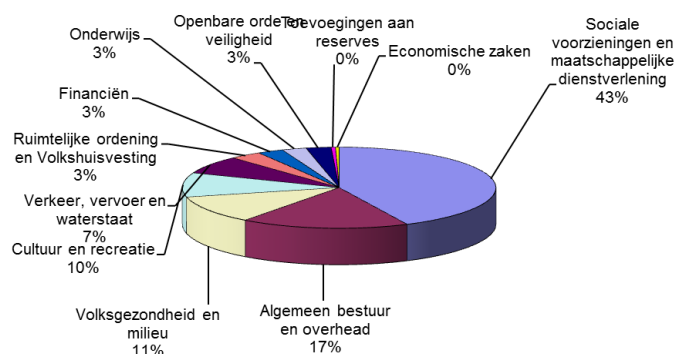
De baten (deels) en lasten worden toegerekend aan de door uw raad vastgestelde programma's. In de onderstaande tabel staan de lasten en baten van de verschillende programma's weergegeven. Hierbij worden de algemene dekkingsmiddelen, de mutaties in de reserves en de post onvoorzien apart gepresenteerd. De belangrijkste punten uit de programma's komen daarna kort aan de orde.

Het beeld van de programma's is vergelijkbaar met dat van 2017 en geeft geen grote verschuivingen te zien. De belangrijkste verschuivingen zitten in een aantal incidentele posten die zijn geraamd bij de programma's, maar die worden gedekt door een onttrekking aan de Algemene Reserve. Dit betreft onder andere € 200.000 voor cofinanciering voor leefbaarheidsprojecten en € 75.000 voor een afscheid van de huidige gemeente Bedum.

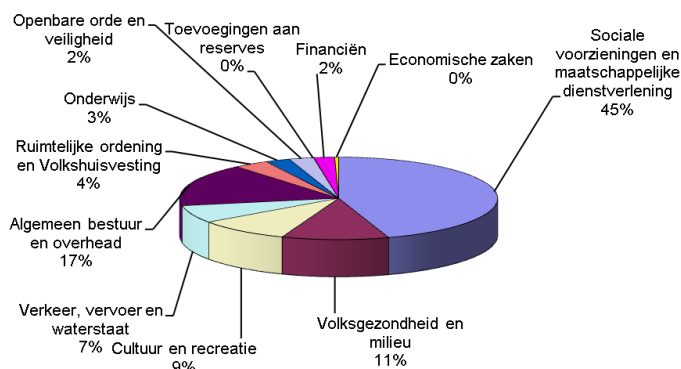
	Rekening 2016		Begroting 2017		Begroting 2018		
Omschrijving programma	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen bestuur	1.729.983	200.283	1.370.405	189.107	1.094.744	196.675	-898.069
Overhead			2.467.184	67.135	3.013.884	33.789	-2.980.095
Openbare orde en veiligheid	626.709	0	570.974	0	610.881	0	-610.881
Verkeer, vervoer en waterstaat	1.699.005	27.311	1.571.480	102.029	1.717.620	102.042	-1.615.578
Economische zaken	207.932	268.981	91.662	94.191	89.640	72.035	-17.605
Onderwijs	819.998	51.015	571.757	25.482	599.409	25.482	-573.927
Cultuur en recreatie	2.455.525	316.731	2.147.770	201.693	2.298.738	201.698	-2.097.040
Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	10.298.988	2.799.187	10.240.984	2.393.652	10.191.619	2.352.445	-7.839.174
Volksgezondheid en milieu	2.939.705	2.546.836	2.472.089	2.558.052	2.626.334	2.568.012	-58.322
Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting	1.635.147	1.023.691	805.204	577.817	772.801	339.676	-433.125
Financiën	1.173.379	668.191	481.030	6.500	636.527	134.583	-501.944
Subtotaal programma's (a)	23.586.371	7.902.226	22.790.539	6.215.658	23.652.197	6.026.437	-17.625.760
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen							
Lokale heffingen		1.853.305		1.957.226		1.940.539	1.940.539
Algemene uitkeringen		15.625.580		14.453.578		15.314.009	15.314.009
Dividend en rente		153.033		114.415		94.415	94.415
Saldo financieringsfunctie							0
Overige algemene		577.491					0
Dekkingsmiddelen							0
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen (b)	0	18.209.409	0	16.525.219	0	17.348.963	17.348.963
Onvoorzien (c)	0	0	26.083	0	26.198	0	-26.198
Resultaat voor bestemming	23.586.371	26.111.635	22.816.622	22.740.877	23.678.395	23.375.400	-302.995
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:							0
	3.176.026	3.271.399	6.951	104.923	106.951	579.578	472.627
							0
Totaal toevoegingen en onttrekkingen	3.176.026	3.271.399	6.951	104.923	106.951	579.578	472.627
							0
Resultaat na bestemming	26.762.397	29.383.034	22.823.573	22.845.800	23.785.346	23.954.978	169.632

Procentueel gezien zijn de uitgaven van de gemeente in 2018 en 2017 als volgt te verdelen (afgerond op hele procenten):

Uitgavenverdeling 2018

Uitgavenverdeling 2017

Het programma Algemeen bestuur

In 2018 zal de agenda voor een groot gedeelte worden bepaald door de vorming van de nieuwe gemeente Het Hogeland. De Ministerraad heeft in september het besluit genomen om het wetsvoorstel met betrekking tot de herindeling om advies voor te leggen aan de Raad van State. Naast het wetgevingstraject is de programmaorganisatie ingericht en wordt alles in werking gezet om op 1 januari 2019 de fusieorganisatie gereed te hebben voor de dienstverlening aan de inwoners van de nieuwe gemeente Het Hogeland. Gelijk andere fusies moet er enorm veel werk worden verzet en dat betekent keuzes maken.

Ons beleid bij het stimuleren van burgers om zich in te zetten voor de samenleving, wordt onverminderd voortgezet. Mede met inzet van leefbaarheidsgeld van de NAM worden burgers actief in hun straat of wijk in bijvoorbeeld het realiseren of opknappen van speeltuintjes. Een ontwikkeling die wij van harte toejuichen. De dorpencoördinator heeft een spilfunctie als het gaat om initiatieven rond de thema's welzijn, zorg en leefbaarheid binnen de gemeente Bedum en werkt als een laagdrempelige contactpersoon. De dorpencoördinator werkt op

informele wijze samen met de verschillende partijen en vormt de verbinding tussen de leefwereld van de burger en de systeemwereld van de gemeente.

Het programma Openbare orde en veiligheid

Het belangrijkste thema in dit programma blijft het gaswinningsdossier. Dit dossier vraagt onverminderd inzet op een breed scala van onderwerpen die moeten bijdragen aan herstel van vertrouwen. Dat begint met instrumenten die de veiligheid van onze inwoners beter moeten garanderen, bijvoorbeeld door versterking van huizen, scholen en zorgcentra. Ons scholenprogramma wordt daarbij onverkort doorgevoerd. Volgens planning moet voor de kerst 2017 de Walfridusschool en de Horizon zijn versterkt en kan daarna een start worden gemaakt met de versterking van de Regenboogschool. Het voorlopig ontwerp voor de nieuwbouw van de Togtemaarschool en 't Groenland is bijna gereed voor besluitvorming.

Het programma Verkeer vervoer en waterstaat

In de eerste helft van 2017 is de inventarisatie en inspectie van de kademuren en beschoeiingen uitgevoerd. Deze gegevens zijn verwerkt in een rapport en aan de hand hiervan is een beheerplan kademuren en beschoeiingen opgesteld, die in het 4e kwartaal van 2017 wordt aangeboden aan uw raad. Het herstel van kademuren en beschoeiingen vraagt de komende jaren om forse investeringen. In deze begroting is dit deels geraamd. Bij de inspectie is ook gekeken of er mogelijk sprake is van aardbevingsschade of schade als gevolg van de waterpeilverlaging in relatie met de bodemdaling als gevolg van gaswinning, een direct aantoonbare relatie is hierbij moeilijk vast te stellen.

In 2016 is besloten de aan te leggen ontsluitingsweg het spoor te laten kruisen middels een tunnel. In 2017 is de benodigde planologische procedure gestart; deze zal doorlopen tot in 2018. Tevens is met de provincie en ProRail gewerkt aan de uitwerking van de tunnel. Voor de oversteek van het Zevenbruggetjespad over het spoor en de nieuwe ontsluitingsweg wordt nog een oplossing uitgewerkt. De huidige situatie wordt veilig gemaakt vanuit het programma NABO (niet automatisch beveiligde spoorovergang); van de gemeente wordt een bijdrage gevraagd van ongeveer € 100.000 (zijnde 25% van de totale verwachte kosten). Deze wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve, die reeds eerder is gevormd voor de gemeentelijke bijdrage aan de ontsluitingsweg.

Het programma Economische zaken

Voor wat betreft het centrumplan leidt de planvorming voor het gezondheidscentrum en het centrale bouwblok aan De Vliet (commercieel met appartementen) naar besluitvorming in 2017. In vervolg op de in 2017 gestarte werkzaamheden aan de infrastructuur, zal de bouw van gebouwen starten in 2018. De weekmarkt is gesitueerd op een tijdelijk terrein aan De Vliet.

In 2017 zullen we met de provincie en FrieslandCampina de anterieure overeenkomst met betrekking tot de uitbreidingsplannen ondertekenen. De Planologische procedure zal starten als alle daartoe benodigde bescheiden door FrieslandCampina zijn aangeleverd. De planologische procedure loopt daarmee niet meer parallel aan die van de oostelijke ontsluitingsweg.

Het programma Onderwijs

Op 10 december 2015 is het Programmaplan door u vastgesteld. De bouwkundige versterking en nieuwbouw van de schoolgebouwen St. Walfridus en Horizon is in afronding. De leerlingen van de Regenboog gaan naar de tijdelijke school; de voorbereiding van het verstevigingsplan van het gebouw is gaande en uitvoering zal in 2018 plaatsvinden. De nieuwbouwplannen van de Togtemaarschool en 't Groenland worden voorbereid, het voorlopig ontwerp is bijna gereed, en de uitvoering van beide plannen zal starten in 2018.

Nog in 2017 gaan we van start met drie pilots die erop zijn gericht om de samenwerking tussen onderwijs en CJG te verbeteren. In samenwerking met Het Hogeland College Uithuizen starten we in het najaar van 2017 een pilot om schoolverzuim beter aan te pakken. Leerplicht en CJG zijn hierbij nauw betrokken. Indien succesvol wordt de werkwijze ingevoerd op alle scholen in de regio.

Het programma Cultuur en recreatie

We hebben nog steeds te maken met de essentaksterfte. De verwachting is dat ook in 2018 weer een groot aantal zieke essen gekapt zal moeten worden. Verder zijn op diverse plekken, kleinschalig, gemeentelijke groenvakken omgevormd. Ook in 2018 zal verder uitvoering worden gegeven aan het omvormen van groenvakken.

Vanwege het verbod op het toepassen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen op (half)verhardingen is ervaring opgedaan met alternatieve methodes. Deze alternatieve methodes zijn fors duurder en daarom hebben

we het budget voor groenonderhoud verhoogd. Op de grindpaden op de begraafplaatsen hebben alternatieve methodes nog niet het gewenste resultaat. Er wordt gewerkt aan de voorbereidingen om een ander type verharding toe te passen op de hoofdpaden van begraafplaatsen in Bedum, Zuid- en Noordwolde en Onderdendam. Dit in combinatie met het laten vergrassen van zijpaden die minder gebruikt worden.

Op het gebied van recreatie en toerisme is de focus van de gemeente gericht op het faciliteren van dit beleidsterrein. De initiatieven van onder andere “Mooi Bedum”, de Lichtweek en de Walfridus voettocht zijn fraaie activiteiten die door het particulier initiatief ontwikkeld zijn. Waar mogelijk en nodig faciliteert de gemeente deze activiteiten.

Het programma Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening

We werken binnen de decentralisaties in het Sociaal Domein in verschillende verbanden samen met andere gemeenten. Na twee jaar ervaring met de nieuwe taken in het sociaal domein is besloten dat er overeenkomstig de visie en uitgangspunten inhoud gegeven moet worden aan het werken in integrale teams op het sociaal domein. In de periode van augustus 2016 tot 1 januari 2017 is proefgedraaid met één pilotteam ‘integrale ondersteuning’, bestaande uit casemanagers jeugd, consultants maatschappelijk werk, consultants Wmo, consultants Participatiewet en consultants MEE. Dit team heeft verkend welke toegevoegde waarde deze organisatievorm zou kunnen hebben voor de inwoner met een hulpvraag. Gebleken is dat deze toegevoegde waarde er is onder andere doordat kennis werd gedeeld en er samen aan een oplossing werd gewerkt.

De huidige contracten voor basisondersteuning (maatschappelijk werk, welzijnswerk, jongerenwerk en cliëntondersteuning) lopen af op 31 december 2017. Dit is aanleiding geweest voor het opstarten van een Europese aanbesteding. We zullen in 2018 samen met de gegunde partij verder bouwen aan de vorming van integrale teams en de transformatieopgave. Daarbij is het uitgangspunt dat de inwoner of zijn of haar huishouden centraal staat, wij laten onze organisatie daarop aansluiten.

In 2016 is de nieuwe uitvoeringsorganisatie GR Werkplein Ability tot stand gekomen. Vanuit de drie sporen, het WSW/beschut werk en het minimabeleid is er zorg voor mensen die gebruik maken van de geboden voorzieningen. Het beleid is gericht op het leiden naar werk. Daar waar dit niet kan is het beleid er op gericht om inwoners op een andere wijze te laten participeren in de samenleving.

Het programma Volksgezondheid en Milieu

De BMWWE gemeenten en het waterschap Noorderzijlvest effectueren de samenwerking binnen de waterketen door uitvoering te geven aan het Afvalwaterbeleidsplan. De clustersamenwerking van de BMWWE gemeenten en het waterschap zal in 2017 de volgende onderwerpen oppakken:

- N.a.v. onderzoek verbeteren hydraulisch functioneren van de zuiveringskringen nadere uitwerking maatregelen fase 2.
- Realisatie meetplan riolering en overstorten.
- Gegevensbeheer Riolering uitvoeren voor 2 clusters (8 gemeenten)
- Deelnemen in een regionale samenwerking Waterketen Groningen Noord-Drenthe in een gezamenlijke dienst meten en monitoren.

Riolering

- Vanuit het Afvalwaterbeleidsplan BMWWE/NZV zal uitvoering worden gegeven aan:
- Realisatie rioolrenovatie in het Geert Reinderspark (BBZ) en De Vlijt.
- Wijzigen riolering Waldadrijsdijk.
- Wijzigen riolering Stationsgebied en Margrietlaan.
- Uitvoering geven aan het operationeel plan rioolreparaties kern Zuidwolde.

Naast de wettelijke gemeentelijke taken op het gebied van volksgezondheid, zoals die door de GGD voor de gemeenten worden uitgevoerd, heeft u samen met de gemeenten De Marne, Winsum en Eemsum een nota lokaal gezondheidsbeleid vastgesteld. Hierin zetten we in op een gezonde levensstijl met drie speerpunten, te weten: alcohol, roken en bestrijding overgewicht.

Het programma Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting

In de woningbouwplannen stimuleren we een goede mix van woningen, inclusief levensloopbestendige woningen, in overleg met woningstichting Wierden en Borgen, de ontwikkelaars en bouwers, voor verschillende doelgroepen. Hierover maken we afspraken met die partijen, die we zo nodig vastleggen in (exploitatie)overeenkomsten.

De invoering van de Omgevingswet is door het Rijk tot 2021 uitgesteld. In het kader van de herindeling zijn we samen met de andere gemeenten, wel gestart met de voorbereiding van de implementatie. De in de Omgevingswet voorgestane werkwijze past namelijk in de werkwijze zoals die ook na de herindeling voor de nieuwe gemeente wordt voorgestaan. Ook wordt gezamenlijk onderzocht hoe het traject naar de Omgevingswet eruit ziet en wordt hierop geanticipeerd.

Het programma Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad is door de Provincie Groningen gestart. U heeft besloten hieraan deel te nemen en een bedrag van € 50.000 beschikbaar te stellen voor de cofinanciering van het leningdeel t.b.v. verbetering, verduurzaming en levensloopbestendig maken van particuliere woningen.

Het programma Financiering en algemene dekkingsmiddelen

In dit programma wordt uitvoering gegeven aan de doelstellingen zoals verwoord in het bestuursprogramma 2014-2018 op het gebied van de (meerjaren)begroting, de vrij aanwendbare reserves en de lokale lasten. In het kader van de (financiële) onzekerheden die op ons afkomen blijven wij extra aandacht houden voor onze financiële huishouding.

Conclusie

De voornaamste conclusie is dat de budgettaire positie van onze gemeente een positief beeld geeft. Dit heeft ruimte gegeven voor een aantal investeringen, die reeds langere tijd in voorbereiding waren. Er blijft echter druk bestaan door de grote dossiers die op ons bord liggen, zoals de verdere uitwerking van de decentralisaties, het gaswinningsdossier en de aanstaande herindeling.

Algemeen

Samenstelling Bestuur

Leden van de raad	Namens
J.R. Heres	PvdA
W. Rus	PvdA
R.G. Kuiper	PvdA
A.R. Wijnstra	CDA
K. Rutgers-Swartjes	CDA
B.P. Koster	CDA
R. van Bruggen	CDA
J. Berghuis	ChristenUnie
T.G. Doesburg	ChristenUnie
B. de Jong	ChristenUnie
S. Journée-Schuiling	VVD

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 zijn 4 raadszetels niet ingevuld.

drs. E. van Lente	Voorzitter
-------------------	------------

drs. H.P. Reijsoo	Griffier
-------------------	----------

Leden van het college van burgemeester en wethouders	
drs. E. van Lente	Burgemeester
M. van Dijk	ChristenUnie
drs. J.W. van de Kolk	PvdA
J. de Vries	CDA

R. Wiltjer	Gemeentesecretaris
------------	--------------------

Kerngegevens

Bevolkingsverloop (per 31 december)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Aantal inwoners</i>	10.444	10.491	10.507	10.550	10.494	10.438	10.433	10479
<i>Waarvan:</i>								
<i>0-4 jaar</i>	513	509	525	551	534	532	542	531
<i>5-14 jaar</i>	1.387	1.338	1.301	1.277	1.278	1.238	1.206	1190
<i>15-49 jaar</i>	4.485	4.493	4.473	4.435	4.316	4.227	4.131	4147
<i>50-64 jaar</i>	2.443	2.468	2.414	2.392	2.382	2.399	2.447	2448
<i>65 jr. & ouder</i>	1.616	1.683	1.794	1.895	1.984	2.042	2.107	2163

Fysieke structuur (cf. jaarrekening 2016)

oppervlakte gemeente		4.496 ha
waarvan: binnenwater		39 ha
historische kern		0 ha
Woonruimten	4.787	
lengte van de wegen	92,9 km	419.704 m ²
waarvan: wegen buiten de bebouwde kom	43,4 km	159.751 m ²
wegen binnen de bebouwde kom	50,1 km	259.953 m ²
lengte fiets / ruiter- en wandelpaden	14,0 km	31.547 m ²
rest verharding (trottoirs / parkeerplaats)		160.859 m ²
totaal verharding		612.110 m ²
lengte waterwegen	12,0 km	
aantal m ² openbaar groen		330.901 m ²
aantal m ² sportaccommodaties		155.530 m ²
aantal m ² begraafplaatsen		61.178 m ²

Beleidsbegroting

Programmaplan

Inleiding

Op de volgende bladzijden zijn de programma's opgenomen. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om bepaalde maatschappelijk gewenste effecten te verwezenlijken.

Het programma dient voor de raad een handvat te zijn om op hoofdlijnen te kunnen besturen. Het is kaderstellend, budgetbepalend en biedt mogelijkheden om te kunnen controleren. Hiervoor dient per programma aangegeven te worden:

- wat we willen bereiken;
- wat we er voor gaan doen;
- wat het mag gaan kosten.

Het is aan de raad om te bepalen uit hoeveel programma's het programmaplan bestaat. De omvang is niet voorgeschreven.

Opbouw van de programma's.

De tekst onder het kopje "Wat willen we bereiken" is gebaseerd op het door de raad op 8 mei 2014 behandelde bestuursprogramma 2014-2018.

Daarbij is ook informatie opgenomen over bestaand beleid indien er beleidsnotities c.a. zijn. Hierdoor heeft de raad inzicht in de al eerder vastgestelde bestuurlijke kaders.

Onder "Wat gaan we daarvoor doen" wordt aangegeven welke onderdelen van het bestuursprogramma in 2018 worden uitgevoerd. Ook wordt hier ingegaan op de stand van zaken.

Het programma is geen statisch geheel. Er doen zich in de loop van de tijd allerlei ontwikkelingen voor waardoor beleidsaanpassing/nieuw beleid nodig is. Onder het kopje "Wat gaan we nog meer doen" wordt hier op ingegaan en worden er voorstellen gedaan. Onder "Wat mag het extra kosten" hebben we de investeringen uit de investeringslijst 2017 opgenomen.

De gewone exploitatie van de gemeente gaat natuurlijk ook door. De raad moet hiervoor ook de benodigde middelen beschikbaar stellen. Daarom wordt per programma aangegeven wat de structurele baten en lasten zijn en welke producten binnen het programma vallen.

Dekkingsmiddelen

Na de programma's is een hoofdstuk "Algemene dekkingsmiddelen" opgenomen. Hierin wordt ingegaan op de aanwezige dekkingsmiddelen en de onderbouwing daarvan.

Onvoorzien

Voor de post onvoorzien is een hoofdstuk "Onvoorzien" opgenomen waarin een onderbouwing wordt gegeven.

Programma: 0 Algemeen bestuur

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Op initiatief van het provinciaal bestuur is het onderwerp herindeling op de bestuurlijke agenda gekomen. Dat initiatief wordt gesteund door meerdere gemeentebesturen. De eerste voorkeur van Bedum is zelfstandigheid én samenwerking met de buurgemeenten. Zelfstandigheid is de beste optie voor een nabij en benaderbaar gemeentebestuur. Samenwerking is nodig om de taken in het sociale domein goed te kunnen uitvoeren maar zelfstandigheid biedt stevig invloed op het beleid. Wij willen dat het gemeentebestuur de komende tijd de ingezette lijn blijft volgen. Wij wachten de resultaten van onderzoeken naar de (on)mogelijkheid van een 'G7-gemeente' af, in lijn met het raadsbesluit van 3 december 2013.

Betrokkenheid van onze inwoners versterkt het beleid van onze gemeente. Om burgerparticipatie te stimuleren willen wij in de komende jaren:

- burgerinitiatieven stimuleren en faciliteren;*
- het idee van een vrijwilligersprijs voor jongeren uitwerken;*
- themagerichte wijk- en dorpenrondes organiseren;*
- de wijkaanpak uitbreiden over de gehele gemeente;*
- burgers actief uitnodigingen als 'Gast van de Raad';*
- Inventariseren welke andere vormen van burgerparticipatie er zijn en inzichtelijk krijgen hoe burgerparticipatie kan bijdragen aan het behoud van onze leefbaarheid en ons voorzieningenniveau in het licht van een terugtrekkende overheid.*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Inspraakverordening, vastgesteld d.d. 29 januari 2004;
- Nota jeugd en veiligheid, d.d. 29 januari 2004;
- Integriteitscode, vastgesteld d.d. 19 februari 2004;
- Regeling burgerinitiatief, vastgesteld d.d. 25 maart 2004;
- Algemeen Plaatselijke verordening, vastgesteld (wijzigingen) d.d. 8 juli 2010;
- Handhavingsbeleidsplan Omgevingsrecht 2011 – 2015 BMW-gemeenten, vastgesteld d.d. 28 juni 2011 (B&W);
- Organisatiebesluit, d.d. 1 juli 2008;
- Regeling faciliteiten voor studie en persoonlijke ontwikkeling d.d. 1 januari 2008;
- Communicatienota, vastgesteld d.d. 23 april 2009;

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	6,35	8,28	NB	NB	NB
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	5,70	8,20	NB	NB	NB
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 290	€ 614	NB	NB	NB
Externe inhuur	%	8%	22%	NB	NB	NB
Overhead	%	13%	45%	NB	NB	NB

Wat gaan we daarvoor doen?

Herindeling

Op 27 juni 2017 heeft GS besloten het herindelingsontwerp Het Hogeland met een positieve zienswijze door te sturen naar de Minister. De Ministerraad heeft in september het besluit genomen om het wetsvoorstel om advies voor te leggen aan de Raad van State. Naast het wetgevingstraject is de programmaorganisatie ingericht en wordt alles in werking gezet om op 1 januari 2019 de fusieorganisatie gereed te hebben voor de dienstverlening aan de inwoners van de nieuwe gemeente Het Hogeland. Gelijk andere fusies moet er enorm veel werk worden verzet en dat betekent keuzes maken. Omdat de winkel gewoon open blijft en onze medewerkers het werk voor de herindeling moeten combineren met hun reguliere werk moeten wij ons beperken tot het hoogst noodzakelijke. En dat betekent een denkbeeldige stip op de horizon met eindplaatje waar je als organisatie naar toe wilt groeien. Ervaringen uit andere herindelingsclusters leren dat een fusie van deze omvang al gauw 3 tot 5 jaar vraagt om alle processen te harmoniseren en de basis op orde te krijgen. Doel moet zijn dat de overgang naar de fusieorganisatie voor onze inwoners geruisloos. Los daarvan hebben onze inwoners gewoon recht op een adequate dienstverlening.

In lijn met onze partnergemeenten hebben wij incidenteel budget geraamd voor het afscheid van de gemeente Bedum. Dit betreft een bedrag van € 75.000 en wordt gedekt uit de algemene reserve.

Automatisering

Bij ICT-faciliteiten gaat het om de ondersteuning en optimalisatie van bedrijfsprocessen. Jaarlijks vindt een inventarisatie van projecten en activiteiten plaats voor de BMW gemeenten. Daarnaast wordt ondersteuning verleend aan het sociaal domein en de gemeenschappelijke regeling Participatie Noord Groningen dat we in BMW verband uitvoeren. De uitkomsten van de inventarisatie worden meegenomen in de kadernota en de eerstvolgende begroting. Hiermee is het geborgd in het reguliere Planning en Controlproces.

Bedum over de grenzen 2018

De gemeente Bedum houdt op te bestaan. In onze relatie met Zbaszynek en Amt Peitz besteden we daar in 2018 aandacht aan.

Elektronische overheid/Antwoord

De eerder in gang gezette ontwikkelingen worden gecontinueerd of uitgebouwd maar nieuwe initiatieven worden in het perspectief van de herindeling niet meer opgepakt. Vooruitlopend op de herindeling is, naar de wens van uw raad, wel een twitteraccount geopend. Op dit moment kent dit account ruim 250 volgers. Onze ambitie is om een kwart van onze inwoners via dit medium te bereiken. Daarnaast wordt vanuit BMW ingezet op het bereiken van inwoners via o.a. social media.

Burgerparticipatie

Mede met inzet van leefbaarheidsgeld van de NAM worden burgers actief in hun straat of wijk in bijvoorbeeld het realiseren of opknappen van speeltuintjes. Een ontwikkeling die wij van harte toejuichen.

Wanneer het om samenwerken met inwoners gaat kennen we verschillende vormen:

- Burgerparticipatie: de overheid is initiatiefnemer en/of opdrachtgever, burgers worden uitgenodigd om mee te denken/doen.
- Overheidsparticipatie: de burger/ondernemer/organisatie is initiatiefnemer, de gemeente sluit aan daar waar nodig.

Beide vormen hoeven elkaar niet uit te sluiten. Ze vragen echter wel om een andere werkwijze: van binnen naar buiten en van buiten naar binnen.

De dorpencoördinator heeft een spilfunctie als het gaat om initiatieven rond de thema's welzijn, zorg en leefbaarheid binnen de gemeente Bedum en werkt als een laagdrempelige contactpersoon, die zich begeeft tussen de driehoek inwoners – (maatschappelijke) organisaties – gemeente. De dorpencoördinator werkt op informele wijze samen met de verschillende partijen en vormt de verbinding tussen de leefwereld van de burger en de systeemwereld van de gemeente. De dorpencoördinator heeft een faciliterende rol en werkt vanuit de vraag van inwoners. Sleutelwoorden die passen bij deze werkwijze zijn: maatwerk, sensitiviteit, ondernemerschap en flexibiliteit.

Kindergemeenteraad

Ondanks de extra werkzaamheden door de komende herindeling, en ondanks de drukte bij de scholen wat betreft versteviging dan wel nieuwbouw, zal in 2018 worden gepoogd kinderen uit de groepen 7 en 8 mee te

laten doen met de zogeheten “kindergemeenteraad”. De doelstelling uit het bestuursprogramma 2014-2018 om te streven naar een grotere bestuurlijke betrokkenheid van inwoners – en dus ook kinderen – blijft onverkort overeind.

Wijkaanpak

Burgerkracht stimuleren en faciliteren is een ontwikkeling waarop onverminderd wordt ingezet in onze omgang met burgers en de wijken. Onze dorpencoördinator geldt daarvoor als verbindende schakel tussen bestuur en ambtelijke organisatie. Deze maatschappelijke ontwikkeling wordt doorgezet in de visie Ruimte! zoals deze is vastgesteld voor de beoogde fusiegemeente Het Hogeland. Resultaat van die aanpak is bijvoorbeeld de op stapel staande herinrichting van het groen aan Ommelandersdrift en de Lijnbaan. Projecten die, ook financieel, een inspanning vergen van de gemeente maar mede tot stand zijn gekomen dankzij initiatieven vanuit de buurt.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting de volgende extra middelen beschikbaar gesteld:

Buitendienst roldeuren vervangen MJOP	€ 14.547
Buitendienst luchtheater MJOP	€ 7.049

Overhead

Bij programma 0 Algemeen bestuur zijn de kosten van overhead geraamd. Dat wil zeggen alle kosten die niet rechtstreeks aan een product/taakveld kunnen worden toegeschreven. Hierbij moet worden gedacht aan loonkosten van administratief personeel en ander ondersteunend personeel. Ook andere kosten worden hieronder gerekend zoals, huisvestingskosten (binnen- en buitendienst) en kosten van softwarepakketten die door of voor de hele organisatie worden gebruikt. In onderstaand overzicht maken we apart inzichtelijk welke kosten we aan overhead geraamd hebben.

Informatisering en automatisering

1 Doelstellingen

Door het bijzondere karakter van de huidige periode, waarin de BMW gemeenten volop bezig zijn met de herindeling, is er bij I&A-BMW beperkte capaciteit beschikbaar om nieuwe (beleids)wensen op te pakken dan wel uit voeren. De komende periode heeft I&A-BMW als belangrijkste taak de transitie richting de nieuwe gemeente te ondersteunen. Daarnaast is het zaak om de basisdienstverlening op orde te houden, de winkel blijft immers open tijdens verbouwing. Nieuwe ontwikkelingen/wensen die niet met de herindeling, een wettelijke verplichting of bedrijf kritisch proces te maken hebben, zullen niet meer worden opgepakt. Over de consequenties van deze strakke prioritering zal I&A-BMW met de programmaorganisatie herindeling, de individuele gemeenten nadere afspraken maken.

Doelstelling 1	Voorbereiden, inrichten, operationeel maken van ICT voorziening t.b.v. de herindeling volgens “Visie I&A voor het Hogeland”				
Maatregel	Het ontwikkelen van een uitvoeringsplan, afgeleid van de I&A visie, het uitvoeren van voorbereidende stappen om de infrastructuur voor Het Hogeland in te richten.				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoeren van de werkzaamheden (2017 & 2018) Gereed zijn voor de herindelingsseisen (2018) 				
	2016	2017	2018	2019	2020
		Uitvoeren werkzaamheden	Uitvoeren werkzaamheden	Nazorg en door ontwikkelen	Borging

Toelichting maatregel

Ter voorbereiding van het ontstaan op 01-01-2019 van Het Hogeland zijn de BMW gemeenten in een programma-organisatie per afdeling/domein de specifieke noodzakelijke stappen te zetten om ‘de basis op orde te krijgen’. Vanuit Informatiemanagement wordt aangesloten bij deze projectgroepen om de visie van I&A en de visie ‘Ruimte’ met elkaar te verbinden. Vanuit de afdeling Automatisering worden de voorbereidende werkzaamheden getroffen om werkplekvoorzieningen, telefonie, infrastructurele impact en de ICT Backbone gereed te maken voor de nieuwe gemeente.

Doelstelling 2	We vervangen een deel van het BMW netwerk (apparatuur en software)				
Maatregel	Het vervangen, vernieuwen van server, netwerk en opslagapparatuur. Tevens wordt het Microsoft licentiemodel vervangen.				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van de werkzaamheden (2017) • Gereed zijn voor de herindelingseisen (2018) 				
	2016	2017	2018	2019	2020
	Opstellen en vaststellen van Investeringsplan	Uitvoeren werkzaamheden	Afronden werkzaamheden	Borging	Borging

Toelichting maatregel

Het huidige netwerk voor BMW stamt van 2010 en is op onderdelen gedateerd. Het huidige Microsoft licentiemodel voldoet niet meer aan de huidige wensen en eisen. De inrichting van het nieuwe netwerk voldoet aan de eisen/wensen van deze tijd, zoals plaats/tijd/apparaat onafhankelijk kunnen werken voor alle gebruikers.

Daarnaast willen we de “schotten” die nu tussen gemeenten zijn geplaatst verwijderen om op die manier de samenwerking tussen de gemeenten en collega’s onderling te verbeteren. Dit vraagt herinrichting van de bestaande structuur en een strak autorisatiebeheer. Tenslotte denken we door de herinrichting een complexiteitsreductie te behalen waardoor we qua beheerlast beter uitkomen dan nu het geval is. De nieuwe inrichting wordt in samenspraak met ICT Eemsmond bepaald en gebouwd waardoor de aansluiting met de nieuwe organisatie gelegd is.

Doelstelling 3	We gaan de betrouwbaarheid en veiligheid van de informatievoorziening waarborgen.				
Maatregel	Het treffen van een samenhangend pakket aan maatregelen ter waarborging van de betrouwbaarheid en veiligheid van de informatievoorziening.				
Prestatie Indicator	Uitvoeren informatiebeveiligingsplan				
	2016	2017	2018	2019	2020
	Besluitvorming	Uitvoering	Uitvoering	Borging	Borging

Toelichting maatregel

Het informatiebeveiligingsplan is er op ingericht om de betrouwbaarheid van de gemeentelijke processen, de gebruikte informatiesystemen en de daarin opgeslagen gegevens te beschermen tegen al dan niet opzettelijk onheil. In de VNG Resolutie “Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente” is vastgelegd dat iedere gemeente het informatiebeveiligingsbeleid vaststelt aan de hand van de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). We zullen de BIG gaan gebruiken om het informatiebeveiligingsplan BMW vorm te geven.

In 2016 is er een GAP analyse gemaakt t.b.v. de uitvoering van de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten). Hieruit volgt een voorstel met maatregelen. Daarna is een projectplan geschreven waarin de vastgestelde beveiligingsmaatregelen worden weggezet in een planning met de daarbij behorende impact op capaciteit en financiën. In de periode 2017/2018 zullen de maatregelen worden geïmplementeerd. Door het aantrekken van een Informatie beveiligingsfunctionaris (CISO; Chief Information Security Officer) en een ondersteuner informatiebeveiliging is de bewaking en borging van dit proces geregeld. Beide functionarissen zullen voor de BMW-gemeenten werkzaam zijn en hebben als opdracht de informatiebeveiliging, conform het vastgestelde beleid, te implementeren. Hoewel gemeenten in 2018 nog een eigenverantwoordelijk dragen voor de informatiebeveiliging is het streven om, daar waar mogelijk, maatregelen te implementeren die (gaan) passen bij de nieuw te vormen gemeenten.

ENSIA

Elk jaar moeten gemeenten zich verantwoorden over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. De verantwoordingssystematiek op het gebied van informatiebeveiliging gaat veranderen. De VNG heeft hier onlangs de colleges en raden over geïnformeerd

In 2017 gebeurt dit voor het eerst met een nieuwe Audit systematiek: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Deze nieuwe systematiek maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter.

Met ENSIA wordt de verantwoordingssystematiek over BRP, PUN, Suwi, BAG, BGT en DigiD gebundeld. Bovendien sluit hiermee de horizontale verantwoording over informatieveiligheid aan op de gemeentelijke planning en control-cyclus.

De coördinatie m.b.t. tot de invoering van ENSIA is belegd bij de Informatie beveiligingsfunctionaris.

Doelstelling 4	Het opnemen van de uitvoeringsorganisatie Werkplein Ability in het BMW netwerk				
Maatregel	Het opnemen van de gebruikers en hun applicaties/data in het netwerk van BMW.				
Prestatie Indicator	Het ICT netwerk van Ability is toegevoegd aan en in beheer bij I&A-BMW.				
	2016	2017	2018	2019	2020
	Planvorming	Uitvoeren plan van aanpak & uitvoering	Uitvoering en borging		

Toelichting maatregel

De afdeling Sociale Zaken en Werk van de BMW gemeenten zijn gefuseerd met het werkvoorzieningschap Ability en vormen nu Werkplein Ability. De afspraak is dat I&A-BMW de ondersteuning gaat bieden aan deze nieuwe organisatie. Dit betekent een forse uitbreiding van 70 gebruikers. In 2017 hebben we ons eerst geconcentreerd op een nieuwe Mail en Agendavoorziening, zodat alle gebruikers binnen het werkplein Ability goed met elkaar kunnen samenwerken. Intussen gaan we inventariseren welke behoefte de nieuwe organisatie heeft en hoe we dit kunnen inpassen in het nieuwe netwerk van BMW.

In onderstaand overzicht maken we apart inzichtelijk welke kosten we aan overhead geraamd hebben.

		Lasten	Baten	Saldo
600001	Overhead: salaris- en ov. pers. kn. binnendienst	1.236.969	0	-1.236.969
600002	Overhead: salaris- en ov. pers. kn. buitendienst	106.711	0	-106.711
600003	Overhead: bijkomende personeelskosten	174.888	33.789	-141.099
600004	Overhead: Huisvesting binnendienst	314.113	0	-314.113
600005	Overhead: Huisvesting buitendienst	65.435	0	-65.435
600006	Beheer overige gemeentelijke gebouwen	53.572	0	-53.572
600007	Overhead: kantoorbenodigdheden, inventaris, archief	136.366	0	-136.366
600008	Overhead: kosten tractie	151.248	0	-151.248
600009	Overhead: automatisering	373.948	0	-373.948
Totaal		2.613.250	33.789	-2.579.461

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.729.983	4.150.406	4.108.628	4.007.678	3.977.353	3.987.628
Baten	200.284	257.943	230.464	230.464	230.464	230.464
Saldo voor resultaatbestemming	1.529.699	3.892.463	3.878.164	3.777.214	3.746.889	3.757.164
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	1.529.699	3.892.463	3.878.164	3.777.214	3.746.889	3.757.164

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
600001	Overhead: salaris- en ov. pers. kn. binnendienst	1.236.969	0	-1.236.969
600002	Overhead: salaris- en ov. pers. kn. buitendienst	106.711	0	-106.711
600003	Overhead: bijkomende personeelskosten	174.888	33.789	-141.099
600004	Overhead: Huisvesting binnendienst	314.113	0	-314.113
600005	Overhead: Huisvesting buitendienst	65.435	0	-65.435
600006	Beheer overige gemeentelijke gebouwen	53.572	0	-53.572
600007	Overhead: kantoorbenodigdheden, inventaris, archief	136.366	0	-136.366
600008	Overhead: kosten tractie	151.248	0	-151.248
600009	Overhead: automatisering	373.948	0	-373.948
600100	Raad en commissies	129.580	0	-129.580
600200	College van burgemeester en wethouders	533.867	0	-533.867
601200	Bestuursondersteuning	143.699	0	-143.699
601300	Voorlichting - algemeen	186.744	0	-186.744
601400	Kabinetszaken	8.669	0	-8.669
601450	Representatie	90.500	0	-90.500
602000	Rij- en reisdocumenten	70.242	0	-70.242
602100	GBA/Burgerlijke stand/Naturalisatie	140.063	0	-140.063
602700	Verkiezingen	21.802	0	-21.802
602850	Secretarieleges	66.098	196.675	130.577
602910	Internationale contacten	0	0	0
602950	Rekenkamerfunctie	4.520	0	-4.520
602970	Ondersteunende activiteiten raad	99.594	0	-99.594
Totaal		4.108.628	230.464	-3.878.164

Programma: 1 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Veiligheid is een basisvoorwaarde in onze samenleving. Het garanderen van veiligheidsgevoel onder de inwoners is één van de kerntaken van de overheid. Toch is veiligheid primair een verantwoordelijkheid van burgers zelf. Door regels én elkaar te respecteren kan iedereen bijdragen aan een veilige samenleving. Daar waar meer nodig is om veiligheid te bevorderen, treedt de overheid op

De gaswinning en de effecten daarvan doen ons beseffen dat het veiligheidsgevoel is geschaad. Wij willen dat onze inwoners zich weer veilig voelen in hun eigen huis. Ook willen wij waken over de leefbaarheid van onze regio. Daarom heeft de gemeente een rol bij de verdeling van het geld dat vanuit Rijk en NAM beschikbaar wordt gesteld. Bedum moet dit samen met de omliggende gemeenten oppakken. De uitgangspunten van de commissie Meijer worden onderschreven.

In de komende jaren willen wij vanuit onze verantwoordelijkheid en onze positie:

- behoud van de leefbaarheid in onze regio ondanks aardbevingen;
- dat burgers zich weer veilig voelen in hun eigen huis;
- de nota Veiligheidsbeleid opnieuw vaststellen, concretiseren en implementeren;
- bevorderen dat wordt toegezien op de naleving van de snelheid in 30 km/u zones.

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Integraal Veiligheidsbeleid 2015-2018, vastgesteld op 17 september 2015;
- Notitie 'Groninger aanpak van (huiselijk) geweld in afhankelijkheidsrelaties', november 2010.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	71,8	66,6	124	210	137,4
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	0	0,5	0	0	1,3
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0	0	0	0,3	2,3
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,4	2,6	3,5	6	5,3
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1	1,1	2	0,6	3,3
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	4,3	3,7	4,5	6	5,6

Wat gaan we daarvoor doen?

Integrale veiligheid

Er wordt uitvoering gegeven aan het Integraal Veiligheidsbeleid 2015-2018. Samen met de politie gaat er

aandacht uit naar het voorkomen van (woning-)inbraken en diefstallen en het bestrijden van verstoringen van de openbare orde. Ook is er aandacht voor de verbinding tussen openbare orde en veiligheid en het taakveld Welzijn (waaronder de verbinding met het CJG). Het Jongerenwerk heeft direct contact met de jeugd, waar nodig voert de gemeente de regie bij de aanpak van jeugdoverlast o.a. in het kader van de groepsaanpak. De Boa's van de Werkorganisatie DEAL-gemeenten voeren vanaf 2017 controles uit op de naleving van de Drank- en Horecawet. Ook is er blijvend aandacht voor dit onderwerp als het gaat om jongeren.

Rampen en calamiteiten

Vanaf 2014 zijn de gemeentelijke taken op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing in de Veiligheidsregio Groningen geregionaliseerd. De Gemeentelijke Kolom Groningen (GKG) is het organisatieonderdeel van de Veiligheidsregio Groningen (VRG) dat zowel in de voorbereiding als in de uitvoering regionaal is belast met de zorg voor Bevolkingszorg: de gemeentelijke- of bevolkingszorgprocessen van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Alhoewel nog niet alle functies evenredig zijn bezet en evenwichtig verdeeld over gemeenten, kan toch gesproken worden van een professionalisering die zijn vruchten afwerpt. De directie van de Gemeentelijke Kolom heeft voor 2017 opdracht gegeven voor een monodisciplinaire systeemtest van Bevolkingszorg, om te zien waar we staan. De leerpunten van die test worden meegenomen in het opleidings- en oefenprogramma, de verwachting is aan de hand daarvan de processen verder te optimaliseren.

Sociale veiligheid

Eind 2017 met uitloop naar begin 2018 zijn de lichtmasten en armaturen vervangen die gepland stonden in 2015 en 2016. Daarnaast is gewerkt aan de voorbereidingen van de vervangingen die gepland stonden in 2017 en 2018. De uitvoering daarvan is voorzien in 2018.

Huiselijk geweld

De Groninger gemeenten hebben afspraken gemaakt over het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarbij ligt het accent op het verbeteren van de systeemgerichte aanpak (met name bij complexe geweldsituaties), de samenwerking tussen zorgpartners en het justitiële kader en de samenwerking tussen Veilig Thuis en het lokale veld (basisteam). In toenemende mate gaat de aandacht uit naar het verbinden van zorg en veiligheid.

Aardbevingen/leefbaarheid

Het dossier aardbevingen vraagt onverminderd inzet op een breed scala van onderwerpen die moeten bijdragen aan herstel van vertrouwen. Dat begint met instrumenten die de veiligheid van onze inwoners beter moeten garanderen, bijvoorbeeld door versterking van huizen, scholen en zorgcentra. Omdat Bedum inmiddels grotendeels buiten de 0.2 contour ligt, geldt voor de versterking primair aandacht voor woningen in Loppersum, Ten Boer en Appingedam. Ons scholenprogramma wordt daarentegen onverkort doorgevoerd. Volgens planning moet voor de kerst 2017 de Walfridusschool en de Horizon zijn versterkt en kan daarna een start worden gemaakt met de versterking van de Regenboogschool. Het voorlopig ontwerp voor de nieuwbouw van de Togtemaarschool en 't Groenland is bijna gereed voor besluitvorming.

De gemeente neemt deel aan de besprekingen in de stuurgroep Zorg van de NCG over de toekomst van de huisvesting van de zorg voor cliënten in het kader van WLZ, GZ en GGZ.

Pilot Onderdendam

De projectgroep GOO is er, mede door steun van de NCG, provincie en gemeente, in geslaagd de plannen om te zetten in actie. Dan gaat het om de aanpak van potentieel risicovolle elementen de invulling van de Stadsweg en energiebesparing. In 2018 zal het dorp deze lijn voortzetten.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	626.709	629.974	610.881	607.937	602.937	607.937
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo voor resultaatbestemming	626.709	629.974	610.881	607.937	602.937	607.937
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	626.709	629.974	610.881	607.937	602.937	607.937

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
604300	Regionale taken brandweer	497.753	0	-497.753
604400	Rampenbestrijding	39.818	0	-39.818
606000	Uitvoering bijzondere wetten	54.065	0	-54.065
606500	Openbare orde en veiligheid	19.244	0	-19.244
Totaal		610.881	0	-610.881

Programma: 2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Bereikbaarheid en verkeersveiligheid staan bij alle partijen hoog in het vaandel. Het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer wordt gestimuleerd. Renovatie van het stationsgebied ligt daarmee in lijn.

Speciale aandacht is er voor verkeersveiligheid. Wij willen een onderzoek naar de veiligheid van de schoolomgeving. Daar waar nodig willen wij veiligheidszones instellen rondom scholen.

Gestreefd wordt naar uitbreiding van het project aanpak buitenwegen: de buitenwegen die nog niet zijn verbeterd en waarvan de berm nog niet structureel is verhard, blijven onze aandacht houden. Wij streven ook hier naar verbetering.

In de komende jaren willen wij:

- speciale aandacht besteden aan de veiligheid rondom scholen;*
- het huidige voorzieningenniveau van het openbaar vervoer in stand houden;*
- vervoerstromen beter op elkaar afstemmen, zoals OV en doelgroepen-vervoer;*
- het stationsgebied vernieuwen. Uitbreiding van de parkeergelegenheid moet daarbij speciale aandacht krijgen;*
- het niveau van het onderhoudsbudget voor de openbare ruimte, zoals in de bezuinigingsvoorstellen is opgenomen, als minimumbasis nemen;*
- voortvarend invulling geven aan de oostelijke ontsluiting van Bedum, met daarbij speciale aandacht voor de gevolgen van de aanleg van die weg voor de verkeerssituatie in Onderdendam;*
- aandacht blijven vragen bij de provincie voor de verdubbeling van de Eemshavenweg tot aan de Sint Annerweg;*
- onderzoek naar de mogelijkheden van reconstructie van De Vliet en Waldadrift;*
- speciale aandacht voor de fietsveiligheid op de Waldadrift;*
- onderzoek naar uitbreiding van bermverharding in het buitengebied;*
- onderzoek naar de mogelijkheden van verdere uitbreiding van recreatieve fiets- en wandelpaden;*
- een schuilvoorziening voor fietsers bij de rotonde bij de Nije Klap in Bedum;*
- onderzoek naar de staat van kademuren en beschoeiingen.*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Verkeersveiligheidsplan, vastgesteld 20 september 2012;
- Beheerplan wegen 2014-2018, vastgesteld 18 juni 2014;
- Beheerplan Bruggen 2016-2020, vastgesteld 24 maart 2016.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	5%	4%	12%	4%	8%
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	5%	11%	5%	8%	9%

Wat gaan we daarvoor doen?

Bermverharding buitengebied

In 2017 is bermverharding aangebracht langs de Beijumerweg in Zuidwolde en een deel van de Oude Dijk in Bedum. De NAM heeft gewerkt aan de voorbereidingen voor de aanleg van passeerstroken aan De Wolddijk zodat deze weg geschikt wordt als aan- en afvoeroute naar de boorlocatie aan De Wolddijk. De uitvoering is voorzien in 2018. Gelijk met deze uitvoering zal bermbeton langs de Wolddijk en de Pijpsterweg worden aangebracht. De financiering is voorzien uit de afkoopsom die ontvangen is van de NAM voor de overname van de buiten bedrijf gestelde gasleiding.

Onderhoud infrastructuur

Boterdiep Oz

In de 2e helft van 2017 is de asfaltconstructie van Boterdiep Oz vervangen. Gelijk met deze uitvoering zijn wat aanpassingen aan de ruimte tussen de rijbaan en het fietspad gedaan en het fietspad tussen de Prof. Ridderbosstraat en de Gele Klap is komen te vervallen.

Reconstructie Waldadrift

In 2017 is verder gewerkt aan de voorbereidingen voor de reconstructie van de Waldadrift. Bij deze voorbereidingen werken we samen bewonerswerkgroepen voor verkeersveiligheid en groeninrichting. Na besluitvorming in de raad is gewerkt aan de planologische voorbereidingen van de noodzakelijke wijziging van het bestemmingsplan voor het vrij liggend fietspad, het flora en fauna onderzoek, de grondaankoop van Staatsbosbeheer en afstemming met waterschap Noorderzijlvest omtrent waterhuishouding in het gehele gebied. Oorspronkelijk lag het in de bedoeling de reconstructie uit te voeren in 2017 maar vanwege de relatie met het centrumplan en de uit te voeren werkzaamheden aan De Vlijt die hoge prioriteit hebben is de uitvoering van de reconstructie van de Waldadrift doorgeschoven naar 2018. Wel zal aansluitend aan de rioleringswerkzaamheden aan De Vlijt ook de riolering van de Waldadrift vanaf De Vlijt tot en met de kruising met De Wilgen worden vervangen door fors grotere diameters. Daarbij wordt ook de nieuwe inrichting van de Waldadrift vanaf de rotonde bij de St. Annerweg tot en met De Wilgen gelijk meegenomen. Daarna volgt dan de reconstructie van het resterende deel van de Waldadrift inclusief aanleg van het vrij liggende fietspad. De afronding van de werkzaamheden is voorzien eind 2018.

De Vlijt

In 2017 is, ter voorbereiding op de bouwactiviteiten voor het centrumplan, de riolering aan De Vlijt (t/m de Bazuinslaan) en het Kerkplein verlegd en vervangen door grotere diameters. Aansluitend is de riolering vervangen in het deel van De Vlijt van de Bazuinslaan tot de Waldadrift. Na de werkzaamheden aan de riolering aan De Vlijt en het Kerkplein wordt eerst de bestaande verharding teruggebracht. Na afronding van de bouwactiviteiten in het centrum wordt de openbare ruimte opnieuw ingericht.

Groningerweg

In 2017 is op de Groningerweg een Pentack emulsie aangebracht. Dit is een preventieve maatregel waarmee de levensduur van de bestaande deklaag wordt verlengd.

Diverse straten in Zuidwolde

In verband met de onderhoudstoestand van de riolering en de elementenverharding van de Sickinghestraat, Lewestraat, Van Starckenborghstraat, Van Berumstraat en de Pastorielaan in Zuidwolde zal herstelwerk moeten worden uitgevoerd. In de School- en Tuinbouwstraat moet de riolering worden vervangen.

De in de School- en Tuinbouwstraat aanwezige bestrating heeft het einde van de levensduur bereikt en ten gevolge van (hemel) water problemen en het tekort aan parkeervoorzieningen zijn we voornemens om de rioolvervanging te combineren met een herinrichting van deze straten.

Vanwege de bredere opzet zullen wij de inwoners van Zuidwolde betrekken bij de herinrichtingen. Vanuit de dorpsvisie Zuidwolde is een werkgroep verkeer opgericht. Deze werkgroep is ons primair aanspreekpunt. Uiteraard zullen zodra de plannen verder voorbereid zijn de bewoners op straatniveau worden geïnformeerd. De uitvoering van de herstelwerkzaamheden is voorzien in 2017/2018 en de herinrichting van de School- en Tuinbouwstraat in 2018/2019.

Naast deze projecten zal in 2018 ook uitvoering gegeven worden aan het in 2014 vastgestelde beheerplan wegen 2014-2018. Dit betreft diverse kleine herstraat- en asfalteringswerkzaamheden. In de tweede helft van 2017 zijn alle wegen weer geïnspecteerd. Aan de hand van deze inspectie zal het onderhoudsplan worden geactualiseerd.

Bruggen

Voor het onderhoud aan de bruggen wordt gebruik gemaakt van het in 2016 vastgestelde beheerplan bruggen. Aan de hand van dit plan wordt jaarlijks een uitvoeringsplan groot onderhoud opgesteld

Kademuren en beschoeiingen

In de eerste helft van 2017 is de inventarisatie en inspectie van de kademuren en beschoeiingen uitgevoerd. Deze gegevens zijn verwerkt in een rapport en aan de hand hiervan is een beheerplan kademuren en beschoeiingen opgesteld, die in het 4^e kwartaal van 2017 wordt aangeboden aan uw raad. Het herstel van kademuren en beschoeiingen vraagt de komende jaren om forse investeringen. Op basis van dit beheerplan is er in 2018 investeringsbudget geraamd voor een deel van dit herstel. Voor het herstel van de kademuren aan de Molenweg, Boterdiep wz en Boterdiep zz is investeringsbudget geraamd in de jaren 2019 en 2020.

Bij de inspectie is ook gekeken of er mogelijk sprake is van aardbevingsschade of schade als gevolg van de waterpeilverlaging in relatie met de bodemdaling als gevolg van gaswinning, een direct aantoonbare relatie is hierbij moeilijk vast te stellen.

De Antea groep heeft in 2017, in opdracht van de NCG en in samenwerking met de leden van het Platform Aardbevingsbestendige Infrastructuur (PAI), onderzoek gedaan naar de veiligheidsrisico's voor inwoners van het aardbevingsgebied als gevolg van schade die ontstaat aan infrastructuur bij een aardbeving. De conclusie van dit onderzoek is dat er relatief gezien weinig risico's zijn voor inwoners. In het onderzoek is echter nog geen aandacht geweest voor de vraag wat de gevolgen van aardbevingen zijn op de technische staat van de onder- en bovengrondse infrastructurele objecten in het Aardbevingsgebied direct na een beving of op de middellange termijn. Ook is niet helder wat met name de financiële consequenties voor de infrabeheerders op korte en middellange termijn zijn.

Veiligheid rondom scholen

De aanpak om de veiligheid in de omgeving van scholen wordt op 'natuurlijke' momenten uitgevoerd; dus bijvoorbeeld in combinatie met (onderhouds-)werkzaamheden. Gezien de aanpak van de scholen uit de verstevigingsopgave, zal dit nu gecombineerd worden. Daarbij worden ouders en omwonenden van de scholen betrokken.

Afstemmen vervoerstromen

We zijn aangesloten bij het project Publiek Vervoer Drenthe & Groningen. In 2017 heeft een aanbestedingsprocedure plaatsgevonden voor de huidige vormen van gemeentelijk doelgroepenvervoer en het kleinschalig openbaar vervoer te benutten om in 2018 te komen tot een efficiënte integratie en optimalisatie van deze vormen van vervoer in relatie tot het regionaal aan te besteden openbaar vervoer.

Upgrading stationsgebied en uitbreiding parkeergelegenheid

Voor het herinrichtingsplan van het stationsgebied, wat onder ander behelst een herinrichting van het voorterrein en uitbreiding van de parkeergelegenheid, is een bijdrage van € 300.000 toegezegd vanuit het Regiofonds van de Regio Groningen-Assen. Voor uitvoering is medewerking van de grondeigenaar benodigd; deze medewerking is in 2017 verkregen. Het plan wordt gereed gemaakt voor uitvoering, dat zal in 2018 zijn.

Oostelijke ontsluitingsweg Bedum

In 2016 is besloten de aan te leggen ontsluitingsweg het spoor te laten kruisen middels een tunnel. De uitwerking van die keuze, evenals andere ontwerpgevallen, hebben geleid tot een realisatiebesluit door uw raad (15 december 2016) en Provinciale Staten eind 2016. In 2017 is de benodigde planologische procedure gestart; deze zal doorlopen tot in 2018. Tevens is met de provincie en ProRail gewerkt aan de uitwerking van de tunnel. In 2017 wordt de anterieure overeenkomst met de provincie en FrieslandCampina ondertekend. Voor de oversteek van het Zevenbruggetjespad over het spoor en de nieuwe ontsluitingsweg wordt nog een oplossing uitgewerkt.

De huidige situatie -niet beveiligde spoorovergang- wordt veilig gemaakt vanuit het programma NABO (niet automatisch beveiligde spoorovergang); van de gemeente wordt een bijdrage gevraagd van ongeveer € 100.000 (zijnde 25% van de totale verwachte kosten).

Verdubbeling Femshavenweg

In de Provinciale Omgevingsvisie 2016-2020 is een mogelijke verdubbeling van deze provinciale weg niet opgenomen. In de Omgevingsvisie is ten aanzien van de N46 opgenomen dat dit één van de wegen is waardoor de provincie goed en veilig bereikbaar is en onderdeel is van de goede verbindingen die er moeten zijn. Dit houdt onze aandacht.

Fiets- en wandelpaden

We hebben besloten een visie te ontwikkelen op het fietsverkeer; een zogenaamde nota Fietsstrategie. Hieraan wordt gewerkt, wij verwachten dat deze in 2017/2018 aan u voor te leggen. Voor het gebied ten noorden van de spoorlijn, wordt samen met inwoners en andere stakeholders, plannen gemaakt om te komen tot concrete projecten in het kader van de compensatiegelden van de nieuwe 380KV hoogspanningslijn.

Verkeersveiligheid

Bij alle reconstructies en herinrichtingen worden de uitgangspunten en aanbevelingen van het Gemeentelijk Verkeersveiligheidsplan meegenomen. Voorlichting en educatie naar de verschillende doelgroepen gebeurt onder de paraplu van het Verkeer en Vervoerberaad van de provincie Groningen.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting de volgende extra middelen beschikbaar gesteld:

Openbare verlichting 2018	€ 127.500
Vervanging beschoeiing	€ 561.980
Herinrichting stationsgebied	PM

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.699.012	1.651.771	1.717.620	1.717.620	1.717.620	1.717.620
Baten	27.311	102.041	102.042	102.042	102.042	102.042
Saldo voor resultaatbestemming	1.671.701	1.549.730	1.615.578	1.615.578	1.615.578	1.615.578
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	1.671.701	1.549.730	1.615.578	1.615.578	1.615.578	1.615.578

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
607050	Wegen	922.775	70.000	-852.775
607102	Gereedschappen wegen	5.370	0	-5.370
607200	Onderhoud wandelpaden	14.123	0	-14.123
607350	Goten/bermen/sloten	161.363	0	-161.363
607500	Onderhoud en bediening bruggen	131.160	12.365	-118.795
607600	Openbare verlichting	203.959	11.306	-192.653
607700	Straatmeubilair en abris	17.306	0	-17.306
607800	Gladheidsbestrijding	72.546	0	-72.546
608000	Inritvergunningen	0	5.021	5.021
608100	Overige zaken (binnen bebouwde kom)	10.474	0	-10.474
608200	Onderhoud duikers	8.786	0	-8.786

		Lasten	Baten	Saldo
609000	Bewegwijzering en straatnaamborden	62.045	0	-62.045
609100	Verkeer en verkeersveiligheid	72.700	3.350	-69.350
609500	Openbaar vervoer	3.085	0	-3.085
610000	Onderhoud kade, kademuur en beschoeiing	31.928	0	-31.928
Totaal		1.717.620	102.042	-1.615.578

Programma: 3 Economische zaken

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Juist in tijden van economische crisis willen wij een gezonde, dynamische en toekomstgerichte lokale economie. Daarom speelt de gemeente tijdig in op ontwikkelingen, die de plaatselijke economie kunnen versterken. Dat geldt ook voor de uitbreidingsplannen van de plaatselijke vestiging van FrieslandCampinaDomo. Wij staan daar in beginsel positief tegenover, vooropgesteld dat die uitbreiding planologisch en milieutechnisch haalbaar is.

Bedum is een plattelandsgemeente. Wij willen dan ook ruimte voor een sterke agrarische sector. Groei van deze sector is mogelijk, zolang die groei in balans blijft met het landschap en de omgeving.

De ontwikkeling van de centrumplannen staat goed op de rails. Wij willen voortvarend aan de plannen blijven werken, samen met betrokken ondernemers en organisaties. De overeengekomen uitgangspunten blijven overeind. De ondernemers zijn nu aan zet. In deze periode verwachten wij, samen met hen, tot uitvoering te kunnen komen. Het einddoel is een aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig dorpscentrum.

De contacten met de lokale bedrijven en ondernemers gaan we nog verder intensiveren. Het algemene overlegorgaan is daarvoor de bedrijvenvereniging. Wij hebben afgesproken het huidige beleid van de winkelopstelling te continueren en geen koopzondagen toe te staan.

In de komende jaren willen wij:

- de rol die lokale ondernemers kunnen spelen in de bestrijding van de jeugdwerkloosheid met hen verkennen en bespreken;*
- de kansen voor het midden- en kleinbedrijf stimuleren;*
- het goede contact tussen het gemeentebestuur en de bedrijvenvereniging handhaven;*
- samen met ons bedrijfsleven de deelname aan de bedrijvencontactdagen in Groningen continueren;*
- mogelijkheden voor groei van de agrarische sector benutten en daarbij oog voor landschap en omgeving houden;*
- de vitaliteit van het buitengebied versterken door het tegengaan van ‘verrommeling’ en leegstand;*
- verder gaan met de ontwikkeling en uitvoering van de centrumplannen;*
- onderzoek doen naar de verbetering en verfraaien van de entree van Bedum;*
- onderzoek doen naar de mogelijkheden van de aanleg van een glasvezelnetwerk.*

Bestaand beleid

- Gemeentelijke marktverordening, vastgesteld d.d. 22 december 2005;
- Notitie Economisch Beleid in de gemeente Bedum, vastgesteld d.d. 17 december 2009;
- Verordening Winkeltijden, vastgesteld d.d. 15 december 2011.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Funciemenging*	%	39,4%	37,1%	41,1%	41,8%	52,1%
Bruto Gemeentelijk Product**	Verhouding tussen verwacht en gemeten product	115	85	122	79	100
Vestiging (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	111	126,6	155,3	128,6	134

* De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

** Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimulering kansen voor midden- en kleinbedrijf

Hiervoor hebben wij geen speciale maatregelen voorzien. Daar waar zich kansen of mogelijkheden voordoen, gaan we in overleg met het betreffende bedrijf of bedrijven. Vanzelfsprekend gaan we naar aanleiding van een verzoek van een bedrijf in nauw overleg om te bezien of we, en zo ja hoe, kunnen ondersteunen. De rol van de gemeente is vooral faciliterend.

Contact lokale ondernemers

De gemeente voert circa vier keer per jaar structureel overleg met de Bedrijvenvereniging van de gemeente Bedum (BvgB). Daarnaast organiseert de BvgB jaarlijks een aantal bedrijfsbezoeken, waarbij in principe het voltallig college aanwezig is. Ook met winkeliersvereniging “koopcentrum De Scheve Toren” is structureel overleg.

Op de Promotiedagen voor het Bedrijfsleven in Martiniplaza zal de gemeente, evenals voorgaande jaren, samen met verschillende bedrijven uit de gemeente een stand innemen op het Plein Bedum.

Als daartoe aanleiding is, wordt actief contact gezocht met één of meerdere ondernemers. Dit kan zijn op basis van signalen uit de samenleving, gedachte kansen voor de ondernemer, mogelijke ontwikkelingen etc. Vaak is dit contact vanuit de bedrijvencontactfunctionaris.

Mogelijke groei agrarische sector

De mogelijke groei is geregeld in het bestemmingsplan Buitengebied en in de provinciale Omgevingsverordening. Tot een omvang van een agrarisch bouwperceel van 2 hectare voorziet het bestemmingsplan, daarboven is apart instemming van de provincie benodigd. Bij een uitbreiding tot een oppervlak van het bouwperceel tussen 1 en 2 hectare is op grond van de provinciale Omgevingsverordening de zogenaamde maatwerkmethode verplicht – onder begeleiding van een onafhankelijke of bij een gemeente werkzame deskundige op het gebied van stedenbouw en landschapsarchitectuur wordt een erfinrichtingsplan opgesteld.

Vitaliteit buitengebied

Het tegengaan van verrommeling van het buitengebied heeft onze speciale aandacht. Echter, de praktijk is, mede door de schadegevallen vanwege de aardbevingsproblematiek, weerbarstig. De medewerking van eigenaren is mede van belang. Daar waar nodig zullen we via de lijn van handhaving optreden. Ook zullen we in voorkomende gevallen bezien of door te ‘faciliteren’ kansen kunnen worden benut dan wel problemen voorkomen kunnen worden. Daar waar zich ontwikkelingen tot herbestemming van voormalige boerderijen voordoen, zullen we de mogelijkheden bekijken.

Ontwikkeling en uitvoering centrumplannen

De planvorming voor het gezondheidscentrum en het centrale bouwblok aan De Vliet (commercieel met appartementen) leidt naar besluitvorming in 2017. In vervolg op de in 2017 gestarte werkzaamheden aan de infrastructuur, zal de bouw van gebouwen starten in 2018. De weekmarkt is gesitueerd op een tijdelijk terrein aan De Vliet. Voor het centrumplan hebben we bijdragen ontvangen uit het Regiofonds Groningen-Assen (substantieel project) en uit het programma Leefbaarheid van toen nog de Dialoogtafel; deze bijdragen zijn en worden ingezet ten behoeve van deze plannen.

In de meerjarenraming hebben we voor de jaren 2019 en 2020 een extra jaarschijf van structureel € 25.000 opgenomen ter dekking van kosten die met de centrumplannen gepaard gaan. Dit is nodig in verband met mogelijke koppelkansen in het transitieplan voor onderwijshuisvesting. Wij denken dan aan het ‘koppelen’ van bijvoorbeeld de versteviging of nieuwbouw van gymzalen aan dit programma. Wanneer zich hier ontwikkelingen voordoen, zullen wij deze ontwikkelingen en de mogelijke financiële gevolgen aan u voorleggen.

Entree Bedum

De alternatieve invulling voor de gronden in het bestemmingsplan Boterdiep langs het Boterdiep (van ‘kantoren’ naar ‘werken en wonen’) is planologisch geregeld in het in 2016 vastgestelde bestemmingsplan Bedrijvenpark Boterdiep. De verkoop van kavels waarop dit past is gestart; het blijkt dat hiervoor belangstelling is en een aantal gegadigden is bezig met planuitwerking. De laatste bedrijfskavels zijn in 2017 verkocht, alleen aan Noordwolderweg is nog een aantal kavels woon-werk beschikbaar. Hiermee zijn alle bedrijfskavels verkocht. De groenstrook langs het bestaande bedrijventerrein wordt in 2018 opgeknapt.

Glasvezelnetwerk

Door de provincie Groningen is dit opgepakt; dit moet leiden tot een provincie dekkend netwerk waarbij ook de zogenaamde onrendabele gebieden worden aangesloten.

Uitbreidingsplannen FrieslandCampina Domo (FCD)

In maart 2015 hebben we met de provincie en FrieslandCampina een intentieovereenkomst ondertekend. Gewerkt is aan de ruimtelijke inpassing, waarbij vanzelfsprekend ook andere aspecten, zoals milieutechnisch, en flankerende inpassingsmaatregelen zijn betrokken. De directe relatie met de ontsluitingsweg is daarbij steeds in ogenschouw gehouden. In 2017 zullen we met de provincie en FrieslandCampina de anterieure overeenkomst ondertekenen. De Planologische procedure zal starten als alle daartoe benodigde bescheiden door FrieslandCampina zijn aangeleverd. De planologische procedure loopt daarmee niet meer parallel aan die van de oostelijke ontsluitingsweg.

Detailhandelsvisie/koopstromenonderzoek

Door de provincie is een koopstromenonderzoek uitgevoerd, waarbij een swot-analyse is gemaakt van alle centra, o.a. van Bedum. De resultaten hiervan worden met de provincie, in BMWE-verband en met ondernemers besproken en zullen resulteren in een voor Het Hogeland op te stellen detailhandelsvisie en een gezamenlijke visie op levendige en leefbare dorpscentra.

Ontwikkelingen Regio Groningen/Assen (RGA)

In 2017 heeft de regio Groningen-Assen een onderzoek uitgevoerd naar bedrijventerreinen/werklocaties in het gebied. Dit onderzoek moet leiden tot vervolgaanpak/-afspraken.

Wat mag het extra kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	207.933	91.662	89.640	89.640	89.640	89.640
Baten	416.644	94.191	72.035	72.150	72.281	72.422
Saldo voor resultaatbestemming	-208.711	-2.529	17.605	17.490	17.359	17.218
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	-208.711	-2.529	17.605	17.490	17.359	17.218

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
612000	Straatmarkten	3.912	0	-3.912
612100	Economische zaken: fysieke bedrijfsinfrastructuur	71.698	64.871	-6.827
612200	Economische promotie	6.164	0	-6.164
612300	Economische zaken: bedrijvenloket&bedrijfsregelingen	7.866	0	-7.866
612500	Marktgelden	0	7.164	7.164
Totaal		89.640	72.035	-17.605

Programma: 4 Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Jeugd en Onderwijs

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Onderwijs is cruciaal voor de toekomst en de ontwikkeling van onze jeugd. De eerste verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de ouders. Wij streven naar ondersteuning waar dat nodig is en willen zorgen voor goede voorzieningen. Wij wachten daarbij niet af maar zijn proactief.

In de komende jaren willen wij:

- *keuzevrijheid voor ouders in het onderwijs voorop laten staan;*
- *schoolgebouwen multifunctioneel inrichten, mede in het kader van te realiseren kind voorzieningen;*
- *de samenwerking tussen scholen en het CJG verder intensiveren.*

Bestaand beleid

Naast wet- en regelgeving hebben we ten aanzien van deze zorgplicht te maken met de volgende bestuurlijke kaders:

- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Bedum, vastgesteld 20 april 2006;
- Beleidsmatig Integraal huisvestingsplan Bedum, vastgesteld 23 april 2009;
- Procesplan Brede School, vastgesteld door B&W op 8 april 2008;
- Verordening leerlingenvervoer gemeente Bedum, vastgesteld op 28 mei 2009;
- Regionale notitie “Sluitende aanpak voortijdig schoolverlaters”;
- Statuten “Stichting openbaar primair onderwijs Appingedam, Bedum, Delfzijl, Loppersum en Ten Boer”.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Absoluut verzuim*	Aantal per 1.000 leerlingen	0	0,42	0	0	2,01
Relatief verzuim**	Aantal per 1.000 leerlingen	27,28	20,89	33,22	20,89	26,88
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,0%	1,6%	1,9%	1,7%	2,0%

*Dit is het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school per 1.000 leerlingen.

** Dit is het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is per 1.000 leerlingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Status transitieplan scholen

Begin 2018 zal basisschool de Regenboog haar intrek nemen in de tijdelijke school aan Ter Laan 8 Bedum. Uitgangspunt is dat de Horizon en de Walfridusschool opgeleverd worden eind 2017 en dat deze 2 scholen dan aardbevingsbestendig zijn en aan het einde van 2017 verhuist worden. Het monumentale deel van de Regenboog zal in 2018 bouwkundig worden versterkt en krijgt een deel nieuwbouw waarbij een ander deel gesloopt zal worden. De uitvoeringstijd zal ongeveer 1 jaar in beslag nemen. De nieuwbouwplannen voor de Togtemaarschool in Bedum en 't Groenland in Zuidwolde staan in de planning voor uitvoering in het voorjaar van 2018 en hebben een doorlooptijd van ongeveer 1 jaar.

Samenwerking tussen scholen en CJG

In 2017 gaan we van start met drie pilots die erop zijn gericht om de samenwerking tussen onderwijs en CJG te verbeteren. In samenwerking met Het Hogeland College Uithuizen starten we in het najaar van 2017 een pilot om schoolverzuim beter aan te pakken. Leerplicht en CJG zijn hierbij nauw betrokken. Indien succesvol wordt de werkwijze ingevoerd op alle scholen in de regio.

Rond diezelfde tijd start een overlegtafel (“taskforce thuiszitters”) tussen onderwijs, jeugdhulp en leerplicht die erop gericht is om leerlingen die thuiszitten terug naar school te krijgen (of te voorkomen dat leerlingen uitvallen op school). De bedoeling is dat deze partijen samen met ouders en leerlingen een plan van aanpak maken. Een coördinator die de gemeente aanstelt, bewaakt de voortgang, en ziet erop toe dat afspraken worden nagekomen.

Beide pilots worden georganiseerd in BMW-verband en lopen door in 2018.

In 2018 gaan de gemeenten daarnaast een project uitbreiden om MBO-studenten (ook uit de BMW-regio) te begeleiden die door persoonlijke problemen minder functioneren op school. Dit project wordt provincie breed georganiseerd; vanuit onze regio zijn Wmo, CJG en jongerenwerk betrokken.

Naast al deze initiatieven proberen we in 2018 extra in te zetten op het verbeteren en intensiveren van de reguliere (zorgroute) overleggen tussen voorschoolse voorzieningen, onderwijs en CJG.

Leerlingenvervoer

Ook in het schooljaar 2017/2018 stappen leerlingen op bij een opstapplaats. Dit schooljaar wordt gekeken of leerlingen van de Van Lieflandschool ook gebruik kunnen maken van de opstapplaats.

In 2017 is gestart met de aanbesteding publiek vervoer. De huidige vervoersovereenkomst voor het leerlingenvervoer loopt tot 1 augustus 2018. Eind oktober 2017 zal de definitieve gunning plaatsvinden. Dan is bekend wie het leerlingenvervoer vanaf het schooljaar 2018/2019 gaat verzorgen.

Boekstart en Boekenpret

Boekenpret is een leesbevorderingsprogramma voor kinderen van 0-6 jaar. Het project streeft ernaar de leescultuur die kinderen omgeeft te bevorderen, waardoor uiteindelijk de taalontwikkeling en het leesgedrag van deze kinderen gestimuleerd wordt.

In den lande geldt Bedum als best practice. In november 2014 is er een landelijk beschikbare inspiratieflyer gepresenteerd op de site: www.boekstartpro.nl

De intentie van het project: Elk kind telt mee in Bedum waarbij de gemeente Bedum, Bibliotheek Bedum en alle scholen en voorschoolse instellingen samenwerken, wordt landelijk gepromoot als voorbeeld. Het programma wordt voor de komende jaren gecontinueerd.

ICT onderwijs in relatie tot nieuwe technologische ontwikkelingen

Op initiatief van Economic Board Groningen (EBG) wordt een pilot ontwikkeld gericht op toekomstbestendig technologisch onderwijs op scholen in Noord-Groningen. Het doel is kinderen een extra impuls mee te geven zodat zij in hun werkzame leven mee kunnen profiteren van de nieuwe ontwikkelingen die nu in gang worden gezet. EBG wil, samen met scholen en gemeenten, lesprogramma's ontwikkelen. De pilot wordt opgezet met het voornemen het programma gedurende 5 tot 10 jaar uit te voeren.

Programmaplan huisvesting onderwijs

Op 10 december 2015 is het Programmaplan door u vastgesteld. De bouwkundige versterking en nieuwbouw van de schoolgebouwen St. Walfridus en Horizon is in afronding. De leerlingen van de Regenboog gaan naar de tijdelijke school; de voorbereiding van het verstevigingsplan van het gebouw is gaande en uitvoering zal in 2018 plaatsvinden. De nieuwbouwplannen van de Togtemaarschool en 't Groenland worden voorbereid, het voorlopig ontwerp is bijna gereed, en de uitvoering van beide plannen zal starten in 2018.

Wat mag het extra kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	820.002	607.771	599.409	585.909	585.909	585.909
Baten	51.015	25.655	25.482	25.482	25.482	25.482
Saldo voor resultaatbestemming	768.987	582.116	573.927	560.427	560.427	560.427
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	768.987	582.116	573.927	560.427	560.427	560.427

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
615000	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	30.877	0	-30.877
615150	Huisvesting basisonderwijs	232.632	0	-232.632
615200	Gymnastiekonderwijs	158.765	22.249	-136.516
621100	Leerplichtwet	40.846	0	-40.846
621200	Overige voorzieningen onderwijs	15.446	0	-15.446
621300	Leerlingenvervoer	120.842	3.233	-117.609
Totaal		599.409	25.482	-573.927

Programma: 5 Cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Het voorzieningenniveau in onze gemeente is hoog. Dat willen wij ook zo houden. Wij streven naar behoud van onze culturele voorzieningen, zoals de muziekschool en de bibliotheek. Ook onze sportvoorzieningen moeten qua kwaliteit op het huidige niveau behouden blijven.

In de komende jaren willen wij:

- de bibliotheek en het muziekonderwijs in stand houden;*
- uitvoering geven aan de sportnota;*
- onderzoek naar een meer efficiënte inzet van middelen in zwembad, de sporthal en overige sportvoorzieningen;*
- stimulering van het toerisme op een op de mogelijkheden van Bedum toegesneden schaal. Dit doen we samen met ondernemers;*
- verdere uitwerking van de recreatie en toerisme nota;*
- onderzoeken of onze inwoners en onze bedrijven meer bij het beheer van het openbaar groen kunnen worden betrokken;*
- het groenbeleids- en groenbeheerplan als uitgangspunt nemen.*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Convenant “Groninger Sport Model”(ondertekend);
- Notitie Stimulering Vrijwilligerswerk gemeente Bedum (vastgesteld);
- Subsidieverordening gemeente Bedum, vastgesteld op 9 juni 2011;
- Projectplan BOS-impuls;
- Beleidsplan Wmo 2012-2015, vastgesteld op 26 januari 2012;
- Beleidsnota Sport en bewegen 2013 – 2019 “Samenwerken, vernieuwen, binden en boeien”, vastgesteld op 19 september 2013;
- Groenbeleidsplan, vastgesteld op 21 januari 2010;
- Groenbeheersplan vastgesteld op 17 oktober 2013.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Niet sporters	%	51,3	52,4	56,7	59,0	49,9

Wat gaan we daarvoor doen?

Behoud culturele voorzieningen

De gemeente heeft een bibliotheek in Bedum. Daarnaast hebben de scholen De Regenboog en 't Groenland een bibliotheek op school. De muziekschool Hunsingo verzorgt op alle basisscholen, in het kader van de nieuwe regeling Cultuureducatie met Kwaliteit, Algemene Muzikale Vorming (AMV) voor leerlingen in de groepen 3 en 4.

Sport/Sportvoorzieningen (efficiënte inzet middelen)

De uitvoering van de uitgangspunten van de gemeentelijke beleidsnota sport en bewegen is in volle gang. Hierover is in een aantal raadsbrieven gerapporteerd. De nadruk zal het komende begrotingsjaar liggen op voortzetting van deze beleidsvoornemens en inspelen op nieuwe ontwikkelingen vanuit het particulier initiatief. Hierbij gaat de aandacht uit naar de gepresenteerde plannen van een aantal initiatiefnemers namens het bestuur

van de s.v. Bedum. Het betreft hier de gewenste nieuwbouw van een nieuw clubhuis, kleedkamers en een aantal multifunctioneel in te richten gebruiksruidten.

We willen de gesprekken met SV Onderdendam over de overheveling van taken en verantwoordelijkheden afronden en tot besluitvorming komen.

Uiteraard gaat de aandacht op het gebied van sport en bewegen uit naar de voorbereiding op de herindeling BMW. De eerste gesprekken hierover zijn gevoerd en deze afstemming dient in 2018 afgerond te zijn.

Behoud niveau sportvoorzieningen

De gemeente vindt het belangrijk dat de sportaccommodaties op een kwalitatief verantwoorde wijze gebruikt moeten worden. Een goed onderhouden sportaccommodatie nodigt uit om te bewegen. Dat past in de lijn van de vastgestelde nota sport- en beweegbeleid 2013 – 2019 onder de titel “samenwerken, vernieuwen, binden en boeien”. Wij benadrukken daarbij dat gezond bewegen van vitaal belang is. De gemeente realiseert zich dat sporten geen primaat meer is van de sportvereniging maar dat sport en bewegen op diverse manieren beoefend kan worden. Daarbij wil de gemeente samen met aanbieders zoeken naar nieuwe sport en beweegmogelijkheden. Daarbij worden voortdurend partners in bewegen betrokken. Daarmee tegemoet te komen aan de veranderende samenstelling van de gemeentelijke bevolking.

Recreatie en toerisme

Op het gebied van recreatie en toerisme is de focus van de gemeente gericht op het faciliteren van dit beleidsterrein. Daarom zal de gemeente waar mogelijk in samenwerking met het particulier initiatief vorm en inhoud geven. Ook zal de nadruk worden gelegd op het gegeven dat dit beleidsterrein niet gebonden is aan gemeentegrenzen en er daarom naar samenwerkingsvormen moet worden gezocht. Wij zetten in op promotie van onze gemeente en de ontwikkeling van de regiomarketing.

Binnen de projectgroep Economie en Werkgelegenheid worden de uitgangspunten van beleid voor de herindeling BMW op het terrein van toerisme en recreatie voorbereid. Het komende begrotingsjaar zal in belangrijke mate in het teken staan van de voorbereiding op de herindeling.

De herinrichting van het Hertenkamp Marijkelaan/Margrietlaan krijgt in 2018 haar beslag. Inmiddels is hiervoor een subsidieaanvraag ontvangen.

Beheer openbaar groen

In 2017 is uitvoering gegeven aan de omvormingsplannen aan de Ommelandersdrift en De Lijnbaan. Deze plannen zijn tot stand gekomen in samenwerking met de bewoners.

Voor de reconstructie van de Waldadrift is in overleg met een bewonersgroep een plan uitgewerkt voor het openbaar groen, inclusief de bosrand. In aansluiting op de reconstructie van de Waldadrift wordt ook een plan uitgewerkt voor het verbeteren van de zichtbaarheid en beleving van de vijvers aan de Waldadrift en het Geert Reinderspark. In het Geert Reinderspark zal de overstortvoorziening (bergbezinkzak) opgeruimd worden. Hiervoor moeten ook rioleringswerkzaamheden in het park uitgevoerd worden. Er is een plan in voorbereiding om het Geert Reinderspark aantrekkelijker te maken en de waterkwaliteit te verbeteren. Dit geldt ook voor de vijvers aan de Waldadrift bij de Ommelandersdrift. De uitvoering is voorzien in 2018.

In 2017 is vanuit de plannen in de dorpsvisie Zuidwolde het wandelgebied Noord- en Zuidwolde aantrekkelijker gemaakt. Samen met een werkgroep groen uit Zuidwolde en landschapsbeheer zijn deze plannen tot stand gekomen.

We hebben nog steeds te maken met de essentaksterfte. De verwachting is dat ook in 2018 weer een groot aantal zieke essen gekapt zal moeten worden.

Op diverse plekken zijn kleinschalig gemeentelijke groenvakken omgevormd. Ook in 2018 zal verder uitvoering worden gegeven aan het omvormen van groenvakken.

Vanwege het verbod op het toepassen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen op (half)verhardingen is ervaring opgedaan met alternatieve methodes. Deze alternatieve methodes zijn fors duurder en daarom hebben we het budget voor groenonderhoud verhoogd. Op de grindpaden op de begraafplaatsen geven de alternatieve methodes nog niet het gewenste resultaat. In 2017 is onderzoek gedaan naar het aanbrengen van een ander type verharding op deze paden die minder onkruidgevoelig is, beter begaanbaar dan grind en toch past bij de uitstraling van een begraafplaats. Er wordt gewerkt aan de voorbereidingen om dit type verharding toe te passen

op de hoofdpaden van begraafplaatsen in Bedum, Zuid- en Noordwolde en Onderdendam. Dit in combinatie met het laten vergrassen van zijpaden die minder gebruikt worden.

De kosten van bestrijding van exoten en bomenziekte worden incidenteel verantwoord in de Planning en Control cyclus. Hiervoor is geen structureel budget opgevoerd.

Wat mag het extra kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting de volgende extra middelen beschikbaar gesteld:

Vervanging kanosteiger Zuidwolde	€ 6.780
Versteviging gymlokalen	PM

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	2.415.496	2.207.436	2.298.738	2.308.377	2.319.520	2.332.512
Baten	303.098	203.317	201.698	201.698	201.698	201.698
Saldo voor resultaatbestemming	2.112.398	2.004.119	2.097.040	2.106.679	2.117.822	2.130.814
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	2.112.398	2.004.119	2.097.040	2.106.679	2.117.822	2.130.814

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
623000	Openbare bibliotheek	213.887	0	-213.887
624000	Stichting Muziekschool Bedum	84.666	0	-84.666
624100	Welzijnsactiviteiten	288.568	0	-288.568
625000	Sportzaken - algemeen	118.068	0	-118.068
625100	Sportveldencomplex Bedum	190.970	32.226	-158.744
625200	Sportveldencomplex Onderdendam	23.433	3.402	-20.031
625300	Sportveldencomplex Noordwolde	36.142	5.819	-30.323
625400	Tennisbanen Bedum	9.492	12.823	3.331
625500	Tennisbanen Zuidwolde	5.433	5.503	70
625700	Sporthal De Beemden	208.893	78.005	-130.888
625800	Zwembad De Beemden	294.767	61.934	-232.833
627200	Kunst en Cultuurbeleid	64.377	0	-64.377
629000	Natuurbescherming	45	391	346
630000	Plantsoenen, parken, ander openbaar groen	727.418	0	-727.418
630200	Volkstuinen	388	1.226	838
630300	Overige openluchtrecreatie	14.129	369	-13.760
632000	Speelterreinen	18.063	0	-18.063
Totaal		2.298.738	201.698	-2.097.040

Programma: 6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

De jaren 2014 tot en met 2018 staan in het teken van de introductie van veel nieuwe taken voor de gemeente als gevolg van de decentralisaties. De gemeente wordt verantwoordelijk voor de jeugdzorg, de begeleiding en dagbesteding uit de AWBZ (die overgaat naar de WMO) en de invoering van de Participatiewet. De WSW verdwijnt grotendeels waardoor de gemeente ook verantwoordelijk wordt voor de arbeidsbemiddeling van mensen met een beperking.

In deze veranderingen blijft de gemeente Bedum samen optrekken met de gemeenten De Marne, Winsum en Eemsum, maar ook op provinciaal niveau. Lokaal zal de gemeente Bedum de komende jaren invulling geven aan de basiszorg, die aansluit bij de vraag van de inwoners van onze gemeente.

Wij willen iedereen die aangewezen is op voorzieningen en die onvoldoende op ondersteuning uit de eigen omgeving kan terugvallen, ondersteunen in zelfstandige en volwaardige deelname aan de samenleving. Uitgangspunten daarbij zijn de menselijke maat en het persoonlijk contact. Ook in tijden van krapte willen wij zwakkeren zo veel als mogelijk ontzien.

In de komende jaren hanteren wij daarvoor de volgende uitgangspunten:

- *de inwoners van de Bedum zijn zelfstandig en zelfredzaam. Ze voeren zelf de regie op hun eigen leven en organiseren de verschillende aspecten in het sociale domein (inkomen, wonen, vrije tijd, werk, etc.). In dit kader past het ontwikkelen van een zorgconcept waarbij onze inwoners in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen;*
- *de inrichting van de basiszorg en informele zorg realiseren we in samenspraak met de inwoners en de instellingen in Bedum;*
- *inwoners die zijn aangewezen op professionele ondersteuning en die niet voldoende op ondersteuning uit de eigen omgeving kunnen terugvallen, wordt zorg op maat geboden;*
- *de belangen van jongeren, mensen met een beperking en sociaal zwakkeren worden bij de vernieuwing voorop gesteld;*
- *doorgaan met het investeren in de zorg voor de jeugd, zoals die onder meer door het CJG vorm wordt gegeven;*
- *de aanvraag van extra zorg of ondersteuning wordt op een laagdrempelige manier georganiseerd;*
- *het beleid wordt zo vorm gegeven dat de ketenpartners aanvullend werken op de zelfredzaamheid waardoor kinderen en jeugdigen optimaal kunnen opgroeien en hun veiligheid is geborgd;*
- *de decentralisaties worden bij voorkeur budgetneutraal uitgevoerd.*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

Algemeen

- Visie sociaal domein en startnota 3D BMW, vastgesteld door de raad op 20 februari 2014;

Wmo

- Wmo beleidsplan 2015-2018 BMW, vastgesteld door de raad op 4 december 2014;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Bedum 2015, vastgesteld door de raad op 4 december 2014;
- Nadere regels en besluit maatschappelijke ondersteuning 2016 BMW-gemeenten, vastgesteld door B&W op 15 december 2015;

Jeugd

- Beleidsplan jeugdhulp BMW 2015-2018, vastgesteld door de raad op 4 december 2014;

- Verordening jeugdhulp gemeente Bedum 2015, vastgesteld op 4 december 2014;
- Nadere regels jeugdhulp gemeente Bedum 2015, vastgesteld door B&W op 16 december 201

Sociale Zaken

- Verordening tegenprestatie Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening loonkostensubsidie Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening individuele studietoelage Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening re-integratie Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening individuele inkomensvoet Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening afstemming Participatiewet, IOAW en IOAZ BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet BMW 2015, vastgesteld door de raad op 22 januari 2015;
- Verordening Cliëntenparticipatie BMW 2016, vastgesteld door de raad op 10 december 2015;
- Verordening Afstemming Participatiewet BMW 2016, vastgesteld door de raad op 10 december 2015;
- Verordening Loonkostensubsidie Participatiewet BMW 2016, vastgesteld door de raad op 10 december 2015;
- Verordening Re-integratie Participatiewet BMW 2016, vastgesteld door de raad op 10 december 2015;
- BMW gemeenten Minimabeleid 't Hoogeland, vastgesteld door de raad op 20 februari 2014;
- Mee® Doen met Minima (2015) (beleidsregels);
- Intern controleplan.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	446,9	425,3	589,1	544	744
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	66,0%	64,3%	61,8%	62,8%	65,8%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2,24%	1,83%	2,79%	2,33%	6,58%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners	27,8	30,2	37,9	43,5	41,3
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-65 jaar	38,0	52,6	65,6	69,9	25,5

Wat gaan we daarvoor doen?

Decentralisaties

Voor het sociaal domein is in BMW-verband een aparte paragraaf opgesteld. Voor een nadere toelichting op het sociaal terrein verwijzen we dan ook naar de paragraaf Sociaal Domein op pagina 127 van deze begroting.

Kinderopvang

Jaarlijks worden de voorzieningen, kinderopvang, gastouderopvang, gastouderbureau en buitenschoolse opvang in de gemeente door de GGD geïnspecteerd.

Vanaf 1 januari 2018 zal de nieuwe wetgeving Harmonisatie Kinderopvang en Peuterspeelzalen van kracht worden en zal een volgende stap worden gezet in de richting van harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang.

De gemeente Bedum heeft vanaf 1 januari 2017 de peuterspeelzalen volgens de wet Harmonisatie Kinderopvang en Peuterspeelzalen ingaat, geharmoniseerd. Deze omvorming is goed verlopen. De harmonisering moet tot verbetering van het huidige VVE-aanbod in Bedum (door aanbod 3e dagdeel en het realiseren van een 3+ groep leiden).

Voor en Vroegschoolse Educatie (VVE)

De gemeenten Bedum, De Marne en Winsum hebben gezamenlijk de beleidsnotitie "Doelgroepen bepaling en toeliding Voor en Vroegschoolse Educatie (verder VVE)" opgesteld. Het speerpunt van deze beleidsnotitie is het vroegtijdig signaleren en terugdringen van taal- en ontwikkelingsachterstanden. In het kader van deze beleidsnotitie is door Biblionet een

aanbod opgesteld om VVE te implementeren op de basisscholen (groepen een en twee), de peuterspeelzalen en in de kinderopvang in de gemeente Bedum. Het project heeft de titel gekregen: "Elk kind telt mee in Bedum!".

Vluchtelingenwerk

Momenteel wordt in de vier gemeenten de maatschappelijke begeleiding van statushouders door drie verschillende partijen uitgevoerd.

Het bestuur van de Stichting Opvang Vluchtelingen Bedum heeft aangegeven per 31 december 2017 haar taken neer te leggen. Vluchtelingenwerk Noord Nederland verzorgt de maatschappelijke begeleiding voor de gemeenten De Marne en Winsum. Het MJD wordt door de gemeente Eemsmond ingehuurd om deze begeleiding te verzorgen.

Met het oog op de herindeling wordt hier al op voorgesorteerd en wordt de maatschappelijke begeleiding van statushouders voor de vier gemeenten ingekocht.

Werk/minimabeleid/sociale werkvoorziening

Voor dit onderdeel verwijzen we naar het jaarplan en de begroting van de uitvoeringsorganisatie 'Participatie Noord Groningen'. Cijfermatig vindt u de uitvoering van de verschillende regelingen die vallen onder dit beleidsonderdeel wel terug in dit programma en in deze begroting.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	10.298.993	10.240.968	10.191.619	10.128.610	10.102.007	10.106.736
Baten	2.799.188	2.393.652	2.352.445	2.352.445	2.352.445	2.352.445
Saldo voor resultaatbestemming	7.499.805	7.847.316	7.839.174	7.776.165	7.749.562	7.754.291
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	7.499.805	7.847.316	7.839.174	7.776.165	7.749.562	7.754.291

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
634000	WWB: algemeen (Participatiewet)	2.542.651	2.161.848	-380.803
634004	WWB: sociale recherche	3.551	0	-3.551
634600	Bijzondere bijstandsverlening	216.407	0	-216.407
634700	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen	87.102	65.275	-21.827
636000	Sociale werkvoorziening	1.333.590	0	-1.333.590
636500	Participatiebudget	339.845	0	-339.845
636510	Financiële tegemoetkoming chronisch zieken	39.239	0	-39.239
637500	Gemeentelijk minimabeleid: stimuleringsfonds	85.204	0	-85.204
639100	Dorpshuizen en verenigingsgebouwen	3.176	0	-3.176
640000	Maatwerkvoorziening natura materieel WMO	331.066	0	-331.066
640010	WMO maatwerk	469.256	0	-469.256
640100	Huishoudelijke hulp (ZIN), vervoer & begeleiding	1.074.591	0	-1.074.591
640200	Opvang & beschermd wonen	22.729	0	-22.729
640400	Algemeen maatschappelijk werk	101.839	0	-101.839
640500	Algemene voorzieningen participatie	595.911	0	-595.911
640600	Cliëntondersteuning	91.213	0	-91.213
640650	Centrum Jeugd en Gezin	72.231	7.231	-65.000
640660	Jeugdzorg	2.669.692	0	-2.669.692

		Lasten	Baten	Saldo
641000	Eigen bijdragen WMO	0	113.091	113.091
642100	Peuterspeelzalen gemeente Bedum	92.990	0	-92.990
642500	Kinderdagverblijven	19.336	5.000	-14.336
Totaal		10.191.619	2.352.445	-7.839.174

Programma: 7 Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Wij kiezen waar mogelijk voor duurzaamheid. Die keuze is in het belang van de huidige en de toekomstige generaties. De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en kan daarin vaak een voortrekkersrol vervullen.

In de komende jaren willen wij:

- het gebruik van alternatieve energiebronnen -zoals aardewarmte, zonne- en windenergie- stimuleren;
- het klimaat en energiebeleid actualiseren;
- investeren in duurzame en de veiligheid bevorderende openbare verlichting;
- samenwerking in waterketen in BMW-verband en met het waterschap stimuleren;
- afvalverwerking verder verduurzamen.

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Milieubeleidsplan 2009-2012, vastgesteld in mei 2009;
- Intergemeentelijk bodembeleidsplan Regio Noord 2014 - 2018, vastgesteld 3 december 2013;
- Handhavingsbeleidsplan Omgevingsrecht 2011-2015 BMW-gemeenten, d.d. 28 juni 2011 (B&W);
- Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014 – 2018, vastgesteld d.d. 12 december 2013;
- Waterplan vastgesteld in 2009;
- Stedelijke Wateropgave d.d. april 2008;
- Nota lokaal gezondheidsbeleid 2008-2012;
- Plan van Aanpak Gemeentelijk klimaatbeleid, d.d. juni 2004;
- Afvalstoffenverordening, d.d. 25 maart 2004;
- Notitie Toezicht en handhaving bij evenementen, vastgesteld in 2009;
- Gemeentelijk Afvalstoffen Plan 2009-2012, d.d. 17 november 2009;
- Handhavingsbeleidsplan en uitvoeringsprogramma 2011-2014, vastgesteld d.d. 22 september 2011;
- Nota lokaal gezondheidsbeleid 2013-2017, d.d. 30 mei 2013;
- Beleidsplan Openbare Verlichting 2013-2018, d.d. 17 oktober 2013.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	0,93%	0,51%	1,49%	1,04%	1,45%
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	5,05%	6,88%	5,64%	3,88%	6,58%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,3%	12,0%	13,2%	14,1%	10,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,4%	1,3%	0,8%	0,5%	1,2%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 22 jaar	1,3%	0,5%	0,7%	1,3%	1,2%
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	N. b.	N. b.	N. b.	N. b.	62

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	253	148	216	329	200
Hernieuwbare elektriciteit	%	1,8%	7,6%	11,0%	48,2%	5,4%

Wat gaan we daarvoor doen?

Samenwerking waterketen;

De clustersamenwerking van de BMW gemeenten en het waterschap zal in 2017 de volgende onderwerpen oppakken:

- Naar aanleiding van het onderzoek verbeteren hydraulisch functioneren van de zuiveringskringen nadere uitwerking maatregelen fase 2.
- Realisatie meetplan riolering en overstorten.
- Gegevensbeheer Riolering uitvoeren voor 2 clusters (8 gemeenten)
- Deelnemen in een regionale samenwerking Waterketen Groningen Noord-Drenthe in een gezamenlijke dienst meten en monitoren.

Riolering

- Vanuit het Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV zal uitvoering worden gegeven aan:
- Realisatie rioolrenovatie in het Geert Reinderspark (BBZ) en De Vliet.
- Wijzigen riolering Waldadriest.
- Wijzigen riolering Stationsgebied en Margrietlaan.
- Uitvoering geven aan het operationeel plan rioolreparaties kern Zuidwolde.

Baggerplan

Een meerjarig baggerplan is in ontwikkeling. Wij hebben inmiddels kennis genomen van dit plan. Op korte termijn zal dit plan voor u ter inzage worden gelegd. Wij hebben deze investeringen als PM opgenomen op de investeringslijsten in 2020 en 2021.

Klimaat, energie en duurzaamheid

Deze onderwerpen worden opgepakt in de betreffende werkgroepen voor de herindeling. In het begrotingsjaar worden hiervoor, conform de voor de herindeling gemaakte afspraken, geen nieuwe beleidsinitiatieven verwacht. Wel wordt er gewerkt aan een visie op zonneparken in BMW-verband.

Milieu/ Handhaving

Het bestaand beleid wordt in het begrotingsjaar voortgezet. De samenwerking met de Omgevingsdienst (ODG) en de werkorganisatie DEAL wordt in het kader van de herindeling onderzocht.

Volksgezondheid

Naast de wettelijke gemeentelijke taken op het gebied van volksgezondheid zoals die door de GGD voor de gemeenten worden uitgevoerd heeft de gemeente voor de periode 2013 – 2017 samen met de gemeente De Marne, Winsum en Eemsmond een nota lokaal gezondheidsbeleid opgesteld en vastgesteld in college en gemeenteraden. Hierin zet de gemeente in op een gezonde levensstijl met drie speerpunten, te weten: alcohol, roken en overgewicht. Voor de periode 2018 – 2021 zal opnieuw in BMW-verband een nota lokaal volksgezondheidsbeleid worden opgesteld. In 2014 is door Machteld Huber een nieuwe definitie van gezondheid geformuleerd: het vermogen om zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven. Deze definitie wordt onderschreven door de WHO en zal als uitgangspunt voor de nieuwe beleidsnota gelden.

De publieke gezondheid in de regio Groningen, wordt op basis van de gemeenschappelijke regeling PG&Z, uitgevoerd door de GGD. Het bestuur van de GGD heeft bestuurlijke een ontwikkelperspectief 2017-2020 opgesteld. Uitgangspunt voor de komende drie jaar is transformatie van de dienstverlening in combinatie met de mogelijkheid dat gemeenten jaarlijks de keuze hebben om taken die niet verplicht bij de GGD zijn belegd wel of niet door de GGD te laten uitvoeren. De BMW-gemeenten hebben tot de herindeling gekozen om alle, binnen de gemeenten, reeds in uitvoering zijnde taken niet elders onder te brengen.

Het begrotingsjaar 2018 zal ook in belangrijke mate bepaald worden door de voorbereiding op de herindeling BMW.

Openbare verlichting

Eind 2017, met een uitloop naar 2018, zijn de lichtmasten en armaturen vervangen die gepland stonden in 2015 en 2016. Daarnaast is gewerkt aan de voorbereidingen van de vervangingen die gepland stonden in 2017 en 2018. De uitvoering daarvan is voorzien in 2018.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in deze begroting de volgende extra middelen beschikbaar gesteld:

Schoolstraat Zuidwolde BRP	266.000
Herinrichting Molenweg Bedum	204.000
Afkoppelen panden Centrum Bedum BRP	10.000
Afkoppelen panden Boterdiep Bedum BRP	10.000
Bedumerweg Onderdendam BRP	150.000
Afkoppelen i.h.k.v KRW/WB21	45.000

Ramingen

	Rekening	Begroting			Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Lasten	2.939.709	2.539.960	2.626.334	2.624.334	2.624.334	2.624.334	
Baten	2.546.836	2.559.387	2.568.012	2.570.998	2.548.192	2.516.828	
Saldo voor resultaatbestemming	392.873	-19.427	58.322	53.336	76.142	107.506	
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0	
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0	
Saldo na resultaatbestemming	392.873	-19.427	58.322	53.336	76.142	107.506	

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
643100	Volksgezondheid	20.383	0	-20.383
644000	Gemeenschappelijke geneeskundige dienst (GGD)	173.086	0	-173.086
644500	Jeugdgezondheidszorg	172.223	0	-172.223
644900	Destructie	100	0	-100
645100	Ophalen en afvoeren van huishoudelijk afval	889.235	164.745	-724.490
645200	Inzameling glas	8.759	8.648	-111
645300	KCA/WEB/ICT en metaal	30.355	4.325	-26.030
645500	Inzameling oud papier	0	1.350	1.350
646100	Riolen	756.395	212.354	-544.041
646200	Rioolgemalen	141.622	1.007	-140.615
647050	Milieubeheer	146.062	0	-146.062
647300	Milieucommunicatie	5.733	0	-5.733
647500	Bodem	0	0	0
647800	Klimaatbeleid	11.784	0	-11.784
649000	Begravingen en onderhoud begraafplaatsen	193.866	0	-193.866
649400	Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	45.599	1.016.659	971.060
649500	Rioolheffing	31.133	1.009.306	978.173
649900	Begraafplaatsrechten	0	149.618	149.618
Totaal		2.626.334	2.568.012	-58.322

Programma: 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

Het herstel van de woningmarkt gaat langzamer dan werd gehoopt. Toch zijn er signalen dat de markt de komende jaren gaat aantrekken. We verwachten niet dat de tijden van grootschalige nieuwbouwplannen terug zullen keren. Daarom gaan we van realistische verwachtingen uit.

Bedum is en blijft een aantrekkelijke woongemeente door zijn voorzieningen en ligging ten opzichte van stad Groningen. Wij willen een goede mix van verschillende segmenten op de woningmarkt in samenwerking met woningcorporatie Wierden en Borgen. Wij vinden het belangrijk dat nieuwbouw duurzaam en toekomstbestendig is.

In de komende jaren willen wij:

- een goede mix van woningen, afgestemd op de verschillende doelgroepen;*
- duidelijke afspraken maken met Wierden & Borgen en geïnteresseerde commerciële partijen over de invulling en de realisatie van woningbouwlocaties;*
- samen met Wierden & Borgen en geïnteresseerde commerciële partijen een actieve rol spelen met als inzet, behoud van het woningaanbod en de verdere ontwikkeling daarvan;*
- een woon-zorgvisie opstellen, op grond van de veranderende samenstelling van de bevolking en het vergroten van de zelfredzaamheid;*
- levensloopbestendige woningen daar waar mogelijk en nodig;*
- een onderzoek naar de mogelijkheid van invoering van een starterslening;*
- het stimuleren van voldoende sociale woningbouw en starterswoningen;*
- de hoofdlijnen opstellen voor een nieuwe omgevingsvisie opstellen;*
- energiebesparende en duurzaamheidsmaatregelen toepassen voor woningen, te bekostigen uit gaswinningsmiddelen.*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Structuurplan Bedum - Onderdendam, vastgesteld op 6 juli 2006;
- Welstandsnota, vastgesteld op 27 mei 2004;
- Basisplan detailhandel, vastgesteld op 27 mei 2004;
- Notitie Behoedzaam vernieuwen, structuurplan+ vastgesteld augustus 2004;
- Woonplan 2002-2010, vastgesteld op 19 december 2002;
- Woonschepenverordening, vastgesteld op 1 juli 1999;
- Nota Archeologiebeleid, vastgesteld 22 maart 2007;
- Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart Regio Noord-Groningen – gemeente Bedum, vastgesteld 26 februari 2009;
- Bouwverordening, vastgesteld 29 maart 2012;
- Monumentenverordening, vastgesteld 8 juli 2010;
- Brandpreventiebeleid bestaande bouw, vastgesteld op 13 april 2004;
- Brandbeveiligingsverordening, vastgesteld op 29 maart 2012;
- Bestemmingsplan Buitengebied, vastgesteld 17 december 2009;
- Bestemmingsplan Bedum kern, vastgesteld 26 juni 2008;
- Bestemmingsplan Bedrijvenpark Boterdiep, vastgesteld 2 juni 2016;
- Bestemmingsplan Bedum-Kern locatie Vogelzang / Gemeentelijke Kwekerij, vastgesteld 24 januari 2008;
- Bestemmingsplan Ter Laan 4, vastgesteld 20 december 2007;

- Bestemmingsplan Zuidwolde, vastgesteld op 17 oktober 2013;
- Bestemmingsplan Onderdendam, vastgesteld op 26 januari 2012;
- Bestemmingsplan Noordwolde, vastgesteld op 28 juni 2012;
- Bestemmingsplan Oosterseweg 8, Zuidwolde, vastgesteld op 8 juli 2010;
- Bestemmingsplan Dagbesteding Zuidwolde, vastgesteld op 2 oktober 2008;
- Bestemmingsplan Bedum kern locatie Kop van Noord, vastgesteld 24 november 2016;
- Bestemmingsplan Bedum Kern locatie HEMA, Grotestraat 14-16, vastgesteld op 28 september 2010;
- Bestemmingsplan Buitengebied, Landgoed “De Vrie Heerlykheid”, Westerdijkshorn 14 te Bedum, vastgesteld op 20 september 2012;
- Bestemmingsplan Bedum Kern Locatie Bederawalda, vastgesteld op 24 april 2014;
- Bestemmingsplan Bedum Kern, locatie De Plank, vastgesteld 29 juli 2014;
- Bestemmingsplan Bedum locatie Krijthe, vastgesteld 10 december 2014;
- Bestemmingsplan Bedum Kern Locatie Bedrijvenpark Boterdiep, vastgesteld 2 juni 2016;
- Verordening naamgeving en nummering (adressen) 2011, vastgesteld 16 december 2010;
- Leefbaarheidsvisie vastgesteld 18 december 2015;
- Woonvisie vastgesteld 18 mei 2017.

Beleidsindicatoren						
Naam indicator	Eenheid	Indicator				
		Bedum	Winsum	De Marne	Eemsmond	Nederland
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	171	165	140	142	209
Nieuw gebouwde woningen*	Aantal per 1.000 woningen	5,3	4,8	3,4	2,4	6
Demografische druk	%	77,0%	83,8%	78,8%	79,7%	69,0%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoons-huishouden	In Euro's	€ 728	€ 712	€ 801	€699	€ 644
Gemeentelijke woonlasten meerpersoons-huishouden	In Euro's	€ 728	783	€ 850	€771	€ 723

*Deze cijfers zijn ontleend aan de site ‘Waarstaatjegemeente.nl’. Hierbij is voor deze indicator uitgegaan van de gerealiseerde nieuwbouw in 2014.

Wat gaan we hiervoor doen?

Woningbouw, bouwen voor verschillende doelgroepen

De volgende plannen, projecten en initiatieven zijn in uitvoering:

Bedum:

- *Algemeen*
In verband met aardbevingsbestendig bouwen is er de nieuwbouwregeling van de NAM. De meerkosten om aardbevingsbestendig te bouwen worden daarmee in principe vergoed. In de praktijk blijkt dat weerbarstig en kost het overleg over de constructieve oplossing en de kosten daarvan, veel tijd. Dit zorgt dan weer voor vertraging in het bouwproces zoals bijvoorbeeld in Ter Laan 4 en bij Bederawalda. Daar waar we kunnen of benodigd gaan we hierover in gesprek met de partijen.
- *Ter Laan 4*
De verkoop van kavels in de vrije sector en van projectmatige woningbouw trekt aan. We zullen in overleg met ontwikkelaars zorgdragen voor een adequaat en gedifferentieerd aanbod.

- *Vogelzang*
Woningstichting Wierden & Borgen start in 2018 de bouw van de woningen.
- *Folkerdastraat 17 t/m 23*
Woningstichting Wierden en Borgen is voornemens om 8 woningen te bouwen (na sloop van een blokje van 4). De planologische procedure is gestart.
- *Kop van Noord*
Na de herontwikkeling zijn alle 4 projectmatige woningen verkocht; de bouw is afgerond in 2017. En alle 5 particuliere kavels zijn ook in 2017 verkocht, de bouw zal voltooiën in 2018.
- *De Plank*
Dit plan is in 2017, met uitzondering van 1 particuliere kavel, afgerond.
- *Bederawalda*
Woningstichting Wierden en Borgen heeft de bouw van fase 1 (15 appartementen) eind 2015 opgeleverd. De hierbij behorende infrastructuur is in 2016 aangelegd. De bouw van fase 2 zal in de eerste helft van 2018 starten. Na het gereedkomen daarvan zal het lang parkeren en de overige infrastructuur woonrijp gemaakt worden en zal fase 3 volgen.

Onderdendam:

- *Stadsweg 10 t/m 24*
Woningstichting Wierden en Borgen is voornemens hier 6 woningen te bouwen (in 2015 zijn de aanwezige 8 woningen gesloopt). Voor de invulling is in het kader van de Proeftuin Onderdendam een project gestart om een ontwerp te laten maken dat aansluit op de lokale en regionale architectuur (streekgebonden architectuur).

Zuidwolde:

In al deze plannen stimuleren we dat een goede mix van woningen, inclusief levensloopbestendige woningen, wordt gerealiseerd door –in overleg met woningstichting Wierden en Borgen, de ontwikkelaars en bouwers- voor verschillende doelgroepen te laten bouwen. De basis hiervan ligt vast in de Woonvisie. Hierover maken we ook afspraken met die partijen, die we zo nodig vastleggen in (exploitatie)overeenkomsten.

Het overleg met woningstichting Wierden en Borgen vindt op verschillende niveaus plaats; op projectniveau over de betreffende projecten, op structureel niveau ambtelijk en bestuurlijk over de algehele planning van projecten en het algemeen (volkshuisvestings)beleid. Daarnaast is met de wijziging van de Woningwet in 2015 bepaald dat de woningstichting jaarlijks een ‘bod’ doet voor uitvoering van het beleid; dit was één van de redenen om de woonvisie op te stellen.

Bestemmingsplannen

In verband met de invoering van de Omgevingswet is door het Rijk besloten dat de actualiseringsplicht van bestemmingsplannen (was 10 jaar) komt te vervallen. Hierop hebben we geanticipeerd en starten we hier niet meer mee.

Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad

Het programma Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad is door de Provincie Groningen gestart. U heeft besloten hieraan deel te nemen en om een bedrag van € 50.000 beschikbaar te stellen voor de cofinanciering van het leningdeel ten behoeve van verbetering, verduurzaming en levensloopbestendig maken van particuliere woningen.

Woonvisie

De woonvisie heeft u in 2017 vastgesteld, uitvoering hiervan zal met name haar beslag krijgen in de nieuwe gemeente Het Hogeland.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is door het Rijk tot 2021 uitgesteld. In het kader van de herindeling zijn we samen met de andere gemeenten, wel gestart met de voorbereiding van de implementatie. De in de Omgevingswet voorgestane werkwijze past namelijk in de werkwijze zoals die ook na de herindeling voor de nieuwe gemeente wordt voorgestaan. Ook wordt gezamenlijk onderzocht hoe het traject naar de Omgevingswet eruit ziet en wordt hierop geanticipeerd.

Basisadministraties BGT en BAG

De wettelijke aansluiting op de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) is in 2016 afgerond. Verdere implementatie en beheer staat voor dit en de komende jaren op de rol. Aansluitend op de BGT zijn we gestart

de koppeling met het beheer van wegen, riolen en groen te maken (BOR = beheer openbare ruimte). Vanuit de kaart worden koppelingen met data uit de beheersystemen gelegd, waardoor meer inzicht komt in de te beheren objecten. Ook is een en ander daardoor eenvoudiger op kaart te raadplegen. Het traject voor de jaarlijkse zelfevaluatie van de BAG is gestart en zal ook in 2018 doorlopen.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden naast de structurele middelen die beschikbaar zijn in de begroting geen extra middelen beschikbaar gesteld.

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.675.184	1.756.610	772.801	772.801	772.801	772.801
Baten	1.037.325	579.408	339.676	328.676	328.676	328.676
Saldo voor resultaatbestemming	637.859	1.177.202	433.125	444.125	444.125	444.125
Lasten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Baten (reservemutaties)	0	0	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	637.859	1.177.202	433.125	444.125	444.125	444.125

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
628000	Monumenten - Gebouwen	26.913	0	-26.913
628100	Monumentenzorg, overige cultuur en oudheidkunde	4.497	0	-4.497
650000	Ruimtelijke ontwikkeling	244.866	0	-244.866
651000	Woningbouw toegelaten instellingen	134.449	131.063	-3.386
652000	Stedelijke vernieuwing	33.154	0	-33.154
653000	Bouw-, woning- en welstandstoezicht	93.964	0	-93.964
653200	Integrale handhaving	73.315	0	-73.315
653300	BAG/GIS	148.133	0	-148.133
653500	Ligplaatsen woonschepen	1.749	1.749	0
654500	Leges omgevingsvergunningen	0	178.321	178.321
655000	Gronden en landerijen	52.800	9.588	-43.212
655100	Bouwgrondexploitatie (niet bedrijventerrein)	-47.894	12.101	59.995
655200	Bouwgrondexploitatie (bedrijventerreinen)	6.854	6.854	0
Totaal		772.801	339.676	-433.125

Programma: 9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

In het bestuursprogramma is het volgende opgenomen:

De gemeentekas staat blijvend onder druk. In meerjarig perspectief moet de komende jaren ca. € 500.000,- worden bezuinigd. Dit dwingt ook de gemeente Bedum om financiële keuzes te maken. Daarnaast stelt het Rijk ons voor nieuwe bezuinigingsopdrachten. In de komende jaren zullen we het met minder geld moeten doen.

Ondanks dat kent Bedum nog altijd een relatief lage belastingdruk. Wij willen evenwicht houden tussen bezuinigingen en de lage belastingdruk. Tekorten dichten door lasten te verzwaren, vinden wij niet de eerst aangewezen optie.

Wij houden vast aan een sluitende meerjarenbegroting. De gemeente moet in principe niet meer uitgeven dan dat er binnenkomt. Welke concrete maatregelen genomen moeten worden om dat doel te behalen, moet raadsbreed bepaald worden.

In de komende jaren willen wij:

- streven naar een sluitende meerjarenbegroting;*
- indien nodig passende bezuinigingsmaatregelen treffen, waarbij lasten pas worden verhoogd nadat er kritisch is gekeken naar de eigen bedrijfsvoering;*
- de nieuwe decentrale taken bij voorkeur budgetneutraal invoeren*

Bestaand beleid

Bestuurlijke kaders:

- Financiële verordeningen gemeente Bedum (o.g.v. art. 212 Gemeentewet), vastgesteld door de raad op 21 september 2017;
- Controleverordening gemeente Bedum (o.g.v. art. 213 Gemeentewet), vastgesteld door de raad op 20 december 2007;
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeente Bedum (o.g.v. art. 213a Gemeentewet), vastgesteld door de raad op 20 december 2007;
- Nota waardering en afschrijving vaste activa, vastgesteld door de raad op 21 september 2017;
- Nota reserves en voorzieningen, vastgesteld door de raad op 21 september 2017;
- Nota “Weerstandsvermogen gemeente Bedum”, vastgesteld 29 maart 2012.

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarenbegroting

De begroting 2018 heeft een batig saldo van ongeveer € 170.000. Ook de meerjarenraming laat een positief beeld zien. Er blijven onzekerheden bestaan. Wij noemen hier het grillige karakter van de Algemene Uitkering, de verdere implementatie en uitvoering van de decentralisaties, de vorming van de nieuwe gemeente ‘Het Hogeland’ en de gevolgen van de gaswinning in onze regio. Het is derhalve belangrijk waakzaam te blijven op onze financiële positie.

Bezuinigingsmaatregelen

In de begroting 2015 hebben wij een pakket met bezuinigingsmaatregelen verwerkt. De maatregelen zijn vrijwel allemaal gerealiseerd. Het nog te realiseren deel van de maatregelen vindt u op de stelposten. Dit betreft (een deel van) de bezuiniging op de subsidie aan de muziekschool. De bezuiniging op het onderhoud in de openbare ruimte (groen) is in deze begroting niet meer opgenomen.

Lokale lasten

In de voorliggende begroting blijft de lokale lastendruk beperkt. Een gematigde lastendruk blijft dan ook het uitgangspunt. In de paragraaf Lokale Heffingen kunt u zien dat Bedum onveranderd laag staat op de provinciale ladder van de lokale woonlasten.

Decentralisaties

Duidelijk is dat de decentralisaties, naast grote financiële gevolgen en risico's, ook grote organisatorische consequenties voor de gemeenten hebben. Tot op heden hebben we gezien dat de kosten gedekt konden worden uit de rijksvergoeding. Ook in deze begroting zijn de decentralisaties voor de komende jaren weer budgetneutraal verwerkt. Overigens zien we dit beeld in onze partnergemeenten in de komende jaren veranderen door de ontwikkeling van de rijksvergoeding.

Vennootschapsbelasting

In 2015 is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen aangenomen. Dat betekent dat overheidsondernemingen, bijvoorbeeld gemeenten, provincies en waterschappen, per 1 januari 2016 belastingplichtig zijn geworden voor de vennootschapsbelasting.

Met de wetwijziging wil de Nederlandse overheid gelijkheid creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. Voor overheidsondernemingen gelden nu dezelfde verplichtingen voor de vennootschapsbelasting als voor private ondernemingen. De nieuwe wet bepaalt dat concurrerende en/of op winst gerichte ondernemingsactiviteiten van overheden vanaf 1 januari 2016 belastingplichtig zijn.

Waarschijnlijk zal dit bij gemeenten tot hogere uitvoeringslasten gaan leiden. Wij hebben inmiddels een inventarisatie gemaakt van onze activiteiten en over 2016 een voorlopige aangifte gedaan. De problematiek blijft beperkt tot onze grondexploitaties. Daar lijkt een bescheiden belastingplicht uit voort te komen.

Wat mag het (extra) kosten?

Voor de uitvoering van dit programma worden in 2016 geen extra structurele middelen beschikbaar gesteld.

Voor 2018 worden de volgende stelposten geraamd.

Omschrijving	2017	2018
<i>Stelposten lasten:</i>		
Herstructureringsfonds	€ 125.000	€ 16.637
ILG cofinanciering (dekking AR)	€ 20.000	€ 20.000
ILG cofinanciering (kapitaallast)	€ 29.250	€ 35.100
Personele uitbreiding	€ 7.000	€
Bezuiniging Bruggen en Groen (bezuinigingen 2014)	€ (55.000)	€
Bezuiniging muziekschool	€ (25.000)	€ (25.000)
Stelpost risico niet realiseren bezuinigingen	€ 80.000	€ 25.000
Midoffice en KCC	€ 25.030	€ 25.030
Raadsvergoeding	€ (26.500)	€ (26.500)
Scholenprogramma	€	€ (29.275)
Correctie AU Scholenprogramma	€	€ 129.376
Cofinanciering leefbaarheidsprojecten -incidenteel-	€	€ 200.000
Inflatiecorrectie	€ 35.048	€ 62.370
Stelpost salarissen, IKB, HR21, verhoging pensioenpremies	€ 100.000	€ 0
Totaal lasten	€ 314.828	€ 432.738

Omschrijving	2017	2018
<i>Stelposten baten:</i>		
Voorgestelde tariefsverhogingen:		
Sportterreinen en -lokalen	€ 1.858	€ 3.397
Secretarieleges, inritvergunningen en kapvergunningen	€ 1.717	€ 3.080
Leges omgevingsvergunning	€ 1.591	€ 2.853
Hondenbelasting	€ 540	€ 889
Roerende en onroerendezaakbelasting (incl. extra verhoging)	€ 115.594	€ 121.971
Begraafrechten	€ 1.335	€ 2.394
Totaal baten	€ 122.634	€ 134.583

Voor 2018 worden de volgende stortingen en uitnames uit (bestemmings)reserves geraamd.

Omschrijving	2017	2018
<i>Mutaties in de reserves lasten:</i>		
Toevoeging instrumenten-/uniformfonds	€ 1.951	€ 1.951
Toevoeging aan onderhoudsfonds dorpshuizen	€ 5.000	€ 5.000
Toevoeging BR Ontsluiting Bedum (NABO)	€	€ 100.000
Toevoeging rente res/voorzieningen aan alg.reserve/bestemmingsreserve onderhoud graven	€ 0	€ 0
Totaal lasten	€ 6.951	€ 106.951

Omschrijving	2017	2018
<i>Mutaties in de reserves baten:</i>		
Onttrekking uit AR gemeentehuis 1/40e deel	€ 24.368	€ 24.368
Onttrekking uit AR ILG	€ 20.000	€ 20.000
Onttrekking uit AR Niet Automatische Beveiligde Spoorwegovergangen (NABO)	€	€ 100.000
Onttrekking uit AR inzake toevoeging aan voorziening wethouderspensionen c.a.	€	€
Onttrekking uit AR incidentele posten uit begroting 2016/2017	€ 35.555	€ 410.210
Onttrekking uit reserve onderhoud begraafplaatsen	€ 25.000	€ 25.000
	€ 104.923	€ 579.578
Onttrekking uit AR begrotingstekort	€ 0	€ 0
Totaal baten	€ 104.923	€ 579.578

Ramingen

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.173.379	481.030	636.527	690.033	1.084.025	1.360.634
Baten	668.191	6.500	134.583	146.502	160.125	174.764
Saldo voor resultaatbestemming	505.188	474.530	501.944	543.531	923.900	1.185.870
Lasten (reservemutaties)	3.176.026	6.951	106.951	106.951	106.951	106.951
Baten (reservemutaties)	3.271.399	104.923	579.578	169.369	169.368	169.368
Saldo na resultaatbestemming	409.815	376.558	29.317	481.113	861.483	1.123.453

Samenstelling ramingen begroting 2018

		Lasten	Baten	Saldo
657000	Renten, dividenden, winstaandelen	736	94.415	93.679
657500	Treasury	-6.658	0	6.658
659000	Algemene uitkering uit het gemeentefonds	0	9.769.617	9.769.617
659100	Algemene Uitkering -Sociaal deelfonds-	0	5.544.392	5.544.392
660000	Onvoorziene uitgaven	26.198	0	-26.198
660100	Algemene uitgaven en inkomsten (stelposten)	432.738	134.583	-298.155
660200	OZB woningen	130.158	1.247.227	1.117.069
660250	OZB niet-woningen	63.529	635.845	572.316
660400	Wet Waardering Onroerende Zaken	0	0	0

		Lasten	Baten	Saldo
660700	Roerende zaakbelastingen	5.067	1.453	-3.614
660800	Hondenbelasting	10.957	56.014	45.057
Totaal		662.725	17.483.546	16.820.821

Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen dient volgens de voorschriften ten minste te omvatten:

- lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- algemene uitkeringen;
- dividend;
- saldo van de financieringsfunctie;
- overige algemene dekkingsmiddelen.

Algemene dekkingsmiddelen worden niet als baten in de diverse programma's opgenomen. Ze zijn immers bedoeld om te dienen als dekkingsmiddel voor alle programma's.

Voor de raad is het van essentieel belang om inzicht te hebben in de algemene dekkingsmiddelen en de ontwikkelingen die daar in zijn gedurende de komende jaren.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving	2017	2018
Lokale heffingen	1.958.571	2.063.399
Algemene uitkering	14.453.578	15.314.009
Dividend en rente	114.415	94.415
Overige dekkingsmiddelen	0	0
Totaal	16.526.564	17.471.823

Lokale heffingen

Onder lokale heffingen in het kader van algemene dekkingsmiddelen worden die heffingen verstaan waarvan de besteding niet gebonden is. Het gaat dan om de onroerende-zaakbelastingen en de hondenbelasting. Heffingen, zoals de riool-, reinigingsrechten en de afvalstoffenheffing, vallen niet onder de begripsomschrijving. De opbrengsten hiervan worden rechtstreeks verantwoord op de programma's. In onderstaande tabel wordt de geraamde opbrengst voor 2018 weergegeven in vergelijking met 2017. Dit is inclusief de voorgestelde belastingverhogingen. In de paragraaf lokale heffingen wordt dieper ingegaan op het beleid daarbij.

Omschrijving	2017	2018
Onroerende-zaakbelasting: niet-woningen	661.070	677.175
Onroerende-zaakbelasting: woningen	1.239.173	1.327.773
Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten	1.453	1.547
Hondenbelasting	55.540	56.429
Totaal	1.957.236	2.062.927

De onroerende-zaakbelasting voor gebruikers van woningen is per 1 januari 2006 afgeschaft. Het wegvallen van deze opbrengsten wordt gecompenseerd door een toevoeging aan het gemeentefonds, waardoor de algemene uitkering stijgt. Voor gemeenten die niet voldoende gecompenseerd worden via de algemene uitkering, geldt een tijdelijke suppletie-uitkering. De gemeente Bedum is een nadeelgemeente. De gemeente Bedum ontvangt daarom vanaf 1 januari 2006 een suppletie-uitkering.

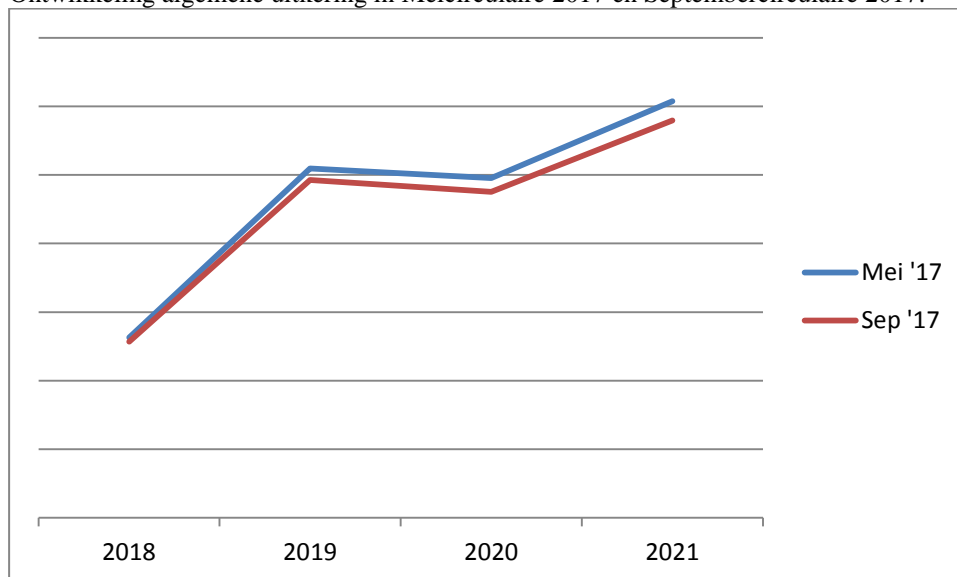
De suppletie-uitkering geldt voor een langere periode en wordt jaarlijks afgebouwd. Voor 2018 wordt een suppletie-uitkering ontvangen van € 8.419.

Algemene uitkering

De gemeente ontvangt uit het gemeentefonds een algemene uitkering van het rijk. Deze uitkering is vrij besteedbaar. In onderstaande tabel worden de uitkeringen voor 2018 en volgende jaren weergegeven. Deze uitkeringen zijn berekend op basis van de zogenaamde septembercirculaire 2017. Daarbij is rekening gehouden met de bekende vaste en variabele gegevens van de gemeente die de grondslag zijn voor de berekening van de algemene uitkering.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Algemene uitkering	15.314.009	15.784.862	15.750.220	15.958.835
Mutatie per jaar		470.853	-34.642	208.615

Ontwikkeling algemene uitkering in Meicirculaire 2017 en Septembercirculaire 2017.

Ten opzichte van de Meicirculaire 2016 laat de ontwikkeling van de algemene uitkering een zelfde ontwikkeling zien. Aangezien het demissionaire kabinet de rijksbegroting voor 2018 heeft opgesteld zitten er in de septembercirculaire geen grote beleidswijzigingen en daarmee dus ook weinig financiële mutaties.

De meerjarige ontwikkeling is behoorlijk positief. Met name de ontwikkeling van het accres zorgt voor de plus in de jaren na 2018. De ontwikkeling van het accres is het gevolg van geraamde inkomsten en uitgaven van het rijk. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat van meerdere kanten wordt gewaarschuwd dat de uitgangspunten voor het accres 'zacht' zijn. Wijzigingen in komende circulaire blijven derhalve te verwachten.

Bij de berekening van de algemene uitkering zijn wij uitgegaan van een groei van 26 woningen en 60 inwoners per jaar.

Dividend en rente

Jaarlijks ontvangt de gemeente van de NV Bank Nederlandse Gemeenten een dividenduitkering uit hoofde van het aandelenbezit in de bank.

De aandelen Essent zijn in 2009 verkocht. Daarvoor in de plaats hebben wij aandelen Enxiss gekregen. Deze aandelen geven een jaarlijks dividend plus een vergoeding voor de ingebrachte bruglening.

Voor de aandelen van de NV Waterbedrijf Groningen wordt geen opbrengst dividend geraamd omdat er de afgelopen jaren geen uitkering is geweest.

Ten aanzien van de bespaarde rente is een wijziging doorgevoerd in de begroting 2017. Ingaande 2017 wordt geen bespaarde rente meer berekend. Het berekenen van een rentevergoeding over het eigen vermogen (reserves) creëert een fictieve rentelast en leidt naar het oordeel van de commissie BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden) tot het (onnodig) opblazen van de programmalasten en gaat daarmee ten koste van de eenvoud en transparantie. Derhalve adviseert de commissie BBV vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie deze systematiek niet meer toe te passen.

Omschrijving	Aantal/omvang	spec.	2017	2018
Aandelen NV BNG	5.265 van € 1,15	dividend	3.000	3.000
Aandelen NV Waterbedrijf Groningen	5 aandelen van € 453,78 (nrs. 6,7,8, 151 en 152)		0	0
Enexis (diverse deelnemingen)	106.587 aandelen van € 1,00	dividend	80.000	80.000
Enexis	Rente bruglening	rente	20.000	0
Bespaarde rente		rente		
NV Elektriciteitsbedrijf	9% achtergestelde lening € 126.832	rente	11.415	11.415
Totaal			114.415	94.415

Saldo van de financieringsfunctie

De berekening van het financieringssaldo laat de volgende uitkomst zien:

- boekwaarde investeringen	€ 26.314.452
af:	
- boekwaarde geldleningen	€ 13.312.209
- boekwaarde reserves/voorzieningen	€ 13.715.150
	<u>€ 27.027.359</u>
financieringsoverschot	€ 712.907

Deze berekening gaat er vanuit dat alle investeringen, waartoe uw raad heeft besloten, volledig zijn uitgevoerd en de claims op de reserves volledig zijn benut.

Uit bovenstaande kan worden afgeleid dat het saldo van onze financieringsmiddelen groter is dan het saldo van onze bezittingen. Een financieringsoverschot geeft een indicatie dat er waarschijnlijk geen lening in het begrotingsjaar hoeft te worden aangetrokken. Andersom geldt dat een financieringstekort een indicatie geeft dat er in het begrotingsjaar wel vreemd vermogen moet worden aangetrokken.

Overige dekkingsmiddelen

Er zijn geen overige dekkingsmiddelen.

Onvoorzien

Het beleid in de gemeente Bedum is om een post onvoorzien beschikbaar te hebben voor incidentele uitgaven van € 2,50 per inwoner. Voor 2018 is een bedrag geraamd voor onvoorzien van € 26.198 (incidenteel).

Investeringen

Voor een overzicht van de investeringen die gepland zijn in 2018, wordt verwezen naar de in deze begroting opgenomen investeringslijst 2018.

In de meerjarenraming 2019 t/m 2021 is ook rekening gehouden met nieuwe investeringen. Deze investeringskredieten hebben een indicatief karakter en worden nog niet beschikbaar gesteld in deze begroting. Voor een overzicht wordt verwezen naar de meerjarenraming in deze begroting alsmede de opgenomen investeringslijsten 2019 – 2021.

Paragrafen

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft in artikel 9 een aantal verplichte paragrafen voor.

In de paragrafen dienen de beleidslijnen te worden vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten en de lokale heffingen. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die in het verleden versnipperd in de begroting stonden, nu worden gebundeld. Hierdoor krijgt het bestuur een beter totaal inzicht.

De volgende paragrafen dienen verplicht te worden opgenomen in de begroting, tenzij een bepaald onderwerp bij de organisatie niet aan de orde is:

- lokale heffingen
- weerstandsvermogen
- onderhoud kapitaalgoederen
- financiering
- bedrijfsvoering
- verbonden partijen
- grondbeleid

Naast bovengenoemde verplichte paragrafen hebben we de onderstaande niet verplichte paragrafen toegevoegd:

- gemeentelijke subsidies
- controle en onderzoek
- interbestuurlijk toezicht
- sociaal domein BMW

Lokale heffingen

In deze paragraaf informeren wij u over de uitgangspunten en het doel van de verschillende gemeentelijke heffingen.

De heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente en zijn daarom een wezenlijk onderdeel van het gemeentelijk beleid. Ze raken namelijk de burger heel direct in de portemonnee. Daarbij wil de burger waar voor zijn geld.

Lokale belastingen en heffingen staan dan ook sterk in de belangstelling. Een overzicht en daarmee meer inzicht in de lokale heffingen is van belang voor uw raad. Tevens hoort daarbij ook het kwijtscheldingsbeleid.

De gemeente Bedum kent de volgende heffingen:

- a. onroerende-zaakbelastingen;
- b. belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten;
- c. hondenbelasting;
- d. afvalstoffenheffing en reinigingsrechten;
- e. rioolheffing;
- f. overige rechten.

De genoemde belastingen dienen in principe tot het verkrijgen van algemene dekkingsmiddelen. Dit geldt vooral voor de belastingen die genoemd zijn onder punten a, b en c. De afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, rioolrechten en de overige rechten hebben een relatie met de door de gemeente te verstrekken diensten en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn (excl. BTW).

Tarieven

De programmabegroting is de basis voor de productenbegroting. Bij de programmabegroting is uitgegaan van de tarieven zoals deze in de desbetreffende verordeningen voor 2017 zijn weergegeven. Het tarievenbeleid voor 2017 is vastgesteld in de raadsvergadering van 10 november 2016. Bij de opstelling van de begroting 2018 zijn naast de vastgestelde tarieven voor 2017 de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de opbrengst onroerende-zaakbelastingen en belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten verhogen met 6,5% (2019 met 3%);
- het kostendeckingspercentage voor de afvalstoffenheffing te handhaven op 100% (in 2017 is € 75.000 onttrokken aan de voorziening, daarmee komt het dekkingspercentage op +/- 93%);
- de opbrengst rioolrecht dit jaar verhogen met 0,5%;
- de opbrengst hondenbelasting verhogen met 1,6%;
- de opbrengst secretarieleges verhogen met 1,6%;
- alle overige tarieven verhogen met 1,6%.

Na het vaststellen van de programmabegroting dienen de tarieven definitief te worden vastgesteld in de door uw raad vast te stellen belastingverordeningen.

Onroerende-zaakbelastingen

Onder de naam 'onroerende-zaakbelastingen' (OZB) worden belastingen geheven van de eigenaren van woningen en van eigenaren en gebruikers van bedrijfspanden, overige gebouwen en bouwgrond. Deze belastingen worden geheven over de waarde van de onroerende zaak, de zogenaamde WOZ-waarde. Deze waarde wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld zodat de waarde goed aansluit bij de marktwaarde. Dat betekent dus dat binnen een cyclus van een jaar alle objecten moeten worden gewaardeerd en de bezwaren als gevolg hiervan moeten worden afgedaan.

Verder is per 2006 het gebruikersdeel van de OZB voor woningen afgeschaft. Naast woningen dienen ook gebruikers van niet-woningen te profiteren van deze afschaffing voor wat betreft het woondeel van de niet-woning (zogenaamde 'Amendement De Pater'). Dit laatste geldt met name voor boerderijen en verzorgingshuizen. Compensatie voor deze inkomstenderving vindt plaats via de algemene uitkering.

In de begroting en de bijbehorende meerjarenraming wordt rekening gehouden met een jaarlijkse opbrengststijging van 6,5% (tot en met 2018, m.i.v. 2019 3%). Dat wil niet zeggen dat ook de tarieven met dit percentage stijgen. Dat hangt af van de ontwikkeling van de WOZ-waarden.

Sinds 2009 wordt de hoogte van de aanslag OZB bepaald aan de hand van een percentage van de waarde van het object.

Onroerende zaakbelasting	2017	2018
OZB eigendom woningen	0,1662%	0,1719%
OZB eigendom niet-woningen	0,2636%	0,2813%
OZB gebruik niet-woningen	0,2002%	0,2039%

(Bij de berekening is uitgegaan van bovengenoemde opbrengststijging en de algemene regels van afronding)

Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten

Onder de naam 'belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten' wordt belasting geheven van eigenaren en gebruikers van binnen de gemeente gelegen woon- of bedrijfsruimten, die duurzaam aan een plaats gebonden zijn en dienen tot permanente bewoning of permanent gebruik, maar niet onroerend zijn. Deze belastingen komen qua karakter overeen met de onroerende-zaakbelastingen. De maatstaf van heffing is de waarde van de roerende zaak. Roerende zaken, zoals woonboten, zijn geen WOZ-objecten; de gemeente laat derhalve roerende zaken separaat taxeren. Ook de roerende zaken worden vanaf 2007 jaarlijks gewaardeerd. Evenals bij de OZB is ook bij de RZB vanaf 2006 het gebruikersdeel vervallen.

In de begroting 2018 en de bijbehorende meerjarenraming wordt rekening gehouden met een jaarlijkse opbrengststijging van 6,5% (tot en met 2018, m.i.v. 2019 3%).

Rekening houdend met de genoemde opbrengststijging ziet de opbouw van het tarief er als volgt uit:

Roerende zaakbeasting	2017	2018
RZB eigendom	0,1662%	0,1719%

(Bij de berekening is uitgegaan van bovengenoemde opbrengststijging en de algemene regels van afronding)

Hondenbelasting

Onder de naam hondenbelasting wordt een belasting geheven op het houden van één of meerdere honden. Ieder jaar wordt in een vooraf bepaald gebied een controle uitgevoerd om o.a. niet aangemelde honden op te sporen. Op deze wijze wordt de hele gemeente in een periode van vier jaar gecontroleerd

Rekening houdend met een tariefstijging van 1,6% ziet de opbouw van de tarieven er als volgt uit:

Hondenbelasting	2017	2018
Voor één hond	71,60	72,74
Voor elke hond meer van dezelfde houder	108,06	109,79
Houders van een kennel	220,25	223,78

(Bij de berekening is uitgegaan van bovengenoemde tariefstijging en de algemene regels van afronding)

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

Er zijn twee reinigingsheffingen: de afvalstoffenheffing en de reinigingsrechten.

De reinigingsrechten worden geheven voor de ophaal- en verwerkingskosten van bedrijfsafval, terwijl de afvalstoffenheffing huisvuil betreft. Iedere woning binnen de gemeente wordt aangeslagen voor afvalstoffenheffing, ongeacht het feit of men wel of niet gebruik maakt van de diensten.

In deze begroting is het dekkingspercentage van 100% gehandhaafd. Met dien verstande dat, gezien de omvang van de voorziening 'egalisatie afvalstoffenheffing' er voorgesteld wordt hieraan € 75.000 te onttrekken.

De opbouw van de tarieven ziet er dan als volgt uit:

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten	2017	2018
Huisaansluiting	226,46	224,16
Extra groene container 140 liter	50,54	50,03
Extra grijze container 240 liter	129,32	128,01
Reinigingsrechten container 240 liter *	121,71	120,48
Reinigingsrechten container 750 liter *		781,25
Reinigingsrechten container 1100 liter *	1.157,59	1.145,84
* excl. BTW		

Rioolheffing

Ter dekking van de kosten onderhoud, vervanging en nieuwe aanleg (m.u.v. exploitatiegebieden) wordt een rioolheffing geheven van de eigenaar van woningen, bedrijven etc. Op 12 december 2013 is het Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018 vastgesteld. Het Afvalwaterbeleidsplan is nu gericht op de gehele afvalwaterketen en heeft daardoor een breder blikveld gekregen dan de traditionele rioleringsplannen. In het plan worden alle facetten van de afvalwaterketen in beeld gebracht.

Het Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV gaat uit van een nieuwe benadering van (afval)water. Niet meer denken in leidingen, pompen en andere infrastructuur, maar vanuit het beeld waarmee de burger het beste bediend wordt tegen de laagste kosten. Samenwerking moet leiden tot doelmatiger beheer en efficiënter investeren. Verhoging van de kwaliteit en verbetering van de continuïteit moet leiden tot minder meerkosten in de komende jaren. Voor de jaren 2015 tot en met 2018 is gerekend met een tariefsverhoging van 0,5%. De jaren daarna gaan we uit van een gemiddelde stijging van 2,4% per jaar.

De opbouw van de tarieven ziet er dan als volgt uit:

Rioolheffing	2017	2018
Basistarief	214,99	216,07
Bedrijven (> 10 medewerkers)	322,48	324,10
Alleen grond-/hemelwater	64,50	64,82
Verzorgingshuizen	1.504,92	1.512,44

Begraafrechten

Het uitgangspunt dat het tarief de kosten van de begraafplaatsen voor 100% dient te dekken, is in de raadsvergadering van 25 juni 2009 losgelaten. De tarieven worden vanaf dat moment verhoogd met hetzelfde percentage als de meeste overige rechten. De opbrengsten worden conform verwachting geraamd. Voor 2018 betekent dit een verhoging van het tarief met 1,6% conform de bestaande meerjarenraming.

De realisatie van de opbrengsten laat jaarlijks een sterk fluctuerend karakter zien. Dit wordt veroorzaakt door de schommelingen in het aantal overlijdensgevallen en het aantal begrafenissen. De begroting is daardoor op dit punt moeilijk in te schatten.

Overige rechten

Naast bovengenoemde heffingen bestaat er in de gemeente Bedum nog een tweetal andere heffingen. Het gaat daarbij om: leges en marktgelden. Het betreft hier rechten die worden geheven naar aanleiding van een gemeentelijke dienstverlening.

Een opsomming van de diensten waarvoor in de legesverordening een vergoeding wordt gevraagd, voert in het kader van deze programmabegroting te ver. Bekend zijn met name de dienstverlening voor de burgerlijke stand, de gemeentelijke basisadministratie, afgifte van reisdocumenten en omgevingsvergunningen. De “verordening op de heffing en invoering van leges” bevat een uitgebreide tarieventabel.

Degene die een standplaats inneemt dan wel koopwaar op de markt uitstalt, heeft tegenover de gemeente een marktgeldplicht. Voor tariefberekening maakt men gebruik van de frontbreedte en geldt de strekkende meter als maatstaf.

Overzicht lokale heffingen

In onderstaand overzicht wordt inzicht gegeven in de feitelijke opbrengsten 2016 en de geraamde opbrengsten 2017 en 2018 van de diverse heffingen. Het overzicht 2018 bevat twee kolommen. Eén kolom is de opbrengst exclusief de voorgestelde verhogingen en de tweede kolom is inclusief de verhogingen.

Omschrijving	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018 excl.	Begroting 2018 incl
(On)roerende-zaakbelastingen	1.797.317	1.901.696	1.884.525	2.006.496
Hondenbelasting	55.989	55.540	56.014	56.903
Afvalstoffenheffing/reinigingsrechten	1.057.245	1.014.207		1.016.659
Rioolheffing	1.000.622	1.012.088		1.009.306
Leges (secretarie/kap/inrit) incl. Rijksleges	195.131	192.494	198.362	201.442
Omgevingsvergunningen	311.496	178.321	178.321	181.174
Begraafrechten	151.288	149.618	149.618	152.012
Marktgelden	5.865	7.051	7.051	7.114
TOTAAL	4.574.953	4.510.209	2.473.891	4.631.106

Kwijtscheldingsbeleid

In de begroting 2018 hebben we € 32.500 geraamd voor het verstrekken van kwijtschelding op de aanslagen afvalstoffenheffing. Voor de overige heffingen is het krijgen van kwijtschelding niet uitgesloten in de belastingverordening, maar komt in de praktijk vrijwel niet voor.

Belastingcapaciteit

In de paragraaf “Weerstandsvermogen” wordt ingegaan op de belastingcapaciteit.

Verhogingen tarieven

De afschaffing van de limitering OZB is bij wet vastgelegd op 12 december 2007. Er wordt jaarlijks een macronorm vastgesteld. Deze macronorm is geen maximum voor de individuele gemeente. Het gaat hier om een landelijk gemiddelde. De macronorm voor 2017 is vastgesteld op 2,7% de overschrijding van de macronorm 2016 wordt hiermee verrekend. Hierdoor komt het percentage voor 2017 uit op 1,97%. In deze begroting is uitgegaan van een stijging van de OZB opbrengsten voor de komende jaren van 6,5% conform het voorstel bij de kadernota (2019 met 3%).

Belastingdruk

In het volgende overzicht is de belastingdrukverdeling weergegeven (2017) van de gemeenten in de provincie Groningen. Het overzicht is ontleend aan digitale COELO-Atlas (www.coelo.nl/digatlas2).

Gemeenten	Rang nummer	Woon lasten €	OZB tarief woningen	OZB tarief niet woningen	Reinigings heffing €	Riool heffing €	Honden belasting €
Bellingwedde	376	908,65	0,1864	0,2024	274,04	331,00	-
Loppersum	367	884,89	0,1874	0,2175	269,00	344,95	81,50
Haren	363	875,04	0,1562	0,2448	195,92	253,50	-
Ten Boer	360	862,05	0,1910	0,3537	247,55	292,73	-
Leek	352	853,60	0,1695	0,2251	302,66	233,00	-
De Marne	347	850,50	0,1969	0,3134	213,34	362,88	-
Appingedam	333	839,74	0,2596	0,3979	261,60	231,60	-
Marum	329	833,39	0,1232	0,2156	307,66	260,00	-
Grootegast	324	829,04	0,1317	0,2333	305,66	266,05	-
Delfzijl	301	805,31	0,2126	0,4438	268,10	279,65	60,30
Oldambt	298	804,45	0,2632	0,4674	225,84	240,70	-
Winsum	267	783,17	0,2125	0,2702	227,45	210,00	-
Eemsmond	237	770,77	0,2467	0,4151	154,00	263,30	-
Menterwolde	229	763,43	0,1745	0,3368	268,66	239,00	38,70
Vlagtwedde	194	746,74	0,1580	0,1580	194,94	282,18	-
Groningen	189	744,59	0,1672	0,5049	327,60	151,00	117,60
Slochteren	188	743,59	0,1390	0,1949	237,00	239,00	-
Zuidhorn	178	735,68	0,1703	0,2582	254,52	162,85	-
Pekela	163	729,64	0,2270	0,4660	251,00	187,50	60,00
Bedum	160	728,49	0,1662	0,2636	226,46	214,99	71,60
Hoogezand-S	63	649,59	0,1798	0,3711	221,10	187,56	-
Veendam	59	648,18	0,2250	0,3636	247,00	85,20	-
Stadskanaal	39	622,10	0,1826	0,3479	186,29	183,00	-

Gegevens ontleent aan de digitale COELO-Atlas.

Rangnummer is de plaats op de landelijke woonlastenmonitor van het Coelo (nummer 1 heeft laagste lasten)

Indien van toepassing is het tarief meerpersoonshuishouden opgenomen

Hondenbelasting is tarief voor 1 hond

Toerekening overhead aan tarieven

De recente wijzigingen in het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden) schrijven een andere methode van kostentoerekening voor. Kosten die direct kunnen worden toegerekend aan een product moeten rechtstreeks worden toegerekend. Overheadkosten (kosten die niet rechtstreeks kunnen worden toegerekend) worden geraamd in programma 0 Algemeen bestuur.

Door deze wijziging in de wijze van toerekening van indirecte kosten is het niet meer mogelijk om de kostprijs van bijvoorbeeld rioolheffing en afvalstoffenheffing te bepalen op het betreffende product. Het BBV schrijft voor om apart inzichtelijk te maken hoe gekomen wordt tot bepaling van het tarief. In onderstaand overzicht geven we de berekening van de kostendeckendheid aan van de verschillende tarieven.

	Secretarie- leges	Omgevings- vergunning	Begraaf- rechten	Afvalstoffen- heffing	Rioolrecht
Kosten taakveld (incl. (omslag)rente)	298.204	484.764	193.866	973.948	904.453
Inkomsten taakveld (excl. heffingen)	-	132.812	-	104.068	25.000
Netto kosten taakveld	298.204	351.952	193.866	869.880	879.453
<i>Toe te rekenen kosten</i>					
Overhead (incl. (omslag)rente)	105.219	158.168	72.068	51.353	104.632
BTW				187.569	209.334
Totale kosten	403.423	510.121	265.934	1.108.801	1.193.419
Opbrengst heffingen	199.755	181.174	152.012	1.016.659	1.009.306
Dekking reserves/voorzieningen				75.000	184.113
Dekkingspercentage	50	36	57	98	100

Voor de overhead rekenen we met een percentage van 72,5%. Deze is als volgt tot stand gekomen:

Totaal overhead (taakveld 0.4)	€ 2.958.719
Loonkosten	<u>€ 4.081.376</u>
% opslag overhead	72,5%

De loonkosten, die geraamd zijn op het betreffende taakveld, zijn in de berekening van de kostendeckening vermeerderd met dit percentage.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Gemeenten lopen steeds meer risico's bij de uitvoering van een toenemend takenpakket in een complexer wordende samenleving; risico's die gepaard gaan met de uitvoering van de door de rijksoverheid opgelegde (openeinde) regelingen (bijv. WMO) of met eigen beleid (bijv. grondexploitaties).

Voor een aantal risico's heeft de gemeente maatregelen getroffen zoals het afsluiten van een verzekering, het vormen van een voorziening of andere beheersmaatregelen. Voor andere risico's is dit niet het geval. Wanneer deze laatste categorie risico's zich voordoet en negatieve financiële gevolgen heeft voor de gemeente, is een financiële buffer noodzakelijk om te voorkomen dat deze onverwachte tegenvallers dwingen tot bezuinigingen of tot een drastische beleidsbijstelling. Deze financiële buffer wordt uitgedrukt in het weerstandsvermogen.

Het begrip "Weerstandsvermogen"

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de gemeente in staat is om de nadelige gevolgen van niet afgedekte risico's op te vangen zonder dat het beleid en de daaraan verbonden activiteiten moeten worden gewijzigd. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de volgende elementen:

1. De beschikbare weerstandscapaciteit: de middelen en de mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.
2. De benodigde weerstandscapaciteit: over hoeveel middelen moet (wil) de gemeente kunnen beschikken om de financiële gevolgen van de risico's te kunnen opvangen. Het begrip risico moet hierbij als volgt worden gedefinieerd: een onvoorziene, niet exact kwantificeerbare gebeurtenis waarvoor geen maatregelen getroffen zijn en die van materiële betekenis kan zijn in relatie tot de financiële positie.

Om uitspraken te kunnen doen over het weerstandsvermogen moet de beschikbare weerstandscapaciteit worden afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit: over hoeveel middelen moet (wil) de gemeente kunnen beschikken om de financiële gevolgen van de risico's te kunnen opvangen. Er is geen wettelijke norm voor de benodigde weerstandscapaciteit.

Beleid

Het beleidskader voor het weerstandsvermogen is vastgelegd in de nota "Weerstandsvermogen gemeente Bedum", door uw raad vastgesteld op 29 maart 2012.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is de verzamelnaam van de bronnen waaruit niet voorziene financiële tegenvallers bekostigd kunnen worden. Het gaat om buffers in het eigen vermogen (balans) en in de exploitatie. Middelen die vrijgemaakt kunnen worden, zonder dat hierdoor het beleid of de uitvoering van taken worden aangetast. De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten in één keer af te dekken zonder dat dit de beleidsuitvoering aantast. Dit komt overeen met de reservepositie (algemene reserve, bestemmingsreserves, stille reserves).

De structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die permanent (meerjarig) ingezet kunnen worden in de lopende exploitatie (bijv. de onbenutte belastingcapaciteit, meerjarige bestedingsruimte).

Hierna komen de afzonderlijke onderdelen van de beschikbare weerstandscapaciteit, toegespitst op de situatie van Bedum, aan de orde.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit geeft de ruimte aan die nog aanwezig is tussen de huidige opbrengst en de maximaal toegestane opbrengst.

Onbenutte belastingcapaciteit riool- en reinigingsrechten en de afvalstoffenheffing

In het kader van de opstelling van het Waterplan zijn er afspraken gemaakt over de tarieven van het rioolrecht. Ten aanzien van het rioolrecht is er geen onbenutte belastingcapaciteit.

In de begroting 2018 is wederom rekening gehouden met een dekkingspercentage afvalstoffenheffing en reinigingsrechten van 100%. Ten aanzien van de afvalstoffenheffing is de belastingcapaciteit dus ook volledig benut.

Onbenutte belastingcapaciteit onroerende-zaakbelastingen

De maximering van de tarieven OZB is losgelaten. De gemeente is weer vrij om zelf de hoogte van het tarief te bepalen. Een verhoging met 1% geeft een meeropbrengst van afgerond € 19.000.

Voor het bepalen van de belastingcapaciteit OZB kan de zogenaamde artikel 12-norm worden gebruikt. Dit is de norm die gehanteerd wordt bij aanvragen artikel 12 steun. De berekening van de norm is met ingang van 2009 veranderd.

Berekening van de ruimte met behulp van de nieuwe norm geeft aan dat de gemeente Bedum (voor 2016) niet voldoet aan de minimale opbrengst OZB indien er een beroep zou worden gedaan op een uitkering artikel 12. De onbenutte capaciteit bedraagt ruim € 130.000.

Onbenutte belastingcapaciteit op roerende woon- en bedrijfsruimten

Gelet op de totale opbrengst geeft een verhoging van de tarieven slechts een geringe meeropbrengst.

Onbenutte belastingcapaciteit hondenbelasting

De hondenbelasting kent geen wettelijke limiet. De gemeente kan zelf de hoogte bepalen van het tarief. Een verhoging van het tarief met 10% geeft een meeropbrengst van afgerond € 5.500 per jaar.

Onbenutte belastingcapaciteit leges en heffingen

De kostendeckendheid van de overige leges en heffingen is redelijk te noemen. Het dekkingspercentage zit nog niet op 100%; dit is echter ook niet reëel.

Bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit is € 542.000 (4 jaren à € 130.000 + 4 jaren à € 5.500 per jaar) meegenomen aan onbenutte belastingcapaciteit.

Stille reserves

Er is sprake van stille reserves indien de marktwaarde van de bezittingen hoger is dan de boekwaarde daarvan. Voorbeelden van stille reserves zijn: gronden, gebouwen en aandelen. Ook vermogen bij gemeenschappelijke regelingen kan onder het begrip stille reserve vallen. Ten slotte kan een overschot op een exploitatie gebied ook worden gezien als een “stille” reserve.

Bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit is het van belang in hoeverre de gemeente deze stille reserves binnen een korte tijd liquide kan maken, zonder dat de uitoefening van de publieke taak in gevaar komt. In veel gevallen zal dit niet lukken. Gebouwen en terreinen zijn in gebruik. Aandelen zijn niet direct verhandelbaar en het opvragen van vermogen van een gemeenschappelijke regeling zal op veel weerstand stuiten bij de overige deelnemers. Een overschot op een exploitatiegebied voor woningbouw mag pas opgenomen worden op het moment van afsluiten van (een deel van) het gebied. Er is een aantal stille reserves aanwezig binnen de gemeente. Op een deel van de in gebruik zijnde gebouwen voor onze organisatie zit een mogelijke overwaarde. Deze gebouwen zullen we echter niet verkopen.

Conclusie is dat er sprake is van stille reserves doch dat deze nu niet liquide zijn te maken. Derhalve zijn bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit de stille reserves als P.M. post opgenomen.

Reserves

Algemene reserve, vrij aanwendbaar

De omvang van de vrij aanwendbare algemene reserve bedraagt per 1-1-2017 (afgerond) € 4.952.000. Op dit bedrag ligt voor een bedrag van € 1.820.000 (afgerond) aan claims voor de jaren 2017 tot en met 2020.

Bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit wordt een bedrag van € 3.132.000 (saldo van de vrij aanwendbare algemene reserve per 1-1-2017 ad € 4.952.000 minus de claims ad € 1.820.000) meegenomen. In de nota weerstandsvermogen is ook vastgelegd dat het verstandig wordt geacht om een extra buffer aan te houden van € 600.000 voor noodreparaties, in verband met noodzakelijk onderhoud aan de openbare ruimte.

Algemene reserve, niet vrij aanwendbaar

De omvang van de niet vrij aanwendbare algemene reserve bedraagt per 1-1-2017 (afgerond) € 1.567.000. Hierop rust echter een claim van € 731.000 (afgerond) voor de (gedeeltelijke) afdekking van de kapitaallasten van de uitbreiding van het gemeentehuis. Het “niet belaste” deel ten bedrage van € 836.000 wordt meegenomen bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Bestemmingsreserves

Naast de algemene reserve hebben we per 1-1-2017 nog een bedrag van afgerond € 4.567.000 aan bestemmingsreserves. Per saldo wordt aan de bestemmingsreserves een bedrag onttrokken van afgerond € 1.117.000 waardoor het saldo ultimo 2020 uitkomt op € 3.450.000. Conform de nota “Weerstandsvermogen gemeente Bedum” wordt 25% van de omvang van de bestemmingsreserves meegenomen bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is € 862.500.

Samenvatting beschikbare weerstandscapaciteit

De totaal beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt:

- onbenutte belastingcapaciteit	€ 542.000
- stille reserves	P.M.
- algemene reserve, vrij aanwendbaar	€ 3.132.000
- algemene reserve, niet vrij aanwendbaar	€ 836.000
- bestemmingsreserves	€ 862.500
Totaal	€ 5.372.500

Benodigde weerstandscapaciteit

Om benodigde weerstandscapaciteit te bepalen is een risico-inventarisatie gemaakt. In eerste instantie zijn de risico's geïdentificeerd en geclassificeerd. De risico's zijn onderverdeeld naar risico's die (vooralsnog) niet relevant zijn voor het weerstandsvermogen en risico's die wel relevant zijn voor het weerstandsvermogen. Van deze laatste zijn risicokaarten gemaakt, die hierna worden weergegeven. De gegevens in de risicokaarten zijn gebaseerd op de begroting 2015, één keer in de drie á vier jaar zullen deze worden geactualiseerd. In de alinea 'recente ontwikkelingen' zijn de ontwikkelingen in de begroting 2018 opgenomen.

De risico's die wel relevant zijn voor het weerstandsvermogen, zijn beoordeeld op het financiële effect (impact) en de kans dat ze zich daadwerkelijke voordoen. Hierbij is niet alleen gekeken naar de kans op maximale of minimale schade, maar tevens naar de mogelijkheid dat een schade tussen beide waarden ligt. Door deze werkwijze zijn risico's zodanig gekwantificeerd dat een bandbreedte met kansverdeling ontstaat, waarbinnen de financiële risico's zich voordoen. De vertaling naar de benodigde weerstandscapaciteit is gemaakt met speciale software van Deloitte, met gebruik van zogeheten Monte Carlo Simulatie. In de uitkomsten is er rekening mee gehouden dat het zeer onwaarschijnlijk is dat alle risico's zich tegelijkertijd en in de volle omvang voor zullen doen.

In de nota “Weerstandsvermogen gemeente Bedum” is de benodigde weerstandscapaciteit bepaald op € 3,6 miljoen. Gezien het feit dat de nota “Weerstandsvermogen gemeente Bedum” reeds in maart 2012 door uw raad is vastgesteld en nadien wijzigingen zijn opgetreden in het risicoprofiel, was er aanleiding de benodigde weerstandscapaciteit bij te stellen. De risico's zijn in 2015 opnieuw beoordeeld op het financiële effect (impact) met kansverdeling en vervolgens opnieuw doorgerekend. Met behulp van de “Monte Carlo simulatie” is een benodigde weerstandscapaciteit berekend van € 2,8 miljoen.

Risico 1: Gebundelde uitkering Participatiewet**Risico-eigenaar: Teamleider Sociale Zaken en Werk****Toelichting:**

Gemeenten zijn financieel verantwoordelijk voor de verstrekking van uitkeringen in het kader van Pw, Ioaw, Ioaz en Bbz 2004 (levensonderhoud startende zelfstandigen). Voor de verstrekking van uitkeringen ontvangt de gemeente een budget, de Gebundelde uitkering (artikel 69 Participatiewet). Dit is een niet-geoordeeld budget. Een overschot op dit budget mag de gemeente besteden aan andere zaken.

Is er sprake van een tekort, dan kan de gemeente onder strikte voorwaarden verzoeken om een aanvullend budget, de vangnetuitkering.

Bij een tekort tot maximaal 5% van het jaarlijkse budget, zal de gemeente het volledige tekort zelf moeten bekostigen. Is er sprake van een tekort tussen de 5% en 12,5% dan kan de gemeente een vangnetuitkering aanvragen, die 50% bedraagt van het verschil tussen de netto-uitgaven en de financiering BUIG. Is het verschil tussen uitkeringen en financiering 12,5% of meer, dan kan de gemeente een vangnetuitkering aanvragen van 100% het verschil tussen de netto-uitgaven en de financiering BUIG. Voorwaarden voor het recht op vangnetuitkering zijn (ongeacht gemeentegrootte): a) over 2018 moet sprake zijn van een tekort dat meer bedraagt dan 5% van de definitief over dat jaar toegekende gebundelde uitkering als bedoeld in artikel 69 Participatiewet; b) over 2017 en 2018 moet sprake zijn van een gecumuleerd tekort dat meer bedraagt dan 5%, berekend over alleen de definitief over 2018 toegekende gebundelde uitkering als bedoeld in artikel 69 Participatiewet;

c) het college moet in 2019 tijdig een verzoek indienen volgens het daartoe vastgestelde model;

d) bij het indienen van het verzoek moet het college met instemming van de gemeenteraad verklaren dat het maatregelen heeft genomen om tot tekortreductie te komen.

e) er moet toepassing worden gegeven aan de bepaling dat het college bij een aanhoudend tekort – dat wil zeggen dat het college in een aaneengesloten periode van drie jaar meer dan één keer aanspraak wenst te maken op een vangnetuitkering – moet verklaren dat in samenspraak met de gemeenteraad (aanvullende) interne en externe maatregelen zijn genomen om alsnog tot verdere tekortreductie te komen.

De Toetsingscommissie vangnet Participatiewet hanteert bovengenoemde voorwaarden als harde voorwaarden. Sub c is een harde voorwaarde om een verzoek in behandeling te nemen. Niet tijdig of niet juist ingediend, dan wordt de aanvraag niet in behandeling genomen. Voor sub a, b, d en e geldt dat het harde voorwaarden zijn voor het recht op uitkering. Indien er niet aan al deze voorwaarden wordt voldaan, bestaat er geen recht op vangnetuitkering. Vanaf 2018 wordt voor het eerst de referenteperiode van 3 jaar toegepast, zijnde de jaren 2016, 2017 en 2018.

En vanaf 2019 wordt de eigenrisicodrempel blijvend verhoogd van 5% naar 7,5%. De 12,5% blijft gehandhaafd.

In de begroting 2018 hebben we vooreerst rekening gehouden met een tekort van € 173.000 (dit is op basis van de begrotingscijfers 2017). Dat is ongeveer het bedrag dat maximaal voor rekening van de gemeente blijft.

Voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit houden we rekening met een extra tekort (dus bovenop het 12,5% aandeel) van maximaal € 50.000 per jaar. Omdat de criteria voor het verkrijgen van de vangnetuitkering zijn uitgebreid en verscherpt, staat of valt de kans dat we voor 2018 een vangnetuitkering ontvangen van het ministerie, met de maatregelen die er zijn genomen om tot tekortreductie te komen.

De maximale impact bedraagt in de gehanteerde scope van vier jaar (4 x € 50.000) € 200.000.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1000	50.000	50.000	200.000	200.000
Kans	40 %	30%		20 %		10 %

Beheersmaatregelen:

De uitgaven in de begroting en meerjarenraming worden zo actueel mogelijk geraamd en in de voor- en najaarsnota eventueel bijgesteld.

Recente ontwikkeling:

In de begroting 2018 is een verwacht tekort geraamd van € 173.000.

Risico 2: Hogere bijdrage WSW - Ability**Risico-eigenaar: Teamleider Sociale Zaken en Werk****Toelichting:**

Voor de uitvoering van de Wsw is de gemeenschappelijke regeling Ability opgericht. Door de afbouwende rijksvergoeding voor de WSW komen de resultaten van het WSW bedrijf verder onder druk te staan. Met ingang van 2015 wordt invulling gegeven aan de nieuwe Participatiewet, die vanaf 1 januari 2015 van kracht is. Op dit moment wordt uitgewerkt op welke wijze en in welke vorm Ability een rol krijgt en wat de budgettaire gevolgen zijn. De verwachte tekorten zijn tot en met 2021 afgedekt in onze begroting. Afhankelijk van het om te vormen beleid zal in de toekomst blijken wat de bijdrage van onze gemeente uiteindelijk wordt. De maximale impact van € 400.000 is bepaald op basis van een optelling van de verwachte tekorten gedurende de komende vier jaren, bovenop de nu geraamde tekorten.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1.000	100.000	100.000	400.000	400.000
Kans	20 %	30 %		30 %		20 %

Beheersmaatregelen:

- De uitgaven in de begroting en meerjarenraming worden zo actueel mogelijk geraamd en in de voor- en najaarsnota eventueel bijgesteld.
- Het maken van prestatieafspraken en het vastleggen van de afspraken over de beheersing van risico's.
- Het maken van afspraken over toezicht en verantwoording.

Recente ontwikkeling:

In de begroting 2018 is een gemeentelijke bijdrage van bijna € 162.156 geraamd. Meerjarig loopt de gemeentelijke bijdrage op tot ruim € 236.779, deze tekorten zijn ook opgenomen in de meerjarenraming.

Risico 3: Bouwgrondexploitatie Ter Laan 4 Bedum**Risico-eigenaar: Afdelingshoofd VROM****Toelichting:**

De laatste actualisatie van de exploitatieopzet, door de raad vastgesteld op 18 mei 2017, gaat uit van een exploitatie met een voorlopig eindsaldo van € 1,3 miljoen positief en heeft een looptijd tot en met 2021.

De wijziging van de BBV en de invoering van de Vpb (Vennootschapsbelasting) hebben grote gevolgen voor de actualisatie. Een van de gevolgen is dat aan de bestemmingsreserve Bovenwijkse voorzieningen geen bijdragen meer uit de grex mogen worden toegevoegd. Een ander gevolg is dat de bijdrage in de bestemmingsreserve herstructurering niet meer als zodanig benoemd mag worden. Bij de eerdere actualisatie was besloten om de bijdrage aan die bestemmingsreserve niet meer jaarlijks te doen (op basis van gerealiseerde verkopen), maar dit binnen de grex te houden en de afdracht te doen op het moment dat de middelen nodig zijn en/of aan het eind van de exploitatie. Deze werkwijze wordt door de BBV-wijziging feitelijk bekrachtigd. Deze werkwijze kan zonder problemen toegepast worden.

Toekomstige ontwikkelingen

Gezien de snelheid van de recente verkopen zal het volgende deel van Ter Laan 4, inclusief dit deel, binnenkort uitgewerkt moeten worden. Daarbij zullen ook recente ontwikkelingen bij de uitwerking worden betrokken. Bij die planuitwerking zullen ook nieuwe kostenramingen en opbrengsten worden berekend. Het nu berekend eindsaldo zal daardoor lager worden.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1000	100.000	100.000	200.000	200.000
Kans	5 %	15 %		70 %		10 %

Beheersmaatregelen:

- De grondexploitaties jaarlijks actualiseren.
- Uitgaven monitoren t.o.v. de ramingen en sturen op zo weinig mogelijk overschrijdingen.
- Blijven inzetten om verkopen te stimuleren.
- Afspraken met projectontwikkelaars bewaken

Recente ontwikkeling:

De actualisatie van de exploitatieopzet per 1-1-2017 is vastgesteld.

Risico 4: Overschrijding budgetten WMO/decentralisaties Jeugd en AWBZ**Risico-eigenaar: Coördinator Welzijn****Toelichting:**

Het betreft "open-eind" regelingen: kan in de praktijk - ten opzichte van de begroting - meer kosten met zich mee brengen dan was voorzien.

Wmo: De vergrijzing heeft uiteraard ook een behoorlijke invloed op de benodigde middelen. Door de vergrijzing zijn met name de uitgaven voor huishoudelijke hulp behoorlijk gestegen. Met ingang van 2015 heeft er een forse korting op de rijksvergoedingen van ongeveer 40% plaatsgevonden. Het moet blijken of deze korting met het bijgestelde beleid kan worden opgevangen.

Decentralisaties Jeugdzorg en AWBZ: Deze zijn vooralsnog budgettair neutraal in onze begroting verwerkt. Het betreft hier echter ook open einde regelingen. De historische kosten zijn hoger dan de budgetten die wij van rijkswege ontvangen. Het zal moeten blijken of wij deze regelingen binnen de beschikbare middelen van het rijk kunnen uitvoeren. Tevens zijn er minimale middelen beschikbaar voor de bedrijfsvoering ten behoeve van de uitvoering van deze regelingen. Ook hier ligt een groot financieel risico.

Vooralsnog gaan we uit van een maximale overschrijding van 10% van het rijksbudget van ongeveer € 3.500.000 per jaar. € 350.000 per jaar.

De maximale impact bedraagt derhalve in de gehanteerde scope van vier jaar (4 x € 350.000) € 1.400.000.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1.000	500.000	500.000	1.000.000	1.000.000	1.400.000
Kans	5 %	25 %		40 %		30 %	

Beheersmaatregelen:

De uitgaven in de begroting en meerjarenraming worden zo actueel mogelijk geraamd en in de voor- en najaarsnota eventueel bijgesteld.

Recente ontwikkeling:

Zoals uit de begroting 2017 naar voren komt, zijn op begrotingsbasis de inkomsten van het Rijk ruim voldoende om de begrote kosten te dekken. Deze middelen blijven vooralsnog beschikbaar voor het Sociaal Domein. Dit heeft uiteraard zijn weerslag op het hierboven beschreven risico. Voor de begroting 2018 zullen wij alle risico's opnieuw inventariseren en kwantificeren en opnieuw met behulp van de Monte Carlo systematiek laten doorrekenen.

Risico 5: Wachtgeldverplichtingen**Risico-eigenaar: Gemeentesecretaris/afdelingshoofd staf Concern****Toelichting:**

In 2009 is een wachtgeldverplichting naar bestuurders ontstaan. In verband met mogelijke verrekeningen is de hoogte en lengte daarvan moeilijk in te schatten. De totale verplichting loopt vooralsnog (afhankelijk van eventuele wetswijzigingen) door tot mei 2020.

De maximale verplichting voor de komende meerjarenraming periode is als (maximale) risico becijferd.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1.000	50.000	50.000	100.000	100.000
Kans	1 %	9 %		40 %		50 %

Risico 6: Achterstallig onderhoud kapitaalgoederen**Risico-eigenaar: Afdelingshoofd Openbare Werken****Toelichting:**

De kosten van onderhoud van kapitaalgoederen maken een substantieel deel uit van de exploitatie. Een helder en volledig overzicht van deze kosten, van de kwaliteit en het onderhoud van de kapitaalgoederen, is van groot belang voor een goed inzicht in de financiële positie van de gemeente. Voor een groot aantal onderdelen beschikken we over beheersprogramma's: Afvalwaterbeleidsplan, Groenbeleidsplan, Beheerplan Wegen, Onderhoudsplan Bruggen, Beleidsplan Openbare verlichting en het Onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen.

Wat nu nog ontbreekt, is een goed beeld van de onderhoudstoestand van alle beschoeiingen en kademuren die wij in eigendom en beheer hebben. De beschoeiingen en kademuren in het Boterdiep zijn inmiddels geïnventariseerd en geïnspecteerd. Aan de hand hiervan wordt gewerkt aan een meerjaren vervangingsprogramma. Deze afscheidingen hebben te lijden onder bodemdaling, waterpeilverlaging, slijtage en mogelijk ook aardbevingen. Het waterschap is al veel eerder aansprakelijk gesteld; we laten nader onderzoek verrichten en gaan (Europese) subsidiemogelijkheden verkennen. Het risico van instorten is de moeilijk in te schatten. We nemen een bedrag mee van € 1.000.000 (€ 250.000 per jaar) voor "calamiteiten"/noodreparaties.

De beschoeiingen in de gemeentelijke vijvers en watergangen zijn nog niet geïnventariseerd. De kans op instorten en gevolgschade is hier aanzienlijk kleiner dan bij de beschoeiingen en kademuren in het Boterdiep.

Impact en kans:

Impact (€)	0	1.000	500.000	500.000	1.000.000	1.000.000
Kans	0 %	45 %		45 %		10 %

Beheersmaatregelen:

Beheersplannen actueel houden en onderhoudsniveau van beschoeiingen en kademuren in beeld brengen.

Recente ontwikkeling:

In de programmabegroting 2018 is op de investeringslijst van 2019 een bedrag geraamd van € 500.000 (excl. BTW) voor een damwand Boterdiep Wz en op de investeringslijst van 2020 tevens een bedrag van € 500.000 (excl. BTW) voor een damwand Boterdiep Zz en Molenweg. De kapitaallasten van deze investeringen zijn opgenomen in de meerjarenraming.

Risico 7: Verlaagde algemene uitkering uit het gemeentefonds**Risico-eigenaar: Afdelingshoofd Middelen****Toelichting:**

De omvang van de algemene uitkering uit het gemeentefonds blijft altijd een belangrijke onzekere factor.

Nieuwe Rijksbezuinigingen kunnen nooit worden uitgesloten. Deze zullen dan ongetwijfeld ook weer effect hebben op het gemeentefonds. Uitgaande van de vorige bezuiniging is een korting van maximaal 5% niet ondenkbaar. Dit zou neer komen op ongeveer € 500.000. De impact en de kans zijn echter zeer moeilijk in te schatten en hoogst onzeker.

Impact en kans:						
Impact (€)	0	1.000	250.000	250.000	500.000	500.000
Kans	10 %	50 %		30 %		10 %

Beheersmaatregelen:

In de begroting voorzichtig ramen en de ontwikkelingen nauwlettend volgen.

Recente ontwikkeling:

De septembercirculaire 2016 laat voor de komende meerjarenraming (2017-2020) een behoorlijk positief beeld zien. Ten aanzien van deze ontwikkeling merken we wel op dat de aannames van het Rijk “zacht” zijn en daarmee wellicht in de toekomst minder positief uitpakken.

Risico 8: Extra kosten invoering Antwoord ©

Risico-eigenaar: Gemeentesecretaris/afdelingshoofd staf Concern

Toelichting:

Betreft kosten voor realisatie van o.a. DMS, Kennisbank, inrichting koppelingen/zaakgericht werken, virtueel KCC. Op dit moment vallen de kosten lastig in te schatten. Op de algemene reserve is een claim van € 300.000 opgenomen. Voorts is in de meerjarenraming ingaande 2015 structureel € 70.000 geraamd. De daadwerkelijke kosten hangen sterk af van ons ambitieniveau. We geven echter uitvoering aan “Antwoord ©” in samenwerking met Winsum en De Marne. Dit betekent dat we op onderdelen mee gaan doen en dus niet volledig autonoom zijn. Er is een risico aanwezig dat € 300.000 incidenteel, onvoldoende zal zijn om alle kosten in de komende jaren te dekken. Dit houdt verband met het feit dat de aanbesteding nog niet is afgerond.

Impact en kans:						
Impact (€)	0	1.000	100.000	100.000	250.000	250.000
Kans	30 %	30 %		30 %		10 %

Beheersmaatregelen:

Ontwikkelingen goed in de gaten houden en sturen op onze ambities. Deze zullen voor een groot deel het risico bepalen.

Conclusie ten aanzien van het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit:

Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstandsvermogen = Benodigde weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is idealiter minimaal gelijk aan de benodigde weerstandscapaciteit. Indien dit niet het geval is, met andere woorden de beschikbare weerstandscapaciteit is lager dan de benodigde weerstandscapaciteit, zijn er onvoldoende middelen om de nadelige financiële gevolgen van de risico's op te vangen.

Gezien het feit dat onze beschikbare weerstandscapaciteit momenteel afgerond € 5.372.500 bedraagt en onze benodigde weerstandscapaciteit € 2.800.000 bedraagt, mag geconcludeerd worden dat onze weerstandsvermogen momenteel nog voldoende is. Hierbij is geen rekening gehouden met een buffer van € 600.000 voor eventuele noodreparaties in de openbare ruimte. Gezien de grote financiële onzekerheid die gepaard gaat met de decentralisaties adviseren wij terughoudend om te gaan met het leggen van aanvullende claims.

Lopende claims en geschillen

Ondergronds leidingennet openbare verlichting

In navolging op de rechtszaak inzake de eigendom van de lantaarnpalen, waarin desbetreffende gemeenten overigens in het gelijk zijn gesteld, loopt er op dit moment een langdurige zaak over het eigendomsrecht van het leidingennetwerk die de openbare verlichting van stroom voorziet.

Bezwaar rioolheffing woningstichting

Door de woningstichting is bezwaar gemaakt tegen de aanslag rioolheffing 2014. Dit bezwaar is ook ingediend bij de gemeenten De Marne, Winsum, Ten Boer, Eemsmond en Loppersum. De woningstichting wordt hierin bijgestaan. Op dit moment wordt gekeken of de onderbouwing van onze tarieven stand houdt in het licht van de gemaakte opmerkingen.

Onze inschatting ten aanzien van bovenstaande zaken is dat de risico's klein zijn. We verwachten niet dat één of beide claims zullen leiden tot een financieel nadeel voor de gemeente Bedum.

Kengetallen

Om de raad meer inzicht te geven in de financiële positie van gemeenten heeft de wetgever een aantal kengetallen voorgeschreven. Naast het structurele begrotingsevenwicht wordt het belang van de financiële positie ook steeds meer van belang geacht.

In de volgende tabel hebben we de voorgeschreven kengetallen opgenomen, die we vervolgens zullen toelichten en duiden.

	Kengetallen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
1)	Netto schuldquote	41%	52%	40%
2)	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	18%	26%	14%
3)	Solvabiliteitsratio	63%	49%	54%
4)	Kengetal grondexploitatie	18%	23%	22%
5)	Kengetal structurele exploitatieruimte	4%	0%	0%
6)	Kengetal belastingcapaciteit	98%	98%	102%

Toelichting

1) *Netto schuldquote/*

2) *Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen*

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de totale baten. Het kengetal geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Bij 1) worden de leningen die we hebben uitstaan buiten beschouwing gelaten, bij 2) is hiermee wel rekening gehouden.

Een netto schuldquote (1)) tussen 0% en 100% is acceptabel/wordt als normaal beschouwd, boven de 100% is er weinig leencapaciteit over. Wanneer het percentage boven de 130% uitkomt is er sprake van een zeer hoge schuldpositie.

3) *Solvabiliteitsratio*

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Voor gemeenten geldt dat een ratio tussen de 20% en 70% als normaal wordt gezien. Voor solvabiliteit geldt dat hoe hoger het percentage hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

4) *Kengetal grondexploitatie*

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de waarde van de (bouw-)gronden en het totaal aan (geraamde) baten. Het percentage geeft een indicatie van het risico, hoe lager het percentage des te geringer het risico.

5) *Kengetal structurele exploitatieruimte*

Dit kengetal maakt het mogelijk om het structurele evenwicht van de begroting te beoordelen. Het percentage geeft een verhouding weer tussen structurele lasten en structurele baten. Een positief percentage geeft aan de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten af te dekken.

6) *Kengetal belastingcapaciteit*

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hieruit valt af te leiden of de gemeente nog ruimte heeft om financiële tegenvallers op te kunnen vangen, middels een verhoging van belastingen.

Norm

De gezamenlijke provinciale toezichthouders hebben normen opgesteld. Zij hebben gekozen voor een indeling in drie categorieën. Waarbij kan worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en C het meest risicovol. In onderstaande tabel hebben wij de normering opgenomen.

	Kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1)	Netto schuldquote	<90%	90%-130%	>130%
2)	Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90%-130%	>130%
3)	Solvabiliteitsratio	>50%	20%-50%	<20%
4)	Kengetal grondexploitatie	<20%	20%-35%	>35%
5)	Kengetal structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
6)	Kengetal belastingcapaciteit	<95%	95%-105%	>105%

Conclusie

Voor een beoordeling van de financiële positie van de gemeente moeten de kengetallen in samenhang worden gezien. Het totaalbeeld geeft inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid.

Op basis van de gepresenteerde kengetallen concluderen wij dat onze financiële positie goed is. De schuldenlast is acceptabel en op basis van de solvabiliteitsratio kunnen we stellen dat we aan onze verplichtingen kunnen voldoen. De grondexploitaties zijn actueel en laten in totaliteit een positief resultaat zien.

De laatste jaren lieten een dalende ontwikkeling van gemeentelijke inkomsten zien. In de begroting 2018 zien we echter een kleine stijging hiervan.

De belastingcapaciteit laat ook ruimte zien, eventuele structurele tegenvallers zouden hiermee opgevangen kunnen worden. Voor incidentele tegenvallers hebben we weerstandscapaciteit beschikbaar, inzetten van weerstandscapaciteit heeft wel een (negatief) effect op onze solvabiliteit.

Onderhoud kapitaalgoederen

De kosten van onderhoud van kapitaalgoederen maken een substantieel deel uit van de exploitatie. De kosten komen op diverse plaatsen in de begroting voor. Een helder en volledig overzicht van deze kosten is daarom van belang voor een goed inzicht in de financiële positie van de gemeente.

De gemeente Bedum is, voor een plattelandsgemeente, qua oppervlakte redelijk compact. De openbare ruimte is grotendeels bij de gemeente in beheer. Voor het goed kunnen functioneren van de inwoners zijn veel kapitaalgoederen nodig: wegen, riolering, verlichting, openbaar groen, bruggen, kademuren, beschoeiingen, gebouwen en sportvoorzieningen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is mede bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten. Voor de kapitaalgoederen geldt dat er geen noemenswaardig achterstallig onderhoud is. In financieel opzicht zijn de beheerplannen meegenomen in de begroting.

Omschrijving	Huidig niveau	Gewenst niveau	Huidig budget expl. 2018	Gewenst budget	Investerings-krediet 2018
Wegen	goed	goed	321.672	347.000	561.980
Riolering/Water	goed	goed	307.620	310.000	685.000
Groen	redelijk	goed	414.036	341.000	-
Gebouwen	goed	goed	184.059	185.000	21.596
Bruggen	goed	goed	61.062	61.000	-
Openbare verlichting	redelijk	goed	88.615	94.000	127.500

Voor een aantal onderdelen beschikken wij over beheerprogramma's.

Het beleid van de gemeente Bedum voor het onderhoud van kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in de nota's:

- Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018
- Groenbeleidsplan
- Groenbeheerplan Gemeente Bedum 2013-2018
- Beheerplan Wegen 2014-2018
- Beleidsplan Openbare Verlichting Gemeente Bedum 2013-2018
- Onderhoud Bruggen 2016-2020
- Onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen
- Beheerplan kademuren en beschoeiingen 2017-2021 (concept, vaststelling 4^e kwartaal 2017)

Wegen

Binnen onze gemeente werken wij met een systeem van rationeel wegbeheer. Hiervoor is de nodige software aangeschaft die werkt volgens de landelijk erkende CROW systematiek.

Hiertoe worden regelmatig alle wegen op een uniforme en objectieve wijze geïnspecteerd. Deze gegevens worden in het systeem ingelezen waarna de benodigde onderhoudsbehoefte kan worden bepaald. Bij deze onderhoudsbehoefte behoren de benodigde financiële middelen voor het komende jaar als ook voor een langere periode. Tevens wordt aangegeven welke maatregelen voor welke wegen nodig worden geacht.

In het verleden is op basis van een meerjarig overzicht de gemiddelde benodigde financiële onderhoudsbehoefte bepaald. Conform de besluitvorming hierover is het beschikbare budget bepaald voor een langere periode.

In de raadsvergadering van 18 juni 2014 is het beheerplan wegen vastgesteld voor de jaren 2014-2018. Op grond van dit plan wordt jaarlijks het onderhoud aan de wegen uitgevoerd.

Er vindt afstemming plaats met andere aspecten waarbij gedacht kan worden aan rioleringswerkzaamheden, verkeersmaatregelen, uitbreidingsplannen, herstructureringsplannen e.d.

Riolering

Ook voor onze riolering beschikken wij over een systeem van rationeel rioolbeheer. De systematiek is vergelijkbaar met die van wegbeheer. Ook hierbij worden, zij het niet jaarlijks, inspecties aan het riool

uitgevoerd. Het voor onderhoud opgenomen budget is bepaald door het budget van het afgelopen jaar, verhoogd met een index voor prijsstijgingen. Voor investeringen zijn reserveringen opgenomen op de investeringslijsten.

In 2013 heeft de clustersamenwerking BMW/NZV een nieuw gezamenlijk product gerealiseerd. Het Afvalwaterbeleidsplan is de vervanger van de individuele gemeentelijke rioleringsplannen. In het hoofddocument van het Afvalwaterbeleidsplan is de gezamenlijke visie en een maatregelenpakket gedefinieerd. In de gemeentelijke specificaties zijn de individuele maatregelen en de rioolheffing vastgelegd. Voor het uitvoeringsprogramma zal afstemming plaatsvinden met het meerjarenonderhouds-programma wegen.

Groen

Ook voor ons openbaar groen beschikken wij over een systeem van rationeel groenbeheer. Hierbij is de totale hoeveelheid groen opgenomen en uitgesplitst naar diverse soorten. Al deze soorten vergen bepaalde onderhoudsmaatregelen met bepaalde frequenties.

In de raadsvergadering van 21 januari 2010 is het Groenbeleidsplan voor het openbaar groen binnen de bebouwde kommen vastgesteld. Het groenbeleidsplan geeft de richting aan waar we naar toe willen met het groen in de gemeente. Het laat de hoofdlijnen zien voor het openbaar groen voor de komende 10-15 jaar. In 2013 is het Groenbeheerplan 2013-2018 vastgesteld. Dit plan dient als handvat voor het onderhoud in de komende 5 jaar. Voor ieder jaar wordt een onderhouds- of werkplan gemaakt om de doelen en aanbevelingen uit het beheerplan te verwezenlijken.

Door de bezuinigingen op groenonderhoud van de afgelopen jaren, de kostenstijgingen en het verbod op het gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen kunnen we niet meer het niveau van groenonderhoud bereiken die de burgers van ons gewend zijn en die we met de gemeenteraad hebben afgesproken. Hiervoor is aanvullende budget nodig. In de voorliggende begroting zijn extra middelen geraamd voor onkruidbestrijding en onderhoud groen.

Daarnaast blijven we inzetten op verlaging van onderhoudskosten door zo efficiënt mogelijke inzet van mensen, omvorming van groen en het overdragen van snippergroen naar inwoners.

Gebouwen

Voor alle gemeentelijke gebouwen is een systeem van planmatig meerjarig onderhoud (MJOP) uitgewerkt. Hiervoor is door een extern adviesbureau het benodigd onderhoud voor de komende 10 jaar in beeld gebracht. Op basis van inspecties zal per jaar bekeken worden welke onderhoudswerkzaamheden voor dat jaar en het komend jaar benodigd zijn. Een actualisatie van het gehele onderhoudsplan zal om de 3 à 4 jaar plaatsvinden; dan zal het plan zo nodig worden bijgesteld. De benodigde bedragen zijn opgenomen in de begroting. Deels zijn de middelen in een onderhoudsvoorziening opgenomen, deels zijn de middelen opgenomen op de investeringslijsten. De onderhoudsvoorziening wordt gevoed door een vaste dotatie per jaar.

Water

In 2008 en 2009 zijn alle gemeentelijke watergangen gebaggerd. In 2017 zijn de kademuren en beschoeiingen die wij in eigendom en beheer hebben geïnventariseerd en geïnspecteerd. Onderhoud aan kademuren en beschoeiingen werd uitgevoerd op basis van calamiteiten of de werkzaamheden werden betrokken bij het onderhoud aan bijvoorbeeld bruggen, wegen e.d.

Aan de hand van de inspectie is gebleken dat er een forse achterstand is in het onderhoud van de beschoeiingen. Dit levert niet direct problemen op met betrekking tot de veiligheid maar kan op termijn wel vervolgschade geven door het verzakken van oevers waardoor ad hoc reparaties moeten worden uitgevoerd.

Aan de hand van de inventarisatie en inspectie is het 'Beheerplan kademuren en beschoeiingen 2017-2021' opgesteld. Dit plan voorziet in een meerjaren onderhoudsprogramma en een overzicht van de hiervoor benodigde budgetten.

Onze gemeente doet mee aan het project ecologie en water, dat erop is gericht om de waterkwaliteit van oppervlaktewater te verbeteren.

In 2008 is ingestemd met de beslisnota Kader Richtlijn Water, "Schoon en gezond water in Noord-Nederland. Daar waar mogelijk wordt hemelwater afgekoppeld van de riolering. Afkoppelen verkleint de kans op overlopende riolen en vermindert de vuiluitworp uit het riool. Samen met de BMW gemeente en het waterschap Noorderzijlvest wordt in het afvalwaterteam gewerkt aan optimalisatie van het afvalwatersysteem.

Bruggen

In 2014 is een nieuwe inspectieronde uitgevoerd van alle bruggen die wij in eigendom en beheer hebben. Aan de hand van deze inspectie is een beheerplan bruggen 2016-2020 opgesteld. In maart 2016 is dit plan door de raad vastgesteld. Dit beheerplan geeft inzicht in het benodigde onderhoud voor de komende jaren en de daarbij behorende kosten.

Openbare Verlichting

In 2013 is het beleidsplan Openbare Verlichting 2013-2018 door uw raad behandeld. Doel van dit beleidsplan is om dicht bij alle ontwikkelingen op de markt te blijven en om te zorgen voor de bestuurlijke en financiële waarborging van keuzes die gemaakt worden. In het beleidsplan wordt aandacht besteed aan de functies van openbare verlichting, keuzemogelijkheden, technologische ontwikkelingen als energiebesparing, duurzaam inkopen en dergelijke. Onderdeel van het beleidsplan is ook een maatregelenplan en een financiële onderbouwing voor een periode van 10 jaar.

Diversen

Naast de hierboven al genoemde zaken beschikt onze gemeente over meer kapitaalgoederen.

Hierbij valt te denken aan verkeersborden, sportvelden e.d. De daarvoor beschikbare middelen in de begroting zijn afgeleid van de vorige begroting en worden meestal alleen gewijzigd met het index percentage.

Financiering

Inleiding

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) geeft een belangrijk, bindend kader voor een verantwoordelijke en professionele inrichting van de treasuryfunctie, alsmede voor het scheppen van voorwaarden om deze te kunnen uitvoeren.

Door uw raad is op 29 oktober 2009 het treasurystatuut vastgesteld. In dit statuut is de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie vastgelegd in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

De treasuryfunctie van de gemeente Bedum richt zich op:

- a. het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities;
- b. het beschermen van gemeentelijke vermogens- en (rente) resultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico, koersrisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico;
- c. het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities;
- d. het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet Fido respectievelijk de limieten en richtlijnen van het treasurystatuut.

Algemeen beleid

Het door ons al jaren gevoerde beleid wordt gecontinueerd. Dit betekent dat de rente – ontwikkelingen nauwgezet worden gevolgd, met name indien onze financieringspositie aanleiding geeft tot het aantrekken van vaste geldleningen. Bij het aantrekken van geld doen wij veelal zaken met de NV Bank voor Nederlandse Gemeenten te Den Haag.

Voor het uitzetten van geld is voorwaarde dat onze belegging uitsluitend wordt toevertrouwd aan een instelling met een AA – rating. In de praktijk betekent dit, mede op grond van onze overeenkomst met de BNG (AAA – rating), dat wij ons geld bij deze bank beleggen. Naast beleggingen bij instellingen met een zogenaamde AA – rating hebben wij een tweetal leningen verstrekt aan woningstichting Wierden en Borgen. Deze verstrekking vindt plaats in het kader van onze publieke taak.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een instrument ter beperking van het renterisico. Tot de limiet mag met kort geld worden gefinancierd; bij overschrijding van de limiet dient op termijn voorzien te worden in vaste financiering. Op een begrotingstotaal van ruim € 23.400.000 bedraagt de kasgeldlimiet voor 2018 € 1.989.000. Dit is 8,5% van het begrotingstotaal. Onze netto vlottende schuld (exclusief saldo crediteuren) mag gedurende het dienstjaar deze limiet niet overschrijden.

Risicobeheer

Vanuit de doelstellingen van het treasurybeleid valt af te leiden dat risico's zijn te onderkennen ten aanzien van de rente, krediet en liquiditeit. De Wet Fido geeft een aantal verplichte elementen aan die de genoemde risico's beperken of elimineren. Het doel van het treasurystatuut is o.a. deze risico's te beperken c.q. te beheersen. Een belangrijke eis uit de Wet Fido is dat de uitvoering van de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat het beheer voorzichtig dient te zijn. De gemeente Bedum heeft geen beleggingen die niet in het verlengde van de publieke taak liggen.

Renterisico

De rentegevoeligheid, het renterisico, kan worden gedefinieerd als het gevaar van ongewenste veranderingen van de financiële resultaten van de gemeente door rentewijzigingen. De wettelijke vastgestelde renterisiconorm van 20% houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Op een begrotingstotaal van bijna € 23.400.000 bedraagt de renterisiconorm € 4.680.000. Gezien het feit, dat onze jaarlijkse verplichte aflossingen € 1.330.000 bedragen en we niet te maken hebben met renteherzieningen, blijven we ruim binnen de wettelijk vastgestelde norm.

Rentevisie

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financierings- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne of externe) ontwikkelingen zal de gemeente haar rentevisie actualiseren. De rentevisie kan daarbij gebaseerd worden op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, zoals onze "huisbankier" de BNG.

De rente op de kapitaalmarkt (lang geld) schommelt de eerste helft van 2017 rond de 1,5%. Voor de berekening van de kapitaallasten hebben we (conform de Voorjaarsnota 2017) gecalculeerd met 2,5%.

Voor kort geld zijn we in de begroting 2018 uitgegaan van 2,5% voor *aan te trekken* kort geld (financieringstekort) en 0% *weg te zetten* kort geld (financieringsoverschot). In de begroting 2018 zijn we uitgegaan van een financieringsoverschot van ruim € 700.000 en hebben we - conform de Voorjaarsnota 2017 - gerekend met 0% rente.

Renterisico op kasgeld

Voor het liquiditeitenbeheer heeft de gemeente lopende rekeningen bij de BNG, de Rabobank en de ING. De betalingen en ontvangsten lopen hoofdzakelijk via de BNG. Om een lagere EMU-schuld te bewerkstelligen voor de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden) is per 1 januari 2014 het 'schatkistbankieren' verplicht gesteld voor decentrale overheden. Het aanhouden van middelen in de schatkist van het Rijk moet zorgen voor een lagere financieringsbehoefte van het Rijk.

Het schatkistbankieren houdt in dat 'overtollige' liquide middelen van decentrale overheden moeten worden aangehouden bij de schatkist van het Rijk. Aan het schatkistbankieren zijn regels en voorwaarden verbonden. Onder andere moeten liquide middelen boven een drempel van 0,75 % van het begrotingstotaal worden aangehouden bij de schatkist van het Rijk. Hierbij geldt een minimum van € 250.000,00. Overtollige middelen moeten dagelijks worden overgeboekt naar de schatkist. Over de middelen die aangehouden worden bij de schatkist wordt een daggeldrente vergoed tegen het zogenaamde eoniatarief. Deze is momenteel (eind september 2017) negatief (-/- 0,366%) maar voor de rekening courant voor het schatkistbankieren wordt geen negatieve rente gehanteerd, dus het rentepercentage is 0,00%. Tevens wordt er een kas bijgehouden. Kastransacties worden tot een minimum beperkt. Ook de omvang van de kas is minimaal.

Liquiditeitsrisico's

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat ontstaat, indien door wijzigingen in de liquiditeitenplanning en meerjaren investeringsplanning de financiële resultaten kunnen afwijken van de verwachtingen.

Zoals uit bovenstaande blijkt kunnen er, indien de liquiditeitsplanning anders loopt dan gepland, behoorlijke fluctuaties ontstaan met alle financiële gevolgen van dien. Vooralsnog is er sprake van een evenwichtige spreiding over het gehele jaar. Ook de uitvoering van het investeringsplan speelt een belangrijke rol: Hiervoor is het noodzakelijk om op het juiste moment de financieringsmiddelen beschikbaar te hebben. Tot nu toe zijn de liquiditeitsrisico's altijd beperkt geweest.

Debiteurenrisico's

Ten aanzien van de post debiteuren kan het risico gedefinieerd worden als de kans op het te laat of niet-ontvangen van gelden van debiteuren. Door de aard van de gemeentelijke activiteiten loopt de gemeente een gering debiteurenrisico. Voornamelijk hogere overheden zijn de belangrijkste debiteuren. Daar waar nodig worden tijdig invorderingsmaatregelen getroffen

Koers- en valutarisico's

Deze risico's hebben betrekking op de kans dat de financiële activa van de organisatie in waarde verminderen door negatieve koersontwikkelingen op de valutamarkt. De gemeente loopt geen risico's als het gaat om koers- en valutarisico's omdat geen gelden zijn uitgezet in vreemde valuta.

Rentetoerekening

In het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen dat de rentekosten aan de desbetreffende taakvelden **moet** worden toegerekend met behulp van een (rente)omslag. Met andere woorden, rente die direct verband houdt met een taakveld betreft de (omslag)rente die moet worden toegerekend aan investeringen binnen dat taakveld.

Ingaande 2017 wordt geen bespaarde rente meer berekend. Het berekenen van een rentevergoeding over het eigen vermogen (reserves) creëert een fictieve rentelast en leidt naar het oordeel van de commissie BBV tot het (onnodig) opblazen van de programmalasten en gaat daarmee ten koste van de eenvoud en transparantie. Derhalve adviseert de Commissie BBV vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie deze systematiek niet meer toe te passen.

Berekening rente-omslag

2018

1. financieringsoverschot (-)/tekort

boekwaarde investeringen 01-01-2018		26.314.452
eigen financieringsmiddelen 01-01-2018	13.312.209	
saldo nog niet afgeloste geldleningen 01-01-2018	13.715.150	
		<u>27.027.359</u>
tekort/overschot(-) aan vaste financieringsmiddelen		<u><u>-712.907</u></u>

2. rentelasten

rente van langlopende leningen (2018)		621.643
rente van financieringsoverschot	0,00% (2,50% bij tekort)	<u>0</u>
totaal te verdelen rente		<u><u>621.643</u></u>

3. omslagpercentage

	<i>boekwaarde investeringen</i>	<i>rente</i>
boekwaarde investeringen	26.314.452	621.643
buiten de omslag:		
investeringen met vaste rente (zie specificatie)	3.519.765	101.563
investeringen voor de renteomslag	<u>22.794.687</u>	<u>520.080</u>

omslagpercentage 2,2816%

<i>investeringen met vaste rente</i>	<i>Activumnr.</i>	<i>boekwaarde 1-1-2018</i>	<i>rente</i>
leningen ambtenaren	diversen	2.476.544,59	36.729,09
Lening St. Wereldwinkel	3600001	10.000,00	600,00
geldlening De Beemden (2010)	3600010	7.137,16	331,88
Leningen woningbouwcorporatie	diversen	2.944.972,19	131.063,05
bouwgrondexploitatie	diversen	-1.918.889,27	-67.161,12
totaal investeringen met vaste rente		<u><u>3.519.764,67</u></u>	<u><u>101.562,90</u></u>

Bedrijfsvoering

Doel van de paragraaf bedrijfsvoering

In het duale stelsel gelden voor de gemeenteraad de zogenaamde 3 W's: wat willen bereiken, wanneer moet het gerealiseerd zijn en wat mag het kosten. Het college draagt zorg voor de uitvoering van het programma en gebruikt daarvoor het beschikbare budget op de meest effectieve en efficiënte wijze. In de opzet van de paragraaf bedrijfsvoering wordt dit onderscheid vastgehouden. Deze paragraaf gaat vooral in op de hoofdlijnen van beleid. Verder worden de bestuurlijke wensen ten aanzien van bestaand en nieuw beleid in beeld gebracht. Op grond van de controlerende taak, waarvoor de rekenkamerfunctie is ontwikkeld, kan de raad toetsenderwijs het zoeklicht op bepaalde zaken zetten in relatie tot het doel waarvoor budget beschikbaar is gesteld.

Aangezien de te bereiken doelen sterk samenhangen met de gemeente als dienstverlenende organisatie, wordt de raad in de paragraaf bedrijfsvoering een indruk gegeven van de wijze waarop de bedrijfsvoering plaats vindt en welke ontwikkelingen gaande zijn. Dit is noodzakelijk vanwege de directe relatie tussen de bedrijfsvoering en het middelenbeleid. In de kaderstellende functie van het middelenbeleid is een hoofdrol voor de raad weggelegd.

Herindeling

Met de start van het programma herindeling is een belangrijk deel van de bedrijfsvoering uit de gemeenten gelicht en onder de regie van de programmamanager geplaatst. In belangrijke mate bewaakt de stuurgroep de voortgang van het programma en stuurt op de inhoud. Dat maakt op onderdelen onze bedrijfsvoering ondergeschikt en ons gemeentelijke programma beleidsluw. Dat betekent dat we vooral afmaken waar we mee bezig zijn en opgaven uitwerken die we, bijvoorbeeld in het gaswinningsdossier, opgelegd krijgen. In dit perspectief dient deze paragraaf beschouwd te worden.

Planning- en Controlcyclus

De Planning- en Controlcyclus is erop gericht systematisch en gemeentebreed de gewenste effecten en doelen af te wegen, prioriteiten te bepalen, uit te voeren en te verantwoorden. Met een meerjarig beeld van een sluitende exploitatie kan evenwichtige besluitvorming plaatsvinden, mits ook de risico's goed in beeld zijn gebracht. Vanaf 2004 is de cyclus afgestemd op de duale verhouding tussen raad en college. De begroting en de jaarrekening zijn afgestemd op de aangepaste rollen van raad en college. Dit geldt ook voor de tussentijdse rapportages. Het tussentijds wijzigen van de begroting (niveau van aan de raad voor te leggen begrotingswijzigingen) is veranderd. Verfijning in het systeem van budgethouderschap en budgetbewaking is gerealiseerd en wordt verder geïmplementeerd. De regeling is inmiddels aangepast. De verfijning heeft er toe geleid dat budgetten nog adequater worden bewaakt en de "juiste" houder van het budget verantwoording aflegt over de uitvoering van het programma. Dit laatste is vooral van belang voor budgetten waarvan het houderschap en de uitvoering zijn verdeeld over meerdere afdelingen. Sinds 2010 wordt gewerkt met het pakket Civision Middelen. Qua functionaliteit beantwoordt dit pakket aan de door ons in het kader van de P&C – cyclus gestelde doelen.

Communicatie

Een belangrijke inspanning is gelegen in de verdere verbetering van de relatie met de burger. Hiertoe is in het verleden een klanttevredenheidsonderzoek gehouden. De uitkomsten waren bemoedigend maar nodigen uit tot het doorvoeren van verbeteringen. In werkgroepverband en op managementniveau is dit verder opgepakt. In 2011 is het onderzoek in het kader van www.waarstaatjegemeente.nl doorgevoerd. In 2013 is dit onderzoek herhaald. In vergelijking met 2011 is de waardering voor de gemeentelijke dienstverlening minimaal gelijk gebleven en op onderdelen zelfs nipt toegenomen. Dit stemt tevreden omdat de formatie met bijna 5 fte is ingekrompen. Ondanks alle technische ontwikkelingen blijven wij een beleid voorstaan waarin burgers langs alle kanalen met de gemeente in contact kunnen komen maar waarin de fysieke balies vooralsnog een belangrijk kanaal blijven. Herhaling daarna is achterwege gebleven, mede vanwege de voorgenomen plannen ten aanzien van de bestuurlijke inrichting.

De website is opgeleverd en voldoet aan de laatste richtlijnen. Verdere digitale dienstverlening wordt uitgerold door uitbreiding van het aantal producten in de gemeentewinkel, zij het binnen verantwoorde financiële kaders. Tezamen met Gemeenteoplossingen wordt geïnvesteerd in beveiliging van DigiD. Op last van de Minister wordt bij gemeenten een assessment afgenomen om te kunnen beoordelen of een veilig gebruik van DigiD is geborgd. De gemeente heeft dat assessment doorstaan en mag daarom DigiD blijven gebruiken.

In BMW verband is verder een start gemaakt met Antwoord©. Met dit concept zijn gemeenten in 2015 de herkenbare ingang voor de overheid. Met de komst van de RUD, nu Omgevingsdienst, dienen gemeenten per 1 januari 2014 te beschikken over een front – office voor de Wabo – taken in de vorm van een Klant Contact

Centrum. Ter voorbereiding op de inrichting c.q. vormgeving van een KCC zijn de klantcontacten geanalyseerd. De uitkomsten vormen de basis voor onze gedachtenvorming inzake verbetering van onze dienstverlening aan de burger zonder ingrijpende aanpassingen aan het gebouw. Annex aan deze ontwikkeling is de invoering van digitaal zaakgericht werken. Dit betekent een andere rol van het archief omdat informatie meer binnen handbereik van de medewerkers komt te liggen. Uitrol over de organisatie vindt gefaseerd plaats. Deze ontwikkeling kan niet los worden gezien van maatschappelijke ontwikkelingen. Zo is bij wet vastgelegd dat Omgevingsvergunningen digitaal moeten kunnen worden afgewikkeld. Dat dwingt ons die faciliteit te bieden en zorg te dragen voor digitale archivering. In aanvulling hierop is in BMW verband een start gemaakt met het gebruik van VIND ter ondersteuning van de klantcontacten. Met het gebruik van VIND wordt beoogd nog meer vragen dan nu het geval is in het eerste klantcontact van een passend antwoord te voorzien waardoor doorverwijzing verder wordt teruggedrongen. Daarnaast is, zoals boven aangegeven, in 2015 een start gemaakt met de inrichting van JOIN, een zaakstelsel dat dient ter ondersteuning van onze bedrijfsprocessen. Af te wikkelen zaken kunnen digitaal beter en meer integraal in de afwikkeling worden gevolgd. In 2016 is een start gemaakt met de eerste processen. In 2016 is budget vrijgemaakt voor gebruik van social media. Implementatie hiervan heeft in 2017 plaats gevonden. Op dit moment heeft de gemeente op twitter al ruim 230 volgers en de reacties zijn positief.

De gemeente als werkgever

Na de vaststelling van de toekomstvisie buitendienst zijn op een aantal vacatures gekwalificeerde medewerkers aangetrokken. Overigens kent de organisatie nog steeds weinig verloop. Gelet op de toenemende vergrijzing zullen gemeenten als werkgever zich echter nadrukkelijk als interessante en moderne werkgever moeten manifesteren. De kracht van de gemeente ligt daarbij met name in de ontwikkeling van een goed stelsel van secundaire arbeidsvoorwaarden, een krachtig, veelzijdig werkgeverschap en het bieden van faciliteiten voor 'eigen kweek' van jonge mensen tot vakspecialisten in het openbaar bestuur. Dit kan worden gerealiseerd door een systeem van strategisch opleiden waarin onder meer door competentie management wensen van zowel werkgever als werknemer nader op elkaar worden afgestemd. In het verband van BMW is een voorzichtige start gemaakt met Het Nieuwe Werken. De eerste ervaringen zijn positief en leiden ertoe dat daar waar mogelijk het concept onder voorwaarden wordt ingevoerd. Als gevolg van de regionalisering van de brandweer zijn zowel de vrijwilligers als de beroepsmedewerkers per 1 januari 2014 over gegaan naar de regio. Dit laat onverlet dat wij, ondanks de gewijzigde werkgeversrol, de voor onze gemeente actieve vrijwilligers koesteren om hun vrijwillige inzet voor deze verantwoordelijke taak vanuit de overtuiging dat we op deze wijze de brandweerbetaling kunnen houden.

De huidige structuur, met vier lijnafdelingen en een staforgaan, dateert van 1 maart 2006.

De structuur is inmiddels geëvalueerd en in onze vergadering van 24 september 2013 vastgesteld. Belangrijkste conclusie is dat de structuur op dit moment voldoende waarborgen biedt voor een adequaat functionerende organisatie.

Op basis van deze structuur ziet de personele bezetting van de gemeente Bedum er als volgt uit:

Afdeling		Fte
Middelen		13,04
VROM *		11,29
Openbare werken	voorbereiding	5,80
	beheer en onderhoud*	16,32
Welzijn & Burgers		13,06
Concern		5,62
Gemeentesecretaris		1,00
Griffier		0,83
Totaal		66,96

* In vorenstaande cijferopstelling is rekening gehouden met de beschikbare formatie voor schoonmaak (VROM) en beheer sportaccommodaties (OW).

In het kader van de bezuinigingen is € 200.000 ingeboekt als taakstellende bezuiniging op de ambtelijke formatie. Ingaande 1 januari 2013 is deze taakstelling gerealiseerd. De ambtelijke formatie is uit hoofde van bezuiniging tot en met 2014 met 5,4 FTE ingekrompen. In 2014 is aanvullend € 52.000,- op de ambtelijke formatie bezuinigd en desondanks is voor uitbreiding van taken formatie op de begroting gebracht, te weten voor BAG / BWT en voor archiefbeheer.

Met ingang van 2005 neemt de gemeente Bedum het zogenaamde IZA bedrijfszorgpakket af. Het IZA Bedrijfszorgpakket omvat een pakket middelen, waarmee het verzuim in de organisatie kan worden verminderd. Het pakket is ontwikkeld op verzoek van bonden en werkgevers. Het pakket is al bij tal van gemeenten in gebruik. Het IZA Bedrijfszorgpakket voorziet in een eigen “zorgnetwerk” waardoor lange wachttijden worden vermeden. Deelname aan de bedrijfszorg wordt gecontinueerd. Uit de evaluatie is gebleken dat Bedum de geboden mogelijkheden optimaal benut.

Verder maken wij sinds april 2006 gebruik van een zelfstandig gevestigd bedrijfsarts. Alhoewel de ervaringen overwegend positief zijn en zich kenmerken door een directere relatie met medewerker en direct leidinggevende is besloten om samen met onze beoogde fusiepartners te kiezen voor een gezamenlijke bedrijfsarts. Na aanbesteding is dat Zorg van de Zaak geworden. Met het oog op de aanstaande herindeling en met inschakeling van Zorg van de Zaak is besloten het IZA bedrijfszorgpakket per 1 januari 2018 af te stoten en deze diensten separaat in te kopen.

De laatste jaren is er een duidelijke tendens bij overheidsorganisaties om in te kunnen spelen op ruimere opvattingen over functiewaardering en de mogelijkheid die dit instrument biedt als proces voor beheersing van de organisatie en de werkprocessen.

Het vanuit de organisatie beschrijven van functies biedt de mogelijkheid ook rekening te houden met organisatiedoelen. Deze wijze van functie beschrijven wordt “organiek beschrijven” genoemd.

Dit verschilt duidelijk van de “mensgerichte beschrijvingen”. De organieke beschrijving geschiedt door het management. De medewerker mag daar inhoudelijk op reageren.

Organieke beschrijvingen bevorderen de efficiency en doelmatigheid door eenvoudige procedures met een korte doorlooptijd. Organieke beschrijvingen kunnen worden gebruikt voor andere onderdelen van het personeelsbeleid, bijvoorbeeld de werving van personeel.

Inmiddels is een nieuw systeem opgeleverd onder de naam HR21. Dit systeem is ontwikkeld onder eindverantwoordelijkheid van de VNG. De VNG wordt tevens eigenaar van het systeem. Na de beoogde fusiepartners is in 2016 ook Bedum op dit systeem overgegaan. Met ondersteuning van Leeuwendaal is de implementatie voorspoedig en in een kort tijdsbestek ingevoerd. In 2017 heeft een onderhoudsronde plaats gevonden waardoor de functies op weg naar plaatsing in de nieuwe fusieorganisatie actueel zijn.

Op 22 maart 2011 is door ons college het levensfasebeleid vastgesteld, gericht op de duurzame inzet van medewerkers. In dit beleid is rekening gehouden met de uitkomsten van externe onderzoeken van zowel het ABP (Active Aging) en IZA (Duurzame inzetbaarheids monitor).

Actualisatie van de RI&E (Risico Inventarisatie en Evaluatie) is een proces waaraan permanent aandacht wordt besteed. Bedum is tot slot in het bezit van een gemotiveerde BHV – organisatie.

Actueel is de afschaffing van de ambtenarenstatus. Ook de Eerste Kamer heeft inmiddels ingestemd. De invoering is voorzien per 1 januari 2019.

Bij de voorjaarsnota is eenmalig extra budget beschikbaar gesteld voor de ondersteuning van ons zorgloket en voor ondersteuning van de afdeling openbare werken vanwege langdurige ziekte. In de najaarsnota is budget bij geraamd voor extra formatieve inzet voor de WOZ vanwege de aardbevingsproblematiek.

Ondernemingsraad

De gemeente kent een actieve en betrokken Ondernemingsraad. In 2014 hebben vier leden afscheid genomen. Inmiddels is de Ondernemingsraad weer op sterkte. Met de regionalisering van de Brandweer en de overgang van de medewerkers naar de Veiligheidsregio is de Onderdeelcommissie voor de brandweer vervallen. De Ondernemingsraad wordt in de verslaglegging ambtelijk ondersteund. Met de inzet van de leden voor de vervulling van de OR – taken is in de berekening van productieve uren rekening gehouden; vervangende inzet in budget is niet beschikbaar. Grosso modo gaat het om een bedrag van € 50.000. Alhoewel in de CAO sector Gemeenten 2007 – 2009 is vastgelegd dat gemeentelijke werkgevers aan het begin van iedere zittingsperiode een convenant sluiten met daarin afspraken over de benodigde inzet voor het OR – werk en de compensatie daarvoor, is dit convenant in Bedum nog niet ondertekend. Budgettaire redenen liggen hieraan ten grondslag. Met de Ondernemingsraad is bezien op welke wijze in het kader van de bedrijfsvoering tot een passende oplossing kan worden gekomen. Door aanpassing van de vergaderstructuur is de Ondernemingsraad erin geslaagd de beschikbare tijd effectief in te zetten. Binnen de stafafdeling Concern is vier uur formatie beschikbaar voor het ambtelijk secretariaat.

Informatiebeleid

Per 1 mei 2012 is sprake van één afdeling I&A voor de BMW gemeenten. Beide medewerkers van Bedum zijn op alternatieve functies geplaatst en zijn niet meegegaan naar de nieuwe organisatie. Sinds maart 2013 draait Bedum ook op het serverpark in het gemeentehuis van De Marne. Realisatie van de zogenaamde i – NUP doelstellingen wordt geïnitieerd door de nieuwe I&A - afdeling en realisatie in gezamenlijkheid opgepakt. Tot 2015 betekent dit voor gemeenten dat gewerkt wordt aan een herkenbare ingang voor burgers tot de overheid via KCC's, herkenbare telefoonnummers en digitale loketten. Gemeenten worden geacht de basisgegevens kwalitatief op orde te hebben. Waar nodig wordt onderling samengewerkt en waar nodig en gewenst basisgegevens van andere overheden gebruikt en (werk)processen zo vormgegeven dat gegevens eenmalig worden vastgelegd en meervoudig gebruikt.

Met Winsum en De Marne is gezamenlijk opgetrokken in de invoering en upgrading van Melddesk. Voor de drie gemeenten is Melddesk per 1 januari 2010 geoperationaliseerd. De afwikkeling van klachten wordt dan, ook in communicatieve zin, verder geprofessionaliseerd en het systeem gaande weg verder uitgerold. Op dit moment wordt VIND geïmplementeerd waarmee burgers langs digitale weg antwoord wordt geboden op een belangrijk deel van hun vragen. De aanbesteding van zaakgericht digitaal werken is in het verslagjaar afgerond en gestart is met de implementatie van het systeem.

Huisvesting

Zowel het gemeentehuis als het onderkomen aan de Industrieweg voldoen naar de huidige inzichten aan de daarvoor geldende wettelijke regels. De rookruimte is onderwerp van aandacht en nadere studie vanwege de inrichting en ontoereikende ventilatie.

Organisatieontwikkeling

Het mandaatstatuut is op dit moment onderwerp van herziening. Afronding is voorzien in 2017. Daarnaast is de buitendienst nu VCA gecertificeerd. Onze buitendienst is in het eerste kwartaal met glans geslaagd voor de zware audit.

Samenwerking

In de gemeenteraad van 3 juni 2010 is de samenwerking met Winsum en De Marne geformaliseerd met de vaststelling van een convenant. De in gang gezette trajecten zijn in het verslagjaar bestendigd. Vooral is ingezet op de samenwerking sociale zaken die begin 2012 materieel geëffectueerd is. Door de discussie over toerekening van overhead over samengevoegde bedrijfsonderdelen en aansluitende de discussie inzake de vorming van een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie in het kader van de Participatiewet is de overgang nog niet geformaliseerd. I&A en P&O zijn per 1 mei 2012 respectievelijk 1 juli 2012 samengevoegd. Voor de samengevoegde bedrijfsonderdelen was het plan, de gemeenschappelijke regeling sociale zaken Winsum en De Marne om te vormen tot een brede regeling waarin de huidige en mogelijk toekomstige samenwerking wordt ondergebracht. Dat voornemen lijkt ingehaald door de plannen in het kader van Werk aan de Winkel. In die plannen was beoogd om de GR Ability te gebruiken voor de bundeling van krachten in het sociale domein. Dat oogmerk wordt, na de vaststelling van het uitvoeringskader, gerealiseerd. In het verslagjaar zijn daarom de voorbereidingen getroffen om sociale zaken BMW, het werkplein en Ability onder te brengen in een nieuwe uitvoeringsorganisatie. Hiervoor is de bestaande GR Ability omgevormd tot de uitvoeringsorganisatie Participatie Noord – Groningen.

De gemeenschappelijke commissie voor de behandeling van de bezwaarschriften is per 1 september 2011 geïnstalleerd. Het functioneren is inmiddels geëvalueerd en geeft geen aanleiding tot aanpassingen.

Per 1 november 2013 is de ODG (de Omgevingsdienst Groningen) operationeel. Plaatsing van de medewerkers is inmiddels afgerond. Het functioneren van de ODG is onderwerp van evaluatie. Daaruit blijkt dat de Omgevingsdienst niet naar behoren functioneert. Hiervoor is een verbeterplan opgesteld. Omdat Bedum slechts de wettelijke taken afneemt raakt het verminderd functioneren ons maar beperkt.

In het licht van de bevindingen van de commissie Jansen is besloten om geen nieuwe samenwerkingsprojecten meer te starten ter voorkoming van onnodige desintegratiekosten. Wel maken we af waar we mee bezig zijn. Zo trekken gemeenten gezamenlijk op in de aanschaf en implementatie van VIND en zaakgericht digitaal werken. Ook de voorbereiding op de uitvoering van de drie decentralisaties doen we in BMW verband. In die uitvoering is een soort van netwerkorganisatie ontstaan onder regie van stuurgroep sociaal domein en uitvoering van het MT sociaal domein. Middels kwartaalrapportages bent u geïnformeerd over de voortgang, de uitvoering en het financieel beheer.

Bestuurlijk inrichting provincie Groningen

Naar aanleiding van de bevindingen van de commissie Jansen inzake de bestuurlijke inrichting van Groningen is het provinciebestuur tot de conclusie gekomen dat per 1 januari 2019 gemeenten zouden moeten zijn heringedeeld. Dit zou voor Bedum een einde betekenen van de sedert 1808 bepaalde gemeentegrenzen. Omdat in de raden ook in tweede aanleg geen unanieme steun bleek voor de vorming van een G7 gemeente, is door provincie besloten aanvullende bestuurlijke bijeenkomsten te beleggen. Ook deze leverden geen andere uitkomsten op.

Hierop heeft het provinciebestuur de regie naar zich toe getrokken door open overleg met de G7 gemeenten te starten. Dit is een bevoegdheid op grond van de wet ARHI (spelregels bij herindeling). Tegelijk hebben de raden van de BMW (inclusief Eemshaven) gemeenten besloten die (meer haalbare) variant verder uit te werken. Dit heeft in oktober 2016 geleid tot een door de vier gemeenteraden bekrachtigde intentie tot fusie. Die intentie is vertaald in een herindelingsontwerp dat in januari 2017 in de respectieve gemeenteraden is vastgesteld. Dit ontwerp is juni 2017 met een positief advies naar de Minister van Binnenlandse zaken gezonden. In september is door de Ministerraad besloten het herindelingsvoorstel voor advies naar de Raad van State te sturen.

Toezicht

Per 1 januari 2013 is het Interbestuurlijk Toezicht gewijzigd. In het kader van het IBT nieuwe stijl is gezocht naar een nieuw evenwicht in de toezichtrelatie met provincie en rijk. Centraal in die relatie staat de P&C – cyclus. Op basis van informatie die in deze cyclus tussen college en raad wordt gewisseld dienen provincie en rijk invulling te moeten geven aan hun toezichthoudende rol. Op onderdelen zal de informatieverstrekking in dat kader worden uitgebreid. Op basis van de evaluatie is gebleken dat afspraken tussen provincie en gemeenten niet helder waren. Hierdoor is de provincie naar haar eigen mening onvoldoende bediend in de eigen informatiebehoefte. Met verduidelijking van de gemaakte afspraken wordt aan die bezwaren tegemoet gekomen. Onze gemeente scoort overwegend goed in de beoordeling. In het verslagjaar is hard gewerkt om de kwaliteit van ons archief op een hoger plan te brengen. Inmiddels is het IBT toe aan een revisie en maakt de provincie met de gemeente maatwerkafspraken. Ook is de beoordeling van de kwaliteit van de beoordeelde processen geëvalueerd. Van een oordeel goed, matig of slecht komt er nu een meer passend en genuanceerder oordeel.

Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij tevens een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Van financieel belang is sprake wanneer de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de deelneming en/of wanneer financiële problemen bij de deelneming kunnen worden verhaald op de gemeente.

Uitgangspunt is dus een financieel en bestuurlijk belang.

Bestuurlijk belang: Er is sprake van een 'verbonden partij' als een lid van het college / de raad of een ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alléén een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht - de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen - is er strikt genomen géén sprake van een verbonden partij (bijvoorbeeld Stichting Welzijn Bedum en de Muziekschool).

De achterliggende gedachte bij de paragraaf verbonden partijen is dat het aangaan van verbindingen met een derde partij voortkomt uit een publiek belang. Verbindingen worden aangegaan om bepaalde publieke taken (efficiënter) uit te voeren. Op degene die in het bestuur van een verbonden partij functioneert, berust de verplichting om (gevraagd of ongevraagd) zich te verantwoorden naar het bestuursorgaan dat betrokkene naar die partij heeft afgevaardigd. Het is voor de raad van belang om inzicht te hebben in de relatie tussen verbonden partij en het publieke belang.

Binnen de gemeente kan met betrekking tot de verbonden partijen een driedeling worden gemaakt in:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen;
- stichtingen.

Hierna wordt een overzicht gegeven van de partijen waarmee onze gemeente is verbonden. Per partij wordt informatie verstrekt.

Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheidsregio Groningen

Besluit tot deelname

In de raadsvergadering van 19 september 2013 is besloten tot deelname aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen per 1 januari 2014. Voorheen maakte dit onderdeel uit van Hulpverlening & Openbare Gezondheidszorg Groningen (H&OG).

Deelnemers

Alle 23 gemeenten in de provincie Groningen.

Doel

De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen:

- brandweertzorg;
- geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;
- rampenbestrijding en crisisbeheersing;
- bevolkingszorg;
- melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.

Bestuurlijke deelneming

Namens de gemeente Bedum heeft de burgemeester zitting in het veiligheidsbestuur (algemeen bestuur). De wethouder met het sociaal domein in portefeuille, M. van Dijk, is haar vervanger.

Financieel belang

In de begroting 2018 zijn de volgende bijdragen geraamd:

Regionale Brandweer:	Brandweer incl. meldkamer	€ 492.031
	GHOR	€ 10.698
	Crisisbeheersing	€ 7.674
	Gemeentelijke kolom	€ 14.674

Totaal € 494.077

Vestigingsplaats

Groningen.

Ontwikkelingen

Geen.

Jaarrekeningresultaat 2016		€ 1.4 mln. (winst na bestemming)	
Eigen Vermogen		€ 4 mln. (begin 2017)	€ 4 mln. (eind 2017)
Vreemd Vermogen		€ 20 mln. (begin 2017)	€ 21,7 mln. (eind 2017)
Verwachte resultaat 2018		€ 0	
Door de Veiligheidsregio worden de volgende risico's genoemd:			
Risico	Bedrag	Kans	Actie
FLO-ontwikkelingen	PM	Hoog	Landelijke ontwikkelingen volgen
Paraatheid	PM	Hoog	Monitoren en waar mogelijk beïnvloeden van verloop vrijwilligers
Versneld afschrijven materieel	€ 150.000	Hoog	Bedrijfsvoering naar de nieuwe situatie
Arbeidshygiëne/RI&E	€ 300.000	Hoog	Landelijke ontwikkelingen volgen
Inzet en evaluatie bij grote calamiteiten	€ 250.000	Hoog	Kosten waar mogelijk beperken
Claims van derden	€ 250.000	Midden	Bewust gedrag stimuleren en waar mogelijk kosten beperken
Claims van eigen personeel	€ 300.000	Hoog	Waar mogelijk verzekeren en eventueel vervolgstappen bij onterecht afwijzen van een claim door de verzekeraar
Huisvestingstransitie	€ 300.000	Midden	Bedrijfsvoering naar de nieuwe situatie
BRZO subsidie	€ 200.000	Hoog	Bedrijfsvoering naar de nieuwe situatie
Overdracht MkNN naar LMO	€ 200.000	Hoog	Bedrijfsvoering naar de nieuwe situatie
Organisatorische wijzigingen	PM	Midden	Bedrijfsvoering naar de nieuwe situatie

Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Besluit tot deelname

In de raadsvergadering van 19 september 2013 is besloten tot deelname aan de gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen per 1 januari 2014. Voorheen maakte dit onderdeel uit van Hulpverlening & Openbare Gezondheidszorg Groningen (H&OG).

Deelnemers

Alle 23 gemeenten in de provincie Groningen.

Doel

De regeling wil bijdragen aan de verlenging van de gezonde levensverwachting en aan het verkleinen van de soms grote gezondheidsverschillen in de provincie Groningen.

Activiteiten die de GGD uitvoert zijn:

- Jeugdgezondheidszorg 0-19 jarigen (JGZ)

- Openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGz)
- Infectieziektenbestrijding
- Seksuele gezondheid en seksuele hulpverlening
- Tuberculosebestrijding (TBC)
- Forensische geneeskunde
- Reizigersadviesing
- Milieugezondheidszorg
- Technische Hygiëne-Inspecties
- Lokaal gezondheidsbeleid
- Gezondheidsbevordering
- Epidemiologie
- Crisisdienst
- GHOR

Bestuurlijke deelneming

Namens de gemeente Bedum heeft wethouder M. van Dijk, met het sociaal domein in portefeuille, zitting in het algemeen bestuur. Indien nodig, vervangt de burgemeester hem.

Financieel belang

In de begroting 2018 zijn de volgende bijdragen per inwoner geraamd:

GGD:	Algemeen	€ 20.946
	S&ZV	€ 47.935
	LGZ&J	€ 73.208
	Totaal	€ 142.089

Vestigingsplaats

Groningen.

Ontwikkelingen

Geen

Jaarrekeningresultaat 2016	€ 460.000 (winst)		
Eigen Vermogen	€ 2,5 mln.	€ 2,5 mln.	
Vreemd Vermogen	€ 0,5 mln.	€ 0,5 mln.	
Verwachte resultaat 2018	€ 0		
Door PG&Z worden de volgende risico's genoemd:			
Risico	Bedrag	Kans	Actie
Forensische geneeskunde	PM		Actieve werving van nieuwe forensisch artsen. Verder versterken van samenwerking tussen de noordelijke GGD-en op gebied van forensische geneeskunde.
SSC	€ 300.000	75%	GGD stuurt op kwaliteit dienstverlening SSC (shared service center) en onderneemt actie indien nodig om de kwaliteit op peil te houden.

Ability/Participatie Noord-Groningen

Besluit tot deelname

In de raadsvergadering van 17 april 2003 is besloten tot deelname aan de gemeenschappelijke regeling Ability (voorheen WANN). In de raadsvergadering van 24 maart 2016 is besloten om de 'oude' gemeenschappelijke regeling Ability te wijzigen in de gemeenschappelijke regeling Participatie Noord-Groningen.

Deelnemers

De gemeenten Bedum, Eemmond, De Marne en Winsum.

Doel

De belangrijkste opgave van de nieuwe organisatie is het uitvoeren van de Participatiewet binnen de door de gemeenten vastgestelde maatschappelijke en financiële doelen. Kern daarbij is burgers aan de onderkant van de arbeidsmarkt te laten participeren in de samenleving, waarbij de nadruk ligt op participatie via regulier werk.

Bestuurlijke deelneming

Met de vastgestelde wijziging is de regeling ook gewijzigd van een gemengde regeling naar een collegeregeling. Deze wijziging heeft tot gevolg dat raadsleden geen zitting meer hebben in het dagelijks of algemeen bestuur.

Namens de gemeente Bedum hebben zitting in het algemeen bestuur:

- wethouder Van de Kolk (ook zitting in het dagelijks bestuur)
- wethouder Van Dijk.

Financieel belang

Vanaf 1 januari 2008 ontvangen alle gemeenten van het rijk rechtstreeks de bijdrage voor de uitvoering van de WSW. Bij raadsbesluit van 20 december 2007 is besloten de rijksbijdrage geheel door te betalen aan Ability. Daarnaast is opgenomen een 'vaste' eigen bijdrage van onze gemeente in de exploitatie van Ability van ruim € 30.000. Aangezien op het moment van schrijven nog hard gewerkt wordt aan de begroting van de nieuwe uitvoeringsorganisatie is het exacte financiële belang nog niet te geven. Naar schatting komt de bijdrage van Bedum uit rond de € 4,5 mln.

Vestigingsplaats

Uithuizen.

Ontwikkelingen

2016 heeft voor een groot deel in het teken gestaan van de in- en oprichting van de nieuwe uitvoeringsorganisatie. Dit zal ook nog zijn doorloop kennen in 2017.

Jaarrekeningresultaat 2015	€ 186.000 (verlies)		
Jaarrekeningresultaat 2016	€ 60.000 (winst)		
Eigen Vermogen	€ 922.000	€ 568.000	
Vreemd Vermogen	€ 1,2 mln.	€ 1,2 mln.	
Verwachte resultaat 2018	€ 697.000 (verlies)		
Door Participatie Noord-Groningen worden de volgende risico's genoemd:			
Risico	Bedrag	Kans	Actie
Kwetsbaarheid personeelsformatie	€ 200.000	25%	Voortdurend in gesprek blijven met medewerkers , kan uitval of vertrek voorkomen. Daarnaast kan samenwerking met gemeenten of andere partijen dit risico verminderen.
Afhankelijkheid van grote klanten	€ 250.000	50%	Goed relatiebeheer toepassen, tijdig proberen te signaleren wanneer het risico reëler wordt en dit risico dan daadwerkelijk verwerken in de cijfers.
Loonkosten WSW (personeelsverloop)	€ 100.000	50%	Werkelijke afbouw goed volgen.
Groei doelgroepen	€ 200.000	25%	Scherp voorspellen en streng aan de poort.
Bedrijfsvoering	€ 200.000	50%	Actualiteiten in de gaten houden, voldoende communiceren en een duidelijke richting aangeven helpt dit risico beheersbaar te houden.
Renterisico rekening courant	Nihil	0%	Liquiditeitspositie bewaken en plannen.
Herindeling Het Hogeland	PM incidenteel	0%	Liquiditeitspositie bewaken en plannen.

Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)

Besluit tot deelname

Uw raad heeft in 1985 besloten tot deelname in de gemeenschappelijke regeling ARCG. In de raadsvergadering 20 september 2001 is besloten tot continuering van de gemeenschappelijke regeling.

Deelnemers

De gemeenten Bedum, Groningen, Haren, Grootegast, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn.

Doel

Het samenwerkingsverband heeft tot doel de behartiging van de belangen van preventie en het op milieuhygiënisch verantwoorde wijze beheren van (afval)stoffen afkomstig van de gemeenten uit de regio, het bevorderen van overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen en het ketenbeheer, en mogelijk andere milieu- en reinigingstaken.

Bestuurlijke deelneming

Per gemeente zit er één lid (door de raad aan te wijzen) in het algemeen bestuur. Namens de gemeente Bedum heeft zitting in het algemeen bestuur de portefeuillehouder dhr. J.W. van de Kolk.

Financieel belang

In de begroting 2018 is een bijdrage van € 442.182 geraamd voor bijdrage verwerking huisvuil, GFT en grof huisvuil.

Vestigingsplaats

Groningen.

Ontwikkelingen

Geen.

Jaarrekeningresultaat 2015	€ 158.000 (voordelig)	
Jaarrekeningresultaat 2016	€ 0	
Eigen Vermogen	€ 1.019.000	€ 1.019.000
Vreemd Vermogen	€ 0	€ 0
Verwachte resultaat 2018	€ 0	

Door ARCG worden de volgende risico's genoemd: Per 1 juli 2016 liepen twee van de drie contracten verbonden aan de verwerking van afval door Attero Groningen af. Met het aflopen van deze contracten ontstaat het risico dat de door de ARCG gepleegde investeringen in de jaren na 2016 niet terugverdiend kunnen worden. Er bestaat ook een mogelijkheid dat er frictiekosten en negatieve exploitatieresultaten ontstaan door de veranderende situatie. Daarom is besloten tot de instelling van een bestemmingsreserve herstructurering ARCG om op deze risico's te anticiperen. Op basis van een accountantsadvies is besloten dat de bestemmingsreserve op een niveau van € 800.000 wordt gebracht. In 2014 is dit streefbedrag bereikt.

Vennootschappen

Deelnemingen als gevolg van verkoop aandelen Essent

De aandelen Essent zijn in 2009 verkocht. Onderdeel van de transactie was dat gemeenten aandeelhouder werden van meerdere deelnemingen. In onderstaande tabel staat weergegeven welke nieuwe deelnemingen de gemeente Bedum heeft gekregen, de boekwaarde van de deelneming en een toelichting op de verschillende deelnemingen.

Deelneming	Boek-waarde	Doelstelling	
Enexis Holding N.V.	€ 12.660,47	Essent is opgesplitst in Netwerkbedrijf en een Productie- en Levering Bedrijf. Het netwerkbedrijf blijft in handen van gemeenten en provincies. Het doel van deze vennootschap: <ol style="list-style-type: none"> het (doen) distribueren en het (doen) transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water. het in stand houden, (doen) beheren, (doen) exploiteren en (doen) uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. het doen uitvoeren van alle taken die als gevolg van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet zijn toebedeeld aan een netbeheerder zoals daarin bedoeld. Het binnen de wettelijke grenzen ontplooiën van andere operationele en ondersteunende activiteiten. 	
Publiek belang		Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over stroom en gas, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.	
Eigen Vermogen		€ 3.704 mln. (begin 2018)	€ 3.804 mln. (eind 2018)
Verwachte omvang Vreemd Vermogen		€ 3.814 mln. (begin 2018)	€ 3.447 mln. (eind 2018)
Verwachte resultaat 2018		€ 200 mln.	

Deelneming	Boek-waarde	Toelichting	
Vordering op Enexis B.V.	€ 14,24	Het overnemen van het netwerk door Enexis kon door Enexis niet bekostigd worden. Daarom heeft Essent haar een lening verstrekt. Deze lening is buiten de deal met RWE gehouden. De aandeelhouders hebben deze lening overgenomen.	
Eigen Vermogen		€ 350 mln. (begin 2018)	€ 350 mln. (eind 2018)
Vreemd Vermogen		€ 6.3 mln. (begin 2018)	€ 6.3 mln. (eind 2018)
Verwachte resultaat 2017		€ 16.900 (verlies)	
Verwachte resultaat 2018		*	
Risico		De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet –tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag €	

	20.000), art 2.:81 BW.
--	------------------------

Deelneming	Boek-waarde	Toelichting
Verkoop Vennootschap B.V.	€ 14,24	<p>Ter verzekering van eventuele schadeclaims is een bedrag uit de deal voor een bepaalde tijd apart gezet. Indien er binnen deze termijn geen schadeclaims worden ingediend, valt deze deelneming vrij.</p> <p>Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. De vennootschap zal pas eind 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is in een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten.</p>
Eigen Vermogen	€ 1,4 mln. (begin 2018)	€ 1,4 mln. (eind 2018)
Vreemd Vermogen	€ 0 (begin 2018)	€ 0 (eind 2018)
Verwachte resultaat 2017	*	
Verwachte resultaat 2018	*	
Risico	Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het werkkapitaal en het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.	

Deelneming	Boek-waarde	Toelichting
Publiek Belang Electriciteitsproductie B.V.	€ 5.309,23	De rechter heeft bepaald dat Essent haar 50% belang in EPZ (ondermeer eigenaar van kerncentrale Borssele) niet mocht verkopen. Daarom is dit deel van Essent in handen gebleven van de oud-aandeelhouders van Essent.
Eigen Vermogen	€ 1,6 mln. (begin 2018)	€ 1,6 mln. (eind 2018)
Vreemd Vermogen	€ 45.000 (begin 2018)	€ 45.000 (eind 2018)
Verwachte resultaat 2017	€ 65.000 (winst)	
Verwachte resultaat 2018	*	
Risico	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 1.496.822) (art 2.:81 BW).	

Deelneming	Boek-waarde	Toelichting
CBL Vennootschap B.V.	€ 14,24	Deze vennootschap beheert een CBL-fonds die ervoor zorgt dat de verkoop op een adequate manier wordt afgehandeld. Deze vennootschap creëert de noodzakelijke rand-voorwaarden voor een maximalisatie van de verkoop-opbrengst en een optimale (financiële) risicoafdekking.
Eigen Vermogen	\$ \$ 830.000 (begin 2018)	\$ 830.000. (eind 2018) *
Vreemd Vermogen	\$ 155.000 (begin 2018)	\$ 165.000 (eind 2018) *
Verwachte resultaat 2017	\$ 270.000 (verlies)*	
Verwachte resultaat 2018	*	
Risico	Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake	

	<p>van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de Verkopende Aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat wordt aangehouden in de vennootschap (\$ 1 mln.).</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de Verkopende Aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.</p>
--	---

* Naar verwachting wordt de vennootschap op korte termijn geliquideerd en valt een positief liquidatiesaldo vrij aan de aandeelhouders.

Deelneming	Boek-waarde	Toelichting	
CSV Amsterdam B.V (voorheen Claim Staat Vennootschap B.V.)	€ 14,24	Er loopt nog een procedure tussen Essent en de Staat der Nederlanden. Deze BV draagt zorg voor de afwikkeling van deze procedure.	
Eigen Vermogen		€ 3.2 mln. (begin 2018)	€ 3.2 mln. (eind 2018)
Vreemd Vermogen		€ 162.000 (begin 2018)	€ 162.000 (eind 2018)
Verwachte resultaat 2017		€ 3.3 mln. (winst)	
Verwachte resultaat 2018		*	
Risico		<p>Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de Verkopende Aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag van € 13,5 mln. op de escrow-rekening.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.</p>	

NV Bank voor Nederlandse Gemeenten, Den Haag

De gemeente bezit 5.265 aandelen BNG. De aandelen hebben een nominale waarde van € 2,50 per stuk. Door middel van de aandeelhoudersvergadering kan de gemeente invloed uitoefenen op het beleid van de BNG.

De BNG keert jaarlijks een dividend uit. In de begroting 2017 is een uitkering van € 6.055 geraamd. De aandelen BNG zijn voor € 11.945,77 opgenomen op de balans. Gelet op de hoogte van de jaarlijkse dividenduitkering is de marktwaarde van de aandelen vele malen hoger dan de balanswaarde. De aandelen zijn echter niet verhandelbaar.

Jaarrekeningresultaat 2015	€ 226 mln. (winst)	
Jaarrekeningresultaat 2016	€ 369 mln. (winst)	
Eigen Vermogen	€ 4.163 mln. (begin 2016)	€ 4.486 mln. (eind 2016)
Vreemd Vermogen	€ 145.348 mln. (begin 2016)	€ 149.514 mln. (eind 2016)
Achtergestelde schulden	€ 31 mln. (begin 2016)	€ 31 mln. (eind 2016)
Verwachte resultaat 2018	De BNG is gehouden aan regels die de Autoriteit Financiële Markten stelt aan het verstrekken van mogelijke koersgevoelige informatie en mag derhalve geen uitspraken doen over het verwachte resultaat 2018.	

NV Waterbedrijf Groningen

De gemeente bezit 5 aandelen (nummers 6, 7, 8, 151, 152) van de NV Waterbedrijf Groningen. De aandelen hebben een nominale waarde van € 453,78 (per aandeel). De aandelen zijn tegen deze waarde op de balans opgenomen. Door middel van de aandeelhoudersvergadering kan de gemeente invloed uitoefenen op het beleid. Op grond van de statuten kan aan de aandeelhouders een winstuitkering worden gedaan. Deze heeft de afgelopen jaren niet plaatsgevonden.

Jaarrekeningresultaat 2015	€ 3,3 mln. (winst)	
Jaarrekeningresultaat 2016	n.n.b.	
Eigen Vermogen	€ 67,5 mln. (begin 2016)	n.n.b. (eind 2016)
Vreemd Vermogen	€ 76,2 mln. (begin 2016)	n.n.b. (eind 2016)

Stichtingen

Stichting “De Beemden”

Besluit tot deelname

In 1991 is door uw raad besloten deel te nemen in de Stichting De Beemden. In 2010 is besloten vooralsnog geen lid voor te dragen voor benoeming in het bestuur van Stichting “De Beemden”.

Deelnemers

De gemeente Bedum en minimaal twee natuurlijke personen.

Doel

De stichting stelt zich ten doel de exploitatie van:

- een zwembad in de gemeente Bedum;
- andere sportaccommodaties in de gemeente Bedum.

Bestuurlijke deelneming

Het bestuur van de stichting bestaat uit minimaal drie leden. Ons college heeft op 27 april 2010 besloten vooralsnog geen lid voor te dragen voor benoeming in het bestuur van stichting “De Beemden”. Dit heeft vooral te maken met het behoud van een onafhankelijke positie van het betreffende collegelid (portefeuillehouder sportzaken).

Financieel belang

In de begroting 2017 is een bijdrage van € 110.448 aan Stichting “De Beemden” geraamd.

Aan Stichting “De Beemden” is een geldlening verstrekt. De boekwaarde bedraagt per 1 januari 2016 € 10.469,70.

Ontwikkelingen

Geen.

Jaarrekeningresultaat 2015	€ 16.516 (verlies)	
Jaarrekeningresultaat 2016	€ 11.836 (verlies)	
Eigen Vermogen	€ 53.949 (begin 2016)	€ 18.171 (eind 2016)
Vreemd Vermogen	€ 22.875 (begin 2016)	€ n.n.b. (eind 2016)
Achtergestelde schulden		
Verwachte resultaat 2018	n.n.b.	

Grondbeleid

Eén van de verplichte paragrafen voor de begroting en het jaarverslag is de paragraaf grondbeleid. Deze verplichting volgt uit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het idee achter de paragraaf grondbeleid is om de raad inzicht in het grondbeleid te bieden.

Het grondbeleid heeft een grote invloed op, en samenhang met, de realisatie van programma's zoals op het gebied van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, milieu, verkeer en openbare ruimte, cultuur, sport en recreatie en economische structuur. Met grondbeleid kan op (onderdelen van) die programma's gestuurd worden; grondbeleid is een middel om ruimtelijk en sectoraal beleid te verwezenlijken. Tevens heeft grondbeleid een grote financiële impact. De grondexploitatie, inclusief de resultaten hieruit, is een onderdeel van de totale exploitatie van de gemeente.

In deze paragraaf komt aan de orde het bestaande beleid, beleid in ontwikkeling, risico's van grondexploitatie en de stand van zaken.

Bestaand beleid

De gemeente heeft geen nota grondbeleid vastgesteld. Verwerving van gronden wordt op ad-hoc basis beslist en is afhankelijk van 'kansen' die op enig moment worden onderkend dan wel zich voordoen. In 2006 is een nieuw structuurplan vastgesteld; voor de uitvoering is niet gekozen voor een actief grondbeleid omdat de gronden voor uitbreidingslocaties al grotendeels in handen van projectontwikkelaars waren. Voor herontwikkellocaties (binnenstedelijk gebied) en uitbreidingslocaties wordt door samenwerkingsovereenkomsten geprobeerd de algemene doelstellingen van grondbeleid te realiseren. Deze algemene doelstellingen die de maatschappelijke belangen vertegenwoordigen waarvoor de gemeente verantwoording draagt en waaraan zij de legitimatie ontleent om in te grijpen in de grondmarkt, zijn:

- Het bevorderen van maatschappelijk gewenst ruimtegebruik (realisatie van bestemmingen en beleidsinhoudelijke doelstellingen);
- Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik (veilig stellen openbare voorzieningen), de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt (voldoende concurrentie);
- Het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten (waardevermeerdering van grond via politieke keuzes inzetten voor de samenleving).

Beleid in ontwikkeling

Per 1 juli 2008 is als onderdeel van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) de Grondexploitatiewet in werking getreden. De centrale doelstelling van deze wet is om in de situatie van particuliere grondexploitatie te komen tot een verbetering van het gemeentelijke kostenverhaal en de versterking van de gemeentelijke regie bij locatieontwikkeling. Uitgangspunt van de Grondexploitatiewet vormt de verplichting tot kostenverhaal; de gemeente mag hiervan niet meer afzien. De kosten moeten verhaald worden op de particuliere ontwikkelaar. Deze wet legt in eerste instantie een basis voor privaatrechtelijke overeenkomsten over grondexploitatie en biedt de gemeente de mogelijkheid om afspraken te maken over het kostenverhaal van de betreffende bouwlocatie, afspraken te maken over planschade en bijdragen aan ruimtelijke ontwikkelingen buiten de locatie. De wet is een publiekrechtelijk vangnet voor situaties waarin de partijen binnen het privaatrechtelijke spoor geen onderlinge overeenkomst hebben bereikt. Een centrale rol binnen dit publiekrechtelijke spoor heeft het exploitatieplan, waarin de gemeente de uitgangspunten voor de grondexploitatie, kwaliteitseisen etc. kan vastleggen. Dit exploitatieplan moet wel gelijktijdig worden vastgesteld en bekend gemaakt met het bestemmingsplan. Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning zal vervolgens via de toetsing aan het ruimtelijke plan en het exploitatieplan de bijdrage van de particuliere ontwikkelaar aan het kostenverhaal worden vastgesteld. Om de invoering van de Grondexploitatiewet binnen de gemeente Bedum goed te laten verlopen is een Startnotitie vastgesteld.

Actuele wijzigingen zijn dat per 1 januari 2016 nieuwe voorschriften voor grondexploitaties in de BBV zijn opgenomen en dat per 1 januari 2016 de vennootschapsbelasting (VpB) voor overheidsondernemingen zoals grondexploitaties is geïntroduceerd. Bij de actualisatie van de grondexploitaties per 31 december 2017 zullen we daar rekening mee houden.

Risico's grondexploitatie

De risico's die de gemeente loopt met de uitvoering van de grondexploitatie zijn:

- Fiscale risico's:
  - Mogelijke naheffing bij de fiscale afrekening van de grondcomplexen in het kader van het BTW compensatiefonds;
  - Mogelijke strafheffing overdrachtsbelasting bij de oplevering van het openbaar gebied bij complexen die door derden zijn uitgevoerd.
- Organisatorische risico's:
  - Het niet kunnen verwerven van gronden;
  - Financiering van de geplande hoofdinfrastructuur;
  - Het niet (volledig) toekennen van subsidies;
  - Het aanwezig zijn van onopgemerkte Bodemverontreiniging;
  - Kosten die verband houden met de ruiming van munitie of andere onvoorziene zaken;
  - Kosten die verband houden met vertraging in procedures door wetgeving, bezwaren etc.;
  - Onvoldoende ruimte voor de dekking van rentekosten.
- Verhaalrisico's:
  - Het niet volledig kunnen verhalen van kosten bij ontwikkelaars (bijdrage voor het herstructureringsfonds, fonds bovenwijkse voorzieningen, planschade, ambtelijke kosten etc.).
- Economische risico's:
  - Nadelige economische conjunctuur, dit heeft vooral consequenties voor het tempo van gronduitgifte (bij zowel woningbouwgronden als bedrijventerreinen) en mogelijk oplopende rente, prijsinflatie etc.

Stand van zaken

In onderstaand overzicht "toelichting op de complexen" zijn lopende en komende exploitaties opgenomen. In het daar onderstaand overzicht "toelichting fondsen" wordt een overzicht van de fondsen 'herstructureringsfonds' en 'bovenwijkse voorzieningen' gegeven.

Toelichting op de complexen

Complex	Ter Laan 4 Bedum
Looptijd	2008 t/m 2020
Status	in exploitatie

Complexbeschrijving

In het uitbreidingsplan Ter Laan 4 worden maximaal 350 woningen gebouwd in verschillende categorieën; dit is het maximum op grond van de voorschriften van het bestemmingsplan. Voor de realisatie wordt samengewerkt met marktpartijen. De gronden zijn eigendom van de gemeente, met één marktpartij is een overeenkomst gesloten over uitgifteprijsen, tempo van uitgifte, differentiatie etc., voor een ander deel zullen steeds separate afspraken met verschillende marktpartijen gemaakt worden.

Doelstelling

Realisatie van woningbouw om te voorzien in de woningbehoefte conform de uitgangspunten van het Woonplan en de Regiovisie Groningen-Assen 2030.

Wat gaan we doen in 2018 e.v.

- verdere uitgifte bouwkvavels (particulier en projectmatig);
- beheer van de openbare ruimte en -afhankelijk van de stand van uitgifte- nieuwe delen bouwrijp maken dan wel afgeronde delen woonrijp maken.

Financieel

De laatste actualisatie van de exploitatieopzet, door uw raad vastgesteld op 18 mei 2017, gaat uit van een sluitende exploitatie. De kredieten voor de uitvoering zijn door uw raad op dezelfde datum bijgesteld.

Risico's

In de actualisatie van de exploitatie is rekening gehouden met een vertraagde uitgifte, de looptijd is op grond van de huidige inzichten nu tot en met 2020, echter het is niet ondenkbaar dat deze in de toekomst waarschijnlijk nog verder kan oplopen. In 2012 zijn binnen de Regio Groningen-Assen woningbouwafspraken vastgesteld; deze zijn verwerkt in de grondexploitatie.

Vooralsnog gaan we ervan uit dat de exploitatie sluitend blijft dan wel sluitend gemaakt kan worden.

Complex	Locatie Vogelzang / gemeentelijke kwekerij
Looptijd	2008 t/m 2018
Status	in exploitatie

Complexbeschrijving

Het plan bestaat uit het slopen en saneren van de bodem van een voormalige bedrijfsbebouwing (laatstelijk gebruikt en in eigendom van trailerbouw Vogelzang) en het geschikt maken voor woningbouw inclusief het achterliggende terrein van de voormalige gemeentelijke kwekerij; dit is inmiddels volledig afgerond.

Doelstelling

Door het verdwijnen van het bedrijf in een overwegende woonomgeving en het saneren van de vervuilde bodem en sloten is een positieve impuls aan de kwaliteit van de woonomgeving gegeven. De locatie is ingevuld met vrije sector woningen en is bedoeld voor projectmatig ontwikkelde (levensloopbestendige) (koop/huur)woningen. De vrije sector woningen zijn inmiddels alle gereed en bewoond. Voor het deel ten behoeve van de projectmatige koop/huurwoningen heeft Woningstichting Wierden en Borgen de grond gekocht en is zij bezig met planontwikkeling; deze realisering staat nu gepland voor 2018.

Wat gaan we doen in 2018

Afhankelijk van de voortgang van de te bouwen resterende woningen door Woningstichting Wierden Borgen, zal het terrein woonrijp gemaakt worden.

Financieel

De actualisatie van de exploitatie per 31 december 2016 is in uw raad van 20 april 2017 vastgesteld en laat een sluitende exploitatie zien. Door uw raad zijn de beschikbaar gestelde kredieten bijgesteld.

Risico's

Nu de sanering en het bouwrijp maken zijn afgerond, zijn de financiële risico's voor die aspecten ook beëindigd. Het risico van vertraagde verkoop is ook niet meer aanwezig. Het enige financiële risico is dat door vertragingen in de bouw het woonrijp maken in tijd opschuift, waardoor mogelijk tussentijds onderhoudsmaatregelen genomen moeten worden dan wel dat door prijsstijgingen de werkzaamheden niet meer binnen de geraamde budgetten passen. Dit kan zo mogelijk worden opgevangen door aanpassing van de geraamde werkzaamheden (versobering).

Complex	Terrein voormalige gasfabriek
Looptijd	2008 t/m 2018
Status	lopend krediet (gronden; geen exploitatieopzet)

Complexbeschrijving

Het plan bestaat uit het slopen en saneren van de voormalige gasfabriek met kantoorgebouw, hetgeen inmiddels is afgerond. In dit project wordt voor de sanering samengewerkt met de Provincie Groningen en Essent. Na het opstellen van een gewijzigd bestemmingsplan ten behoeve van grondgebonden woningen, zijn in 2017 alle kavels verkocht.

Doelstelling

Het opruimen van een vervuild voormalige bedrijfslocatie en het realiseren van grondgebonden woningen.

Wat gaan we doen in 2018

Realisering van woningen, bouw- en –afhankelijk van de voortgang- woonrijp maken van het terrein en omgeving.

Financieel

De financiële opzet is vastgesteld in uw raad van december 2009. Door de financiële bijdragen van de provincie, het rijk en Essent, de opbrengsten van verkoop van grond en een eigen bijdrage van € 400.000 is een sluitende exploitatie voorzien.

Risico's

De financiële risico's zijn voorlopig beperkt. Met de provincie en Essent is een samenwerkingsovereenkomst gesloten waarin de financiële bijdragen en afdekking van de mogelijke risico's worden geregeld. Hiermee is de bijdrage van de gemeente beperkt tot de geraamde eigen bijdrage. Alle kavels zijn verkocht.

Complex	Bedrijfslocatie Noordwolderweg te Bedum (De Plank)
Looptijd	2014 t/m 2018
Status	planvorming

Complexbeschrijving

Het plan bestaat uit het slopen en saneren van de bodem van een voormalige bedrijfsbebouwing en het geschikt maken voor woningbouw. De herontwikkeling is een particulier initiatief.

Doelstelling

Opruimen en saneren van een voormalige bedrijfslocatie en realiseren van woningen in verschillende categorieën.

Wat gaan we doen in 2018

De sloop en sanering is afgerond. De 16 projectmatig gebouwde woningen zijn alle gebouwd en bewoond, van de 4 vrije sector kavels is per augustus 2017 nog 1 beschikbaar.

Financieel

Met de ontwikkelaar is een anterieure overeenkomst afgesloten. Na afronding van het plan neemt de gemeente het openbaar gebied over voor de in de overeenkomst vastgelegde prijs.

Risico's

Omdat het een particuliere ontwikkeling betreft, loopt de gemeente geen direct financieel risico. Eventuele kosten kunnen verhaald worden op grond van de overeenkomst.

Complex	Bedrijvenpark Boterdiep Bedum
Looptijd	2002 t/m 2018
Status	in exploitatie

Complexbeschrijving

Het aanleggen van een bedrijventerrein met nieuwe ontsluiting over het Boterdiep naar de Groningerweg. Op 2 juni 2016 heeft u het gewijzigde bestemmingsplan vastgesteld waarmee beide eerdere bestemmingsplannen –Bedrijvenpark Boterdiep fase 1 en Bedrijvenpark Boterdiep fase 2- zijn samengevoegd tot één bestemmingsplan. In het nieuwe bestemmingsplan is het mogelijk gemaakt om aan het Boterdiep de bestemming wonen en werken te realiseren.

Doelstelling

Ruimte creëren voor vestiging, verplaatsing of uitbreiding van bedrijven en hiermee een impuls geven aan de lokale economie en zo mogelijk door verplaatsing van bedrijven knelpunten binnen woongebieden te kunnen oplossen. Tevens door de aanleg van een nieuwe brug het verbeteren van de bereikbaarheid van het bestaande en nieuwe bedrijventerrein en het verminderen van de verkeersoverlast op de bestaande routes.

Wat gaan we doen in 2018

Alle kavels voor bedrijven zijn verkocht, medio september 2017 resteren nog drie kavels wonen-werken aan de Noordwolderweg. In 2018 gaan we verder met de verkoop van de dan nog niet verkochte kavels en daarna afronden van de werkzaamheden.

Financieel

De actualisaties van de grondexploitatie van fase 1 en fase 2 zijn op 20 april 2017 door uw raad vastgesteld, deze laten een tekort zien, hiervoor is een voorziening opgenomen. De benodigde kredieten zijn bijgesteld.

Risico's

Op dit moment zijn enkele kavels aan de Noordwolderweg nog niet verkocht. Het financiële risico is oplopende kapitaallasten.

Complex	Centrumplan Bedum / nieuwbouw Bederawalda
Looptijd	2013 t/m 2020
Status	geen exploitatieopzet

Complexbeschrijving

Het creëren van een aantrekkelijk centrum en versterking van het economisch draagvlak daarvan. Dit gebeurt door het vervangen en bijbouwen van winkel- en maatschappelijke voorzieningen in het centrumgebied, om de winkelvoorzieningen voor zover mogelijk te kunnen concentreren, het creëren van een kwalitatief hoogwaardig openbaar gebied. Een parallelle ontwikkeling daarbij is het vervangen van het huidige woongebouw Bederawalda met 74 kleine wooneenheden door eigentijdse appartementen en grondgebonden woningen in de huursector.

Doelstelling

Het versterken van het kwaliteitsniveau van de voorzieningen in Bedum, het versterken van de lokale economie door het mogelijk concentreren van de winkelvoorzieningen, het verbeteren van de verkeerskundige structuur van Bedum, de bereikbaarheid van het centrum en het toevoegen van parkeervoorzieningen en (eventueel) toevoegen van woningen aan de woningvoorraad. De nieuwbouw van Bederawalda is ten behoeve van de kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad. De combinatie geeft een wederzijdse versterking.

Wat gaan we doen in 2018

Woningstichting Wierden en Borgen heeft fase 1 van Bederawalda in 2016 afgerond; na deze oplevering is het terrein deels woonrijp gemaakt. Aansluitend is het terrein bouwrijp gemaakt, zodat de woningstichting kan starten met de bouw van fase 2.

Voor het centrum zullen wij de plannen voor herinrichting van de openbare ruimte afronden en de in 2017 gestarte werkzaamheden verder uitvoeren. Zo mogelijk zullen we starten/voortgaan met planologische procedures en/of bouw van de geplande bebouwing, hiervoor zijn we afhankelijk van marktpartijen.

Financieel

De plannen zijn nog in ontwikkeling. Bij de uitwerking wordt een financiële paragraaf en exploitatie opgesteld. Voor de nieuwbouw op de locatie van Bederawalda is een zogenaamde anterieure overeenkomst met woningstichting Wierden en Borgen afgesloten, waarin onder andere financiële afspraken zijn vastgelegd.

Risico's

Met de aankoop van panden en werkzaamheden aan de infrastructuur zijn al verschillende investeringen gedaan; deze kosten zijn gedekt uit de hiervoor gereserveerde middelen. Gezien de omvang van de plannen en de financiële rol van de gemeente kunnen de financiële risico's toenemen. Voor de ontwikkeling van Bederawalda zijn financiële afspraken gemaakt. Hierdoor is het financieel kader voor de gemeente bekend; deze kosten zijn afgedekt in de bestemmingsreserve Herstructurering en in de meerjarenraming. Risico is dat de kosten uiteindelijk tegenvallen dan wel dat door andere financiële verplichtingen van de gemeente (of bezuinigingen) de huidige middelen worden verlaagd, waarmee de realisering onder druk komt te staan. Voor het tijdelijk gebruik van aangekochte panden zijn afspraken gemaakt.

Complex	Folkerda
Status	nog niet in exploitatie

Complexbeschrijving

Het realiseren van een nieuwe uitbreidingslocatie aan de westzijde van Bedum.

Doelstelling

Realisatie van woningbouw om te voorzien in de woningbehoefte conform de beleidsmatige uitgangspunten van de Woonvisie en gemaakte afspraken in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen 2030.

Wat gaan we doen in 2018

In 2017 zijn er geen ontwikkelingen geweest en voor 2018 verwachten we ook geen ontwikkelingen. Gezien de huidige marktomstandigheden ten aanzien van woningbouw, en op basis van de woningbouwafspraken in het verband van de Regio Groningen-Assen, is duidelijk geworden dat het aan snee brengen van een nieuw uitbreidingsgebied niet voor 2030 aan de orde zal zijn.

Financieel

De boekwaarde van de gronden is in 2011 teruggebracht naar de agrarische waarde. De rentelast wordt opgevangen binnen de reguliere begroting. De grond is middels geliberaliseerde pachtovereenkomsten in gebruik bij een aantal agrarische ondernemers.

Risico's

Omdat de boekwaarde van de gronden is teruggebracht naar de agrarische waarde en de gronden zijn verpacht, is het financieel risico vrijwel geheel afgedicht.

Toelichting op de reserves

Bestemmingsreserve Herstructurering

Looptijd 2008 t/m 2020

Vorming reserve

Bij vaststelling van het Woonplan in 2002 is door uw raad besloten een bestemmingsreserve Herstructureringsfonds in het leven te roepen. Hierin worden incidentele baten uit grondexploitaties gestort en opbrengsten uit verkoop van onroerende goederen toegevoegd.

Doelstelling

Het kunnen bijdragen in financieel niet sluitende grondexploitaties van (her)ontwikkelingslocaties (de zogenaamde bovenplanse verevening).

Wat gaan we doen in 2018

Toevoegen en onttrekken van de benodigde gelden.

Financieel

Er kan alleen uit deze bestemmingsreserve aan plannen/projecten worden bijgedragen als het saldo dit toelaat. Het saldo mag niet negatief worden. Het risico voor de bestemmingsreserve is daarmee nihil.

Bestemmingsreserve Bovenwijkse voorzieningen

Vorming reserve

De bestemmingsreserve Bovenwijkse voorzieningen wordt per bestemmingsplan (dus per grondexploitatie) gevormd en beheerd.

Doelstelling

Door een opslag op de uitgifteprijs wordt de reserve Bovenwijkse voorzieningen gevoed om hieruit kosten te kunnen dekken die buiten het betreffende plangebied worden gemaakt ten gunste van de uitvoering van dat plan.

Wat gaan we doen in 2018

Aan de bestemmingsreserves worden geen toevoegingen meer gedaan omdat de vernieuwde BBV-voorschriften dit niet toestaan.

Financieel

Er kan alleen uit deze bestemmingsreserve aan plannen/projecten worden bijgedragen als het saldo dit toelaat. Het saldo mag niet negatief worden. Het risico voor de bestemmingsreserve is daarmee nihil.

Gemeentelijke subsidies

In artikel 25 van de “Financiële verordening gemeente Bedum” worden de kaders weergegeven met betrekking tot verstrekking subsidies. Deze verordening is door uw raad vastgesteld op 18 juni 2014. Volgens de verordening dient in de begroting en de rekening naast de verplichte paragrafen een paragraaf “Gemeentelijke subsidies” en overzicht van de toegekende subsidies te worden opgenomen.

Kader

Uw raad heeft op 9 juni 2011 de “Algemene Subsidieverordening gemeente Bedum 2011” vastgesteld. (De datum van inwerkingtreding is 1 juli 2011). De subsidieverordening bevat de procedureregels met betrekking tot de behandeling van subsidieaanvragen. Voorts heeft ons college op 26 april 2011 de “Nadere regels Algemene Subsidieverordening gemeente Bedum 2011” vastgesteld. Hierin is geregeld waarvoor subsidie verstrekt kan worden.

Overzicht gemeentelijke subsidies

Op grond van artikel 3 van de subsidieverordening is het college van burgemeester en wethouders belast met de uitvoering en het toezicht op de naleving van de subsidieverordening en besluit uit dien hoofde over de subsidieverstrekking. In de begroting 2017 is rekening gehouden met verstrekking van subsidies aan diverse partijen. In onderstaande tabel treft u de subsidiebedragen aan. Genoemde bedragen zijn inclusief inflatiecorrectie (indien van toepassing) en bezuiniging. Daarnaast is bij de voorjaarsnota 2017 een structureel bedrag geraamd van € 10.000 voor incidentele subsidies voor initiatieven op cultureel gebied, evenementen en op het gebied van cultureel erfgoed/monumenten.

Omschrijving	2017	2018
Algemeen Maatschappelijk Werk	95.461	96.988
Buro Slachtofferhulp Groningen	2.395	2.433
Halt	2.379	2.417
Anti discriminatiemeldpunt	5.244	5.220
Stichting Openbare Bibliotheek	223.507	227.083
Stichting Muziekschool Hunsingo	83.333	84.666
Stichting De Beemden	110.448	112.215
Peuterspeelzalen	86.401	87.000
Muziek-/cultuur-/toneelverenigingen	12.222	7.563
Stichting Kulturele Kommissie Bedum	5.241	5.325
Stichting Welzijn Bedum	209.003	215.326
WMO adviesraad	1.991	2.023
Stichting gemeentelijke opvang Vluchtelingen	18.850	19.152
St. agglomeratie Omroep Midden-groningen (RegioFM)	5.888	5.888
Oranjeverenigingen	1.508	1.532
Hertenkamp Bedum	687	698
Jongerenwerker (Stichting Welzijn Bedum)	23.773	23.805
VVV Bedum	5.649	5.907
Regionaal Cultuurplan	2.608	2.608
	888.331	899.334

Controle en Onderzoek

De gemeente Bedum zal in het kader van de rechtmatigheid en de financiële verordeningen ex artikel 212 en 213a jaarlijks diverse onderzoeken moeten uitvoeren. In de paragraaf Controle en Onderzoek wordt aangegeven welke onderzoeken zullen worden uitgevoerd. Rapportage over de voortgang vindt plaats in de voor- en najaarsrapportage en in de paragraaf Controle en Onderzoek van de programmarekening.

Er worden drie soorten onderzoeken gedaan, namelijk:

- Financiële controles
- Rechtmatigheidcontroles
- Onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid

Financiële controles

Deze controles zijn vooral gericht op de juiste bedragen in de jaarrekening zijn verantwoord en om het risico van fraude te beperken. Hieronder vallen de volgende controles:

- Opbrengst en volledigheid van de diverse belastingen
- Jaarlijkse controle op de ontwikkeling van de WOZ-waarden
- Opbrengst en volledigheid van de leges
- Opbrengst en volledigheid van de grafrechten
- Opbrengst en volledigheid van de liggelden/havengelden
- Maandelijkse controle op de salarisadministratie (controle op de mutaties)

Deze controles zijn opgenomen in het werkproces bij afdeling Middelen, onderdeel Financiën. Deze controles worden periodiek gedaan.

Rechtmatigheidcontroles

De werkzaamheden van de gemeente worden voor een groot deel bepaald door interne en externe wet- en regelgeving. Voor de rechtmatigheid moet nagegaan worden of de gemeente werkt volgens deze regelgeving. Vanaf 2004 moet de accountant voor de financiële rechtmatigheid constateren, dat de regelgeving in acht is genomen en hierover een verklaring afleggen. Diverse interne controles worden uitgevoerd met gevolg dat de gemeente Bedum de laatste jaren een goedkeurende verklaring op het gebied van de financiële rechtmatigheid heeft gekregen. Voor het jaar 2015 heeft de accountant een verklaring met beperking afgegeven. Dit is gelegen in het feit dat de accountant niet heeft kunnen vaststellen dat bestedingen in het sociaal domein rechtmatig en juist zijn besteed. De oorzaak hiervan is dat constateringen bij de SVB (voor PGB's) niet aan specifieke gemeenten kon worden toegerekend en het RIGG niet heeft kunnen aantonen dat de geïndiceerde zorg overeenkomt met de geleverde zorg.

De financiële rechtmatigheid beperkt zich tot de regelgeving, waaruit financiële verplichtingen voortvloeien of waarbij de gemeente bij het niet naleven meer dan normale risico's loopt.

De gemeente is gebaat bij een organisatie, die de regelgeving serieus neemt en ernaar handelt. De toets wordt gedaan met behulp van een samengesteld normen- en toetsingskader, waarin de interne (eigen: zoals verordeningen, besluiten en instructies) en externe regelgeving (wetgeving, maatregelen van bestuur, verordeningen van andere overheidslichamen) is opgenomen, vastgelegd in een controleprotocol.

Het inbedden van de rechtmatigheidcontroles heeft onze voortdurende aandacht, dit met als doel dat de controles standaard en periodiek worden uitgevoerd.

Het normenkader, dat in eerste instantie alleen gericht is op de financiële rechtmatigheid, zal zodanig verder moeten worden ontwikkeld dat ook de juridische control in de organisatie ingebed gaat worden. Hiervoor dient jaarlijks de regelgeving bij een afdeling te worden geïnventariseerd en geplaatst in het toetsingskader, zodat alle aspecten van rechtmatigheid getoetst kunnen worden. Aan de hand van het aldus verkregen toetsingskader voor de afdeling worden checklists samengesteld of de al bestaande bijgewerkt.

De interne controle en beheersing op de naleving van de regels en procedures gebeurt binnen de afdelingen. Daarbij wordt door de medewerkers binnen deze afdelingen door middel van de gestandaardiseerde checklists vastgelegd welke stappen zijn gezet voor het plaatsvinden van een financiële handeling. Vastlegging van bevindingen in checklists op basis van steekproeven vinden controleerbaar plaats met uitgebreide achtergronddossiers.

Het gaat hierbij vooral om processen waar meer dan 1% van de gemeentelijke omzet in geld omgaat en waar de gemeente een meer dan evenredige (financieel) risico loopt, zoals:

- Salarissen en vergoedingen wethouders
- Belastingen en heffingen
- Bouwleges
- Verleende kwijtscheldingen
- Verstrekte subsidies
- Uitvoering WMO
- Leerlingenvervoer
- Huisvesting onderwijs
- Afschrijvingen
- Verhuur (o.a. van sportaccommodaties)
- Inkoop/budgetbeheer
- Inkoop- en aanbestedingsbeleid/Europese aanbestedingen
- Staatssteun
- Grondexploitatie inkopen en verkopen
- Treasury (liquiditeitenbeheer en geldstromen)
- Jeugdzorg
- AWBZ

Doelmatigheid en doeltreffendheidcontroles (213a onderzoek)

Dat de gemeente controles op de doelmatigheid en doeltreffendheid moet uitvoeren is vastgelegd in de “verordening voor periodiek onderzoek door het college naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur van de gemeente Bedum”, de zogenaamde financiële verordening ex artikel 213a Gemeentewet.

De verordening schrijft voor dat het college jaarlijks de doelmatigheid van onderdelen van de organisatie en de uitvoering van taken toetst. Ieder organisatieonderdeel en gemeentelijke taak wordt minimaal eens in de acht jaar aan een dergelijke toets onderworpen. Daarnaast toetst het college jaarlijks de doeltreffendheid van minimaal twee (delen van) programma’s en paragrafen.

Onder doelmatigheid wordt verstaan:

De mate waarin de gewenste prestaties worden gerealiseerd met een zo beperkt mogelijke inzet van middelen.

Onder doeltreffendheid wordt verstaan:

De mate waarin de beoogde maatschappelijke effecten van het beleid ook daadwerkelijk worden behaald.

Het oogmerk is gericht op kwaliteitsverbetering. De overheid is een monopolist. Dat betekent, dat er geen natuurlijke correctie is op de kwaliteit van het product, dat de gemeente aan de burgers levert. De doelstelling van het 213a onderzoek is gericht op het ontwikkelen van een lerende organisatie, die altijd bezig is met het verbeteren van de door de gemeente te leveren producten. Om dit te bereiken zal door het college regelmatig onderdelen van de organisatie doorgelicht moeten worden.

Een herziene verordening 213a is in de raadsvergadering van december 2007 vastgesteld. Jaarlijks onderzoekt het college de doelmatigheid van (onderdelen van) organisatie-eenheden van de gemeente en de uitvoering van taken door de gemeente. Het college toetst jaarlijks de doeltreffendheid van maximaal twee (delen van) programma’s en paragrafen.

Onderzoeksplan 2017

In deze paragraaf wordt geen onderzoeksplan van ons college gepresenteerd. Het onderzoeksplan 2017 wordt uiterlijk in de raadsvergadering van december 2016 aan uw raad ter kennisneming gebracht.

Interbestuurlijk toezicht (IBT)

Op 1 oktober 2012 is de wet Revitalisering Generiek Toezicht van kracht geworden. Deze wet bevat een aantal fundamentele wijzigingen van het interbestuurlijk toezicht. Kernpunt van de nieuwe wet is o.a. dat het toezicht van rijk op provincies en van provincies op gemeenten en waterschappen soberder wordt en meer op risicoanalyse is gericht. Een ander belangrijk punt is, dat het in eerste instantie niet aan de toezichthouder, maar het aan vertegenwoordigende organen als gemeenteraad en Provinciale Staten is om in het kader van de horizontale verantwoording toezicht te houden op de uitvoering van taken (vooral taken in medebewind) door de colleges. Uitgaande van deze primaire rol voor de gemeenteraden, past de provincie terughoudendheid. “De provincie moet niet meer willen weten dan de gemeenteraad behoort te weten” is dan het motto.

Het accent is komen te liggen op de volgende toezichtgebieden: Financiën, Wabo, Ruimtelijke Ordening, Archief en Huisvesting Statushouders. In 2014 is daaraan het gebied ‘Monumenten’ toegevoegd. In de P&C-cyclus wordt er 2x gerapporteerd (bij de begroting en bij het jaarverslag). Niet de hele inhoud van het toezicht, maar wel een compilatie van de resultaten / management-samenvatting. In elk geval wordt in het verslag voor alle beleidsterreinen een conclusie gegeven over de uitkomsten van het toezicht. De resultaten van de bovengenoemde beleidsterreinen worden benoemd en daarbij wordt ook aangegeven of ze dat goed, matig of slecht doen. Om dit te beoordelen zijn samen met de provincie beoordelingscriteria vastgesteld. Deze zijn reeds bij de jaarrekening 2012 separaat aan u voorgelegd.

Financiën

Goed
<ol style="list-style-type: none">
1. Geraamde structurele uitgaven en structurele inkomsten zijn in evenwicht. GOED
2. Uit meerjarenbegroting is aannemelijk dat dit evenwicht wordt gecontinueerd. GOED
3. Er is voor zover bekend geen sprake van bestuurlijk relevante onderwerpen die de financiële positie substantieel kunnen beïnvloeden. GOED

De begroting is meerjarig structureel sluitend. Als gevolg van verschillende ontwikkelingen, zoals het aardbevingsdossier en de aanstaande herindeling, blijven er echter wel risico's bestaan. Deze risico's zijn grotendeels beschreven in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Wij zijn van mening dat onze huidige financiële positie ruim voldoende is om deze risico's op te vangen.

Gelet op de zeven, samen met de provincie opgestelde, toets criteria kunnen we stellen dat we op deze criteria goed scoren. Er is inmiddels sprake van een structureel overschot voor alle begrotingsjaren, wanneer wij kijken naar de afzonderlijke positie van onze gemeente. Hoe dit uitpakt voor de vier samengevoegde gemeenten in de nieuw te vormen gemeente ‘Het Hogeland’ is momenteel moeilijk in te schatten. Wij streven ernaar dit beeld in het voorjaar van 2018 concreter te hebben.

Op basis van bovenstaande gegevens komen wij tot de conclusie dat wij de taak op het gebied van financiën goed uitvoeren.

WABO

Goed
<p>Beleid, probleem- /risicoanalyse</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Actueel beleid (minimaal vergunningen- en handhaving-beleid <u>inclusief brandveiligheid</u>, protocol bouwplantoetsing, bodembeleid) en probleem- en risicoanalyse (<4 jaar) is beschikbaar voor GS. Resultaat: GOED
2. Beleid bevat doelen en prioriteiten, ambitieniveau is in lijn met capaciteit. Resultaat: GOED
3. Beleid en probleem- en risicoanalyse besteedt aandacht aan de onderkende Wabo-risico's (asbest, verontreinigde grond, brandveiligheid bij de opslag van gevaarlijke stoffen, constructieve veiligheid en brandveiligheid) en is duidelijk over wat de specifieke gemeentelijke risico's zijn. Tevens wordt in kader toezicht en handhaving aandacht besteed aan de prioritaire RO belangen: veiligheid/ gezondheid, landschap, natuur en cultuurhistorie. Resultaat: GOED

Jaarprogramma

4. Voor 1 januari is het jaarlijkse uitvoeringsprogramma vth-taken vastgesteld door B&W en beschikbaar voor GS. Het programma wordt aangeboden aan de raad. Resultaat: **GOED**
5. Jaarprogramma heeft duidelijke relatie met risico's, doelen, prioriteiten en evaluatie vorig programma. Beschikbare middelen toereikend voor uitvoering. Resultaat: **GOED**
6. In jaarprogramma zijn vwb vergunningverlening in ieder geval de systematiek en werkzaamheden voor het actueel houden van vergunningen voor risicovolle activiteiten beschreven. Resultaat: **GOED**.

Jaarverslag

7. Voor 1 april, dan wel samen met de jaarrekening voor 15 juli, is het jaarverslag vth-taken aangeboden aan raad en beschikbaar voor GS. Resultaat: **GOED**.
8. Jaarverslag bevat duidelijke conclusies over mate van uitvoering jaarprogramma, de bijdrage aan beleidsdoelen, de beheersing van risico's en/of beleid, prioriteiten en/of programma bijgesteld dienen te worden. Resultaat: **GOED**

Ruimtelijke Ordening

Het interbestuurlijk toezicht op het terrein van de ruimtelijke ordening gaat nadrukkelijk niet over het toezicht op de naleving van de provinciale omgevingsverordening. Hier wordt niet (achteraf) op toegezien in het kader van het IBT, maar via de provinciale toezichtmogelijkheden op grond van de Wro en het Bro (overleg, zienswijze, reactieve aanwijzing of beroep).

Goed**Bestemmingsplan en beheersverordening:**

1. Voor bijna het gehele grondgebied gelden actuele en aangepaste plannen / verordeningen. Een aantal bestemmingsplannen nadert de 10 jaar. Omdat het Rijk de actualiseringsplicht gaat schrappen vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet, worden deze plannen niet meer geactualiseerd. De verwachting is dat we hier als gemeente geen risico's lopen. Gelijktijdig met de jaarrekening is het jaarverslag uitvoering Wro-taken aan de raad aangeboden en aan GS gestuurd. Resultaat: **MATIG**

Toezicht en handhaving

2. Voor 1 januari is het jaarlijkse programma voor toezicht en handhaving in het kader van de Wro aan de raad aangeboden en aan GS gestuurd. Resultaat: **GOED**
3. Gelijktijdig met de jaarrekening is het jaarverslag toezicht en handhaving in het kader van de Wro aan de raad aangeboden en aan GS gestuurd. Resultaat: **GOED**

Monumenten en Archeologie**Goed****Zijn de bestemmingsplannen of is de beheersverordening voor het hele gemeentelijke grondgebied Maltaproof en zijn alle rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten opgenomen in een bestemmingsplan of beheersverordening?**

1. De vastgestelde of in procedure zijnde bestemmingsplannen zijn voor het hele gemeentelijke grondgebied Maltaproof en alle rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten zijn erin opgenomen. Resultaat: **GOED**

Heeft de gemeente voor de gebouwde rijksmonumenten en monumentencommissie die voldoet aan artikel 15 van de Monumentenwet?

2. Een ingestelde monumentencommissie die voldoet aan artikel 15 Monumentenwet. Resultaat: **GOED**

Houdt het college voor de gebouwde rijksmonumenten een openbaar register bij van verleende omgevingsvergunningen (als bedoeld in artikel 20 Monumentenwet)?

3. Er is een openbaar en compleet register en er wordt voldaan aan de termijnen waarbinnen verleende vergunningen in het register moeten zijn opgenomen. Resultaat: **GOED**

Wordt in alle wettelijke verplichte gevallen voor gebouwde rijksmonumenten advies gevraagd aan de monumentencommissie?

4. In alle gevallen is advies gevraagd aan de monumentencommissie. Resultaat: **GOED**

Hebben er het afgelopen jaar incidenten in uw gemeente plaatsgevonden? Zo nee, dan is deze vraag niet van toepassing.

5. Er hebben zich geen incidenten voorgedaan. Resultaat: **GOED**

Archief

De Archiefwet 1995 bepaalt in artikel 30 lid 1 dat het college van burgemeester en wethouders zorgdraagt voor de archiefbescheiden van de gemeente. Zorg(dragen) betekent binnen het wettelijk kader de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de naleving van de bepalingen die in de archiefwetgeving ten aanzien van het vormen en beheren van archiefbescheiden zijn gesteld. In de Archiefverordening van de gemeente Bedum 1996 is vastgelegd dat het college van B&W van de gemeente tenminste eenmaal per twee jaar verslag doet aan de gemeenteraad over de uitvoering van deze zorgplicht.

Onder ‘archiefbescheiden’ wordt in de Archiefwet 1995 verstaan: ‘bescheiden, ongeacht hun vorm, door [...] overheidsorganen ontvangen of opgemaakt en naar hun aard bestemd daaronder te berusten’. Een archiefstuk (enkelvoud van archiefbescheiden) is niets anders dan procesgebonden informatie die een organisatie vormt en hergebruikt bij het uitvoeren van haar taken, waarbij het geen verschil maakt of de informatie in papieren of digitale vorm voorkomt. Het is voor een overheidsorgaan als een gemeente zaak om per bedrijfsproces en aan de hand van de wettelijke selectielijst de vraag te beantwoorden of de waarde en het belang van de gegenereerde informatie, in dit verband in de context van het uitvoeren van een gemeentelijke taak, zodanig is dat de gemeente de informatie moet vastleggen en bewaren, en zo ja: hoe dan?

Met de inwerkingtreding van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wet rgt) per 1 oktober 2012 is de horizontale verantwoording van het college van B&W aan de gemeenteraad inzake bovengenoemde zorgplicht nog eens herbevestigd en geaccentueerd. Door de Wet revitalisering generiek toezicht is het verticale archieftoezicht vanuit de provincie meer op afstand komen te staan en dient het horizontale archieftoezicht binnen de gemeente te worden versterkt.

Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) gemeentelijke archiefketen

Ter ondersteuning van de verantwoordingsplicht van het college van B&W en gelet op de wijzigingen in het (archieftoezicht, heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een instrumentarium ontwikkeld, de zogeheten ‘Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) gemeentelijke archiefketen’. Het instrumentarium – in feite een vragenlijst over de kritieke punten van het archiefbeheer – kan niet alleen worden gebruikt bij de verantwoording van het college aan de gemeenteraad, maar kan ook worden gebruikt ten behoeve van de verantwoording van de gemeente aan de externe toezichthouder (de provincie) en de burger.

De tien hoofdvragen van de ‘Kritische Prestatie Indicatoren gemeentelijke archiefketen’ (hierna: ‘Vragenlijst Archief-KPI's’) zijn niet vrijblijvend, maar verplicht. Zij zijn afgeleid van de voor gemeenten geldende artikelen in de Archiefwet, het Archiefbesluit en/of de Archiefregeling. Door het invullen van genoemde vragenlijst kan worden bepaald of de gemeente voldoet aan de archiefwettelijke eisen en dus of zij de duurzame toegankelijkheid en betrouwbaarheid van haar procesgebonden informatie voldoende borgt, en wanneer niet, of er in zo'n geval dan sprake is van taakverwaarlozing. In het geval van taakverwaarlozing zonder adequaat verbeterplan kan de provinciale toezichthouder alsnog ingrijpen.

(Interne) beoordeling en verbetermaatregelen

In het ‘Jaarverslag 2016-Paragraaf Interbestuurlijk Toezicht (IBT)’ en de toelichting daarop ‘Toelichting IBT-paragraaf Jaarrekening 2016 – Onderdeel Archief’ is aangegeven hoe de gemeente Bedum zichzelf beoordeelt voor wat betreft het voldoen aan de archiefwettelijke eisen, is aangegeven welke verbetermaatregelen reeds zijn genomen en is aangegeven welke verbetermaatregelen worden voorgesteld door de gemeente Bedum zelf en welke maatregelen worden voorgesteld in BMW-verband op te pakken en door te voeren.

Het verslag van de verantwoording en interne beoordeling vormt, als bewijs van de interne beheersing, de belangrijkste informatiebron voor het provinciale toezicht. Afsproken is dat voor een juiste interpretatie ook de onderliggende, ingevulde ‘Vragenlijst Archief-KPI's’ voor de provincie beschikbaar komt (alle relevante

stukken zijn inmiddels verzonden naar de provincie). Vervolgens komt de provincie met een inhoudelijk beschrijvende reactie op de gemeentelijke IBT/Archief-verslaglegging (waaronder de voorgestelde verbetermaatregelen), waarna de gemeente de provinciale reactie kan betrekken bij het doorvoeren van haar verbetermaatregelen. Overigens beschikte de gemeente Bedum bij het opstellen van dit onderdeel van de begroting (halverwege september 2017) nog niet over een formele reactie van de provincie.

Hieronder zal de interne beoordeling (zoals in het 'Jaarverslag 2016-Paragraaf Interbestuurlijk Toezicht (IBT)' opgenomen) nogmaals in zijn geheel worden weergegeven en zal per KPI worden aangegeven welke verbetermaatregelen er sinds het 'Jaarverslag 2016...' zijn getroffen – de verbetermaatregelen zullen telkens schuingedrukt onder een KPI worden weergegeven.

Voor de uitvoerige toelichting op de voorgestelde verbetermaatregelen wordt verwezen naar de 'Toelichting IBT-paragraaf Jaarrekening 2016 – Onderdeel Archief'. Ten aanzien van de verbetermaatregelen waarvan het college van B&W vindt dat deze gezamenlijk met de gemeenten De Marne, Winsum en Eemsum en in lijn met de visie en kaders van/voor de nieuwe gemeente Het Hogeland dienen te worden opgepakt en doorgevoerd: deze maatregelen zijn door het college op 4 augustus 2017 per brief aan de BMW-programmaorganisatie aangeboden.

MATIG
<p>THEMA 1 – Het beheer van zowel analoge als digitale overheidsinformatie voldoet aan toetsbare eisen van een toe te passen kwaliteitssysteem. MATIG</p> <p>KPI 1: Lokale regelingen - Voldoen de gemeentelijke regelingen aan de wettelijke eisen? MATIG</p> <p>KPI 2: Interne kwaliteitszorg en toezicht - Werkt de gemeente structureel aan de kwaliteit(sverbetering) van haar informatiehuishouding? MATIG <i>Inmiddels is aanvullend onderzoek verricht naar de 'Handreiking Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale Overheden' (van onder andere de VNG), zijn de onder de 'Handreiking...' liggende NEN(-ISO)-normenkaders aangeschaft en doorgenomen en is informatie verzameld over uitgewerkte kwaliteitssystemen en onderdelen daarvan. Ook gaat 1 van de informatiebeheerders in september-oktober 2017 deelnemen aan de VNG-training 'Handreiking Kwaliteitssysteem Informatiebeheer Decentrale Overheden'.</i></p> <p>KPI 9: Rampen, calamiteiten en veiligheid - Heeft de gemeente plannen voor het behoud van de (te bewaren) archiefbescheiden bij bijzondere omstandigheden? MATIG (HOEWEL GEEN SPRAKE VAN TAAKVERWAARLOZING)</p> <p>KPI 10: Middelen en mensen - Kan de gemeente beredeneerd aangeven, gelet op haar wettelijke taken voor de archiefzorg en het archiefbeheer, hoeveel middelen en mensen zij hiervoor ter beschikking stelt alsmede hun kwaliteitsniveau? MATIG (HOEWEL GEEN SPRAKE VAN TAAKVERWAARLOZING) <i>Omdat de gemeente tempo wil blijven maken met de implementatie van het zaakgericht en digitaal werken (middels een zaakstelsel) en het zaakgericht en digitaal werken van de BMW-gemeenten op elkaar moet worden afgestemd én omdat een gedeelte van het reguliere DIV-werk halverwege 2017 bleef liggen, is besloten extra externe ondersteuning in te huren. Deze externe medewerker(s) begeleidt (begeleiden) de implementatie van het zaakgericht en digitaal werken, verrichten werkzaamheden in/aan het zaakstelsel en voeren daar waar nodig reguliere DIV-werkzaamheden uit.</i></p> <p><i>Teneinde het informatiebeheer door/bij het taakveld Interne Zaken (IZ) beter te structureren en te verdelen, is eind 2016 het werk van en de werkverdeling tussen de IZ-medewerkers beschreven. Het werk wordt in 2017/2018 conform deze beschrijving uitgevoerd en de beschrijving wordt aangepast als daar aanleiding toe is.</i></p>

THEMA 2 – Zowel analoge als digitale overheidsinformatie wordt in goede, geordende en toegankelijke staat gebracht.

MATIG

KPI 3: Ordening, authenticiteit, context, toegankelijkheid en duurzaamheid archiefbescheiden - Geschiedt de ordening planmatig, waarborgen het systeem en de materialen de authenticiteit, context, toegankelijkheid en de duurzaamheid van de archiefbescheiden?

MATIG

KPI 4: Digitale archiefbescheiden in het bijzonder - Werkt de gemeente inzake digitale archiefbescheiden systematisch aan digitaal informatiebeheer en voldoet ze aan de specifieke wettelijke voorschriften?

MATIG

THEMA 3 – Zowel analoge als digitale overheidsinformatie wordt tijdig vernietigd dan wel overgebracht, openbaar gemaakt en beschikbaar gesteld.

MATIG

KPI 5: Vernietiging, vervanging en vervreemding van archiefbescheiden - Weegt de gemeente zorgvuldig af wanneer het bezit van bescheiden niet meer van belang is voor bedrijfsvoering, democratische controle en cultuurhistorie?

MATIG

KPI 6: Overbrenging van archiefbescheiden naar de archiefbewaarplaats - Brengt de gemeente het principe van de Archiefwet 'te bewaren archiefbescheiden na 20 jaar overbrengen, tenzij met redenen omkleed' correct in de praktijk?

GOED

KPI 8: Terbeschikkingstelling van naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden - Voldoet de gemeente in de praktijk aan de openbaarheidseisen van de Archiefwet?

GOED

THEMA 4 – Zowel analoge als digitale overheidsinformatie wordt duurzaam beheerd en is geplaatst in daartoe geëigende omgevingen.

MATIG

KPI 3: Ordening, authenticiteit, context, toegankelijkheid en duurzaamheid archiefbescheiden - Geschiedt de ordening planmatig, waarborgen het systeem en de materialen de authenticiteit, context, toegankelijkheid en de duurzaamheid van de archiefbescheiden?

MATIG

KPI 7: Archiefbewaarplaatsen, archiefruimten en e-depots - Zijn de fysieke en digitale bewaaromstandigheden op orde?

GOED (fysieke bewaaromstandigheden) en MATIG (digitale bewaaromstandigheden)

Huisvesting statushouders

Alle gemeenten hebben de wettelijke taak om vergunninghouders te huisvesten. Door het rijk wordt elk half jaar een taakstelling opgelegd voor het aantal te huisvesten vergunninghouders. Doordat veel gemeenten hierin regelmatig een achterstand hadden, is op 1 oktober 2012 een nieuwe toewijzingsprocedure geïntroduceerd. Vanaf deze datum krijgt een gemeente van het COA te horen welke vergunninghouder of welk gezin een huis moet krijgen. De gemeente doet vervolgens een passend aanbod, begeleidt de verhuizing in een termijn van 12 weken en start met het organiseren van uitkering, onderwijs en inburgering.

Op 10 november 2015 is het gewijzigde Beleidskader toezicht huisvesting vergunninghouders door de provincie vastgesteld. In het kort houdt dit in dat wanneer de taakstelling niet wordt gehaald, dat het college in de gelegenheid wordt gesteld om de taakstelling binnen een redelijke termijn alsnog te realiseren.

Goed

Door de vluchtelingenproblematiek is er in 2015 en 2016 sprake geweest van een aanzienlijk hogere taakstelling voor statushouders. Het ging om respectievelijk 19 en 28 te huisvesten statushouders. Voor 2017 is de taakstelling teruggebracht naar 15, hetgeen het gevolg is van de gesloten vluchtelingendeal met Turkije. Ook thans komen de meeste te huisvesten statushouders nog steeds uit de landen Syrië en Eritrea.

Op 1 januari 2017 was er een achterstand van 5 statushouder, hetgeen uiteraard niet de bedoeling was. Ook de provincie als toezichthouder heeft in verband hiermee van zich laten horen, aangezien er in deze achterstand nog sprake was van een achterstand ontstaan in de eerste helft van 2016 (2 statushouders). Zij hebben hun voornemen kenbaar gemaakt om voor deze taakstelling over te gaan tot indeplaatsstelling. Op basis van het in verband hiermee op te stellen plan van aanpak en het hierop volgend bestuurlijk overleg met de portefeuillehouder is het echter niet zover gekomen.

Door een tekort aan koppelingen van statushouders aan de gemeente Bedum is namelijk vastgesteld dat de toenmalige (rest)taakstelling voor de eerste helft van 2016 in de extra termijn (dus voor 1 januari 2017) niet te realiseren was. Voor de provincie was dat een verschoonbare reden, waardoor de provincie geen besluit tot indeplaatsstelling voor de gemeente Bedum heeft genomen. Uiteraard moet de achterstand wel worden weggewerkt en de nieuwe taakstellingen worden gerealiseerd.

De inspanningen hebben er vervolgens in geresulteerd dat er op 1 juli 2017 een voorstand was van 2 statushouders. Met de taakstelling van 7 voor de tweede helft van 2017 moeten er dan nog 5 statushouders worden gehuisvest. Voor 2 is er al een woning beschikbaar.

Zoals het er derhalve nu voor staat wordt de taakstelling voor 2017 goed uitgevoerd.

Voor 2018 is de verwachting dat de taakstelling verder omlaag zal gaan. Over het precieze aantal valt pas wat te zeggen zodra aan het eind van het jaar de taakstelling voor de eerste helft van 2018 wordt bekend gemaakt.

Tenslotte is nog vermeldenswaardig dat besloten is de taakstelling in regionale samenwerking (BMWE gemeenten) te gaan uitvoeren.

Sociaal Domein BMW

Inleiding

De paragraaf Sociaal Domein BMW is een onderdeel van de gemeentelijke begroting. Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen en de doelstellingen aangaande het sociaal domein welke per 1 januari 2015 aan de gemeenten zijn overgedragen. De decentralisaties zijn voor de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum aanleiding geweest samen te werken op het gebied van het sociaal domein.

Deze paragraaf is in reikwijdte in beginsel beperkt tot de taken die met de overheveling van verantwoordelijkheid en budget gepaard gaan. Het gaat dan om de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet, incl. BUIG. Dat maakt het onderling vergelijken tussen de BMW-gemeenten mogelijk. Tevens blijft inzichtelijk in hoeverre budgetneutraliteit gerealiseerd wordt ten aanzien van de overgehevelde taken.

Het sociaal domein omvat overigens meer dan de drie decentralisaties. Denk hierbij o.a. aan:

- Wmo oud (hulpmiddelen, Hulp bij het huishouden, vervoersvoorzieningen etc.)
- Basisondersteuning
- Ouderenbeleid
- Publieke gezondheid (Bijdrage aan GR PG&Z / GGD)
- Statushouders / opvang asielzoekers AZC
- Publiek vervoer (regiotaxi)
- OGGZ

Deze taakvelden zijn terug te vinden in de onderscheidende programma's van de programmabegroting.

Visie op het sociaal domein

In 2014 zijn in BMW de visie en uitgangspunten op het sociaal domein vastgesteld.

Onze maatschappelijke ambitie, het wenkend perspectief is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past - als vrijwilliger, ouder, burens, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen wij in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- *Gemeenschapszin*: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- *Participatie*: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- *Samenwerking*: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- *Vertrouwen*: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- *Gelijkwaardigheid*: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- *Verantwoordelijkheid*: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- *Toegankelijkheid*: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen vrij toegankelijk;
- *Keuzevrijheid*: Inwoners kunnen kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

Deze visie is vertaald naar een aantal uitgangspunten in het sociaal domein van de BMW-gemeenten die als fundament dienen voor de transformatie. In het kort samengevat:

- Zelfredzame inwoners, ingebed in sociale omgeving
- Integrale ondersteuning door (maatschappelijke) instellingen, aanvullend op eigen kracht, door middel van het bieden van maatwerk in samenspraak met de burger en zijn/haar netwerk, dichtbij de leefomgeving van de burger.
- De BMW-gemeenten voeren regie vanuit de wettelijke kaders, in partnerschap met de betrokken instellingen en burgers.

Integrale aanpak

Integrale ondersteuning

Na twee jaar ervaring met de nieuwe taken in het sociaal domein is besloten dat er overeenkomstig de visie en uitgangspunten inhoud gegeven moet worden aan het werken in integrale teams op het sociaal domein. In de periode van augustus 2016 tot 1 januari 2017 is proefgedraaid met één pilotteam 'integrale ondersteuning', bestaande uit casemanagers jeugd, consulenten maatschappelijk werk, consulenten Wmo, consulenten

Participatiewet en consultants MEE. Dit team heeft verkend welke toegevoegde waarde deze organisatievorm zou kunnen hebben voor de inwoner met een hulpvraag. Gebleken is dat deze toegevoegde waarde er is onder andere doordat kennis werd gedeeld en er samen aan een oplossing werd gewerkt.

Ruimte en maatwerk zijn leidende criteria. Beleid formuleren op hoofdlijnen (en daarmee ruimte laten), goede kennis van beleid en regelgeving in de uitvoering en de durf om af te wijken met een goede onderbouwing zijn van essentieel belang om invulling te geven aan de visie op de integrale aanpak.

Sinds voorjaar 2017 zijn er vier pilotteams, in elke gemeente één, aan de slag waarvan één “doorontwikkelteam” om de zorgvragende inwoner verder te helpen. De bevindingen zijn positief, door middel van praktijk-casusbesprekingen krijgt de integrale aanpak werkende weg meer invulling. De professionals stemmen met elkaar af wat de beste manier is om de zorgvrager verder te helpen.

De ketenpartners basisondersteuning en de Wmo-adviesraad zijn meegenomen in de ontwikkeling en er is een tweede bijeenkomst geweest met de netwerkpartners uit het maatschappelijk middenveld.

De kaders waarbinnen het project verder kan moeten nog worden aangescherpt en er moet aansluiting bij het dienstverleningsconcept en visie van de nieuwe gemeente Het Hogeland gevonden worden.

De medewerkers moeten worden geschoold in de integrale aanpak en aan beleidsondersteuning en communicatie moet invulling worden gegeven.

Inkoop

Inkoop Basisondersteuning (BMWE)

De huidige contracten voor basisondersteuning (maatschappelijk werk, welzijnswerk, jongerenwerk en cliëntondersteuning) lopen af op 31 december 2017. Dit is aanleiding geweest voor het opstarten van een Europese aanbesteding volgens de Best Value-methode.

Bij een Best Value aanbesteding stelt de opdrachtgever de doelstellingen van de opdracht, de minimale voorwaarden voor de uitvoering en een plafondbudget vast. Door op deze manier aan te besteden worden aanbieders in de gelegenheid gesteld om op basis van hun eigen expertise te komen tot het beste kwalitatieve aanbod, waarbij zij hun aanbod onderbouwen met meetbare gegevens. De aanbieders laten zien dat zij expert zijn en zich onderscheiden van andere aanbieders.

De doelstellingen van de basisondersteuning zijn gericht op de samenwerking in integrale teams waarbij het versterken van de eigen kracht, zelfredzaamheid, participatie en ontwikkeling van inwoners en het verbeteren van de leefbaarheid in de BMWE-gemeenten voorop staat.

We zullen in 2018 samen met de gegunde partij verder bouwen aan de vorming van integrale teams en de transformatieopgave. Daarbij is het uitgangspunt dat de inwoner of zijn of haar huishouden centraal staat, wij laten onze systeemwereld (hoe wij het hebben georganiseerd) daarop aansluiten.

Inkoop Maatschappelijke Begeleiding (BMWE)

De Maatschappelijke begeleiding aan statushouders wordt in een onderhandse aanbesteding volgens de Best Value-methode ingekocht. De huidige partijen zijn gevraagd om een aanbod te doen. Doelstelling is om middels een nieuwe aanpak een brug te slaan tussen WMO en participatie. De contracten zullen ingaan op 1 januari 2018 en hebben een looptijd van 2 jaar.

Ontwikkelingen per domein

Jeugdhulpverlening

Inkoop jeugdhulp RIGG

De huidige overeenkomsten met de gecontracteerde contractpartners en de aangesloten jeugdhulpaanbieders lopen door in 2017. De RIGG koopt voor de periode 2018-2020 opnieuw jeugdhulp in. Dit doet zij middels een Open House procedure voor de meeste producten. De producten Jeugdbescherming & Jeugdreclassering, Crisis, en Jeugdhulp Plus worden door middel van een Europese aanbesteding ingekocht.

Naast de gezamenlijke inkoop van de RIGG is er door de 23 Groninger gemeenten besloten tot het verhogen van de vrij besteedbare ruimte van de afzonderlijke gemeenten. De vrij besteedbare ruimte bedraagt nu 2,5% en wordt benut voor uitvoeringskosten in domein Jeugd. Voor het jaar 2018 is gekozen om de vrij besteedbare ruimte te verhogen naar een percentage van 8%. De middelen worden ingezet voor versterking van de basisondersteuning en de preventieve taken, praktijkbegeleiding, gedragswetenschappers en ondersteuner jeugd en gezin in de huisartsenpraktijk. Hiermee geven we vorm aan het beleidsdoel en de behoefte binnen het CJG om jeugdhulp eerder en op maat aan te bieden.

Inkoop basisondersteuning

Zie integrale ondersteuning.

Samenwerking CJG - onderwijs

In 2017 gaan we van start met drie pilots die erop zijn gericht om de samenwerking tussen onderwijs en CJG te verbeteren. In samenwerking met Het Hogeland College Uithuizen starten we in het najaar van 2017 een pilot om schoolverzuim beter aan te pakken. Leerplicht en CJG zijn hierbij nauw betrokken. Indien succesvol wordt de werkwijze ingevoerd op alle scholen in de regio.

Rond diezelfde tijd start een overlegtafel ("taskforce thuiszitters") tussen onderwijs, jeugdhulp en leerplicht die erop is gericht om leerlingen die thuiszitten terug naar school te krijgen (of te voorkomen dat leerlingen uitvallen op school). Beide pilots worden georganiseerd in BMW-verband en lopen door in 2018.

In 2018 gaan de gemeenten daarnaast een project uitbreiden om MBO-studenten (ook uit de BMW-regio) te begeleiden die door persoonlijke problemen minder functioneren op school. Dit project wordt provinciebreed georganiseerd; vanuit onze regio zijn Wmo, CJG en jongerenwerk betrokken.

Naast al deze initiatieven proberen we in 2018 extra in te zetten op het verbeteren en intensiveren van de reguliere (zorgroute) overleggen tussen voorschoolse voorzieningen, onderwijs en CJG.

Samenwerking CJG/ jeugdhulp – huisartsen

Het verbeteren van de samenwerking tussen CJG en huisartsen is een van onze speerpunten. Dit is van belang omdat huisartsen belangrijke verwijzers zijn naar jeugdhulp. Ook kan deze samenwerking zorginhoudelijk winst opleveren.

Ondanks bovenstaande raakvlakken is de samenwerking tussen huisartsen en CJG nog niet vanzelfsprekend. Onder meer om dit verbeteren starten wij in 2018 de pilot OJG (Ondersteuner Jeugd en Gezin). De bedoeling van deze pilot is dat een ondersteuner jeugd en gezin voor zowel de huisartsenpraktijk als het CJG gaat werken. Daarmee vormt diegene de schakel tussen beide werelden. De OJG biedt kortdurende, lichte jeugdhulp. Het doel daarvan is om onze inwoners goede (laagdrempelig en preventief) jeugdhulp te bieden. Hierdoor kan gespecialiseerde, dure zorg worden voorkomen.

Aan de OJG-pilot doen de huisartsenpraktijk Winsum en Stichting De Pool (samenwerkende huisartsen uit Usquert, Warffum en Eenrum) mee. Als jeugdhulpaanbieder hebben wij Molendrift betrokken. De pilot duurt een jaar; de RIGG volgt en evalueert de resultaten. Mocht het een succes worden, dan is het de bedoeling om de OJG-pilot uit te breiden.

Wmo

De afgelopen periode is veel aandacht gegaan naar de transitie van de zorg en ondersteuning en de continuïteit hiervan voor onze cliënten. We hebben minder aandacht gehad voor de transformatieopgaven van de Wmo2015. In 2018 willen we nadruk leggen op deze transformatie: we willen algemene voorzieningen ontwikkelen, de maatwerkvoorzieningen meer laten aansluiten op de eigen kracht en het sociaal netwerk van onze cliënten, en meer werken volgens het principe van 'één gezin één plan één regisseur'. Dit vraagt een nauwe samenwerking tussen gemeentelijk beleid en uitvoering, en tussen Wmo-consulenten, gecontracteerde zorgaanbieders en cliënten en diens sociaal netwerk.

Voor de Wmo begeleiding 18+ geldt dat de contracten voor zowel ondersteuning en begeleiding als het Pijlerpartnerschap in 2018 zijn verlengd. De mogelijkheid bestaat om aanvullende contracten af te sluiten voor specifieke en ontbrekende vormen van dienstverlening binnen het Ommelander Model.

Basisondersteuning

Zie integrale ondersteuning.

Ondersteunen van mantelzorgers

In 2017 is het actieplan ‘Hoe helpen wij u te helpen’ door de steunpunten Mantelzorg nader uitgewerkt in een gezamenlijk uitvoeringsplan. Beide plannen lopen door in 2018, waarna een evaluatie zal volgen. Het ondersteunen van mantelzorgers (en vooral vroegtijdig (h)erkennen van mantelzorgers) voorkomt dat ze overbelast raken en daardoor niet meer voor hun naaste kunnen zorgen.

Ondersteuning van vrijwilligers

Een andere opdracht die we in 2018 verder oppakken is de ontwikkeling van vrijwilligersbeleid. In het vrijwilligersbeleid willen we de ondersteuning van vrijwilligers gaan organiseren. Hoe deze ondersteuning er uit moet komen te zien willen we samen met vrijwilligers en andere betrokkenen vorm geven. Daarbij wordt in verband met het vervallen van het steunpunt voor vrijwilligers in Bedum en de naderende herindeling getracht de ondersteuning in de BMW-gemeenten te harmoniseren.

Maatwerkvoorzieningen

Hulp in het huishouden

Eind 2017 lopen de convenanten met onze aanbieders van Huishoudelijk Ondersteuning af. In aanloop naar de nieuwe inkoop van deze vorm van ondersteuning is in overleg met aanbieders gewerkt aan de nieuwe convenanten voor 2018 en verder. In 2017 is al uitvoering gegeven aan de wijzigingen in uitvoering als gevolg van de uitspraken van de CRvB op het gebied van de HO. Deze lijn wordt voortgezet in 2018. Wel zal meer aandacht worden besteed aan doorontwikkeling en een toekomstbestendige vorm van ondersteuning in het kader van de HO. Dit traject wordt samen met de te contracteren aanbieders vormgegeven middels een ontwikkelagenda. Een ontwikkelpunt is bijvoorbeeld de maaltijdvoorziening. Een activiteit die in de praktijk voor aanbieders lastig in te vullen blijkt.

Begeleiding en dagbesteding

Voor het maatwerkdeel van zorg en ondersteuning zullen we verder inzetten op de zogenaamde transformatieopdracht. Deze opdracht aan Pijlerpartners en aanbieders krijgt langzamerhand meer vorm en inhoud in de vorm van pilots en concrete projectplannen. Doorontwikkeling blijft ook punt van aandacht in volgende inkoopprocessen.

Beschermd wonen

In 2018 wordt verdere uitwerking en uitvoering gegeven aan het meerjarenprogramma “Van beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat” dat in de 23 Groninger gemeenten is vastgesteld. De belangrijkste transformatieopgave hierbij is de scheiding van wonen en zorg. De inkoop van de voorziening Beschermd Wonen per 1 januari 2018 is dan ook gericht op meer inzet via ambulante zorg in combinatie met de Wmo voorzieningen 18+ zoals individuele/groepsbegeleiding. Om de transformatie te kunnen bekostigen wordt gewerkt aan een nieuw verdeelmodel waarbij het geld voor beschermd wonen verdeeld wordt over alle gemeenten. Het streven is dat dit nieuwe verdeelmodel in 2020 wordt ingevoerd.

Participatie

In 2016 is de nieuwe uitvoeringsorganisatie GR Werkplein Ability tot stand gekomen. Vanuit de drie sporen, het WSW/beschut werk en het minimabeleid is er zorg voor mensen die gebruik maken van de geboden voorzieningen. Het beleid is gericht op het leiden naar werk. Daar waar dit niet kan is het beleid er op gericht om inwoners op een andere wijze te laten participeren in de samenleving. Inwoners met een minimuminkomen zullen worden gestimuleerd om gebruik te maken van de beschikbare regelingen. Het moet mogelijk zijn dat minima deel kunnen nemen aan sport en culturele activiteiten. Hierbij ligt de nadruk op kinderen en chronisch zieken. Hierbij wordt samengewerkt met diverse maatschappelijke organisaties als Jeugdsportfonds, Jeugdcultuurfonds, Leergeld, stichting Present, Humanitas, Voedselbank en kledingbank Maxima.

Belangrijk is verder dat (dreigende) financiële problemen bij inwoners zo vroeg mogelijk worden (h)erkend en worden aangepakt, teneinde een onnodige armoedeval te voorkomen.

Tot en met 2018 loopt het huidige Strategische beleidskader Werk en Inkomen. Jaarlijks wordt door de raden het strategisch beleidskader bijgesteld. De 11 gestelde kaders bevinden zich binnen de maatschappelijke, financiële en de organisatorische opgaven. De organisatie rapporteert per kwartaal aan de colleges en de raden. Daarnaast kunnen de raden hun gevoelens meegeven over de jaarrekening en de begroting.

De overheidswerkgevers hebben met de minister van BZK afgesproken samen 25.000 (afpraak-) banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Daarnaast moeten 100.000 afspraakbanen bij reguliere werkgevers worden gecreëerd. De vier gemeenten zetten zich in om afspraakbanen binnen hun gemeentelijke organisaties te realiseren. Inmiddels zijn 13 medewerkers gestart in een afspraakbaan binnen de gemeentelijke organisaties.

Vanuit de G11 aardbevingsgemeenten wordt ingezet op meer werk voor onze inwoners. Veel inwoners zijn laag en middelbaar geschoold. Voor inwoners met deze opleidingen is te weinig werk. Door het inzetten van beleid dat gericht is op werk, wordt door middel van SROI bij grote projecten van de gemeenten gekeken hoeveel mensen uit de kaartenbakken naar werk kunnen worden geleid. De jeugdwerkloosheid is een groot probleem. Werkgevers dienen te worden gestimuleerd om stageplaatsen in het kader van werk-leer projecten aan te bieden. De gemeente geeft daarbij het goede voorbeeld. Er moet aansluiting worden gezocht met scholen, instellingen en omliggende gemeenten. Innovatieve oplossingen zijn geboden. In dit kader zijn dan ook afspraken gemaakt tussen het Rijk, de provincie, de G12 gemeenten en overige partijen. Daarnaast wordt het bedrijfsleven gevraagd naar ruimte voor opleiding en stages.

De betaling van de algemene uitkeringen voor bijstandsgerechtigden geschiedt vanuit de BUIG-middelen. Dit budget is niet toereikend gebleken in de afgelopen jaren voor de gemeenten Bedum, De Marne en Winsum. Over de jaren 2015 en 2016 zijn hiervoor vangnetuitkeringen aangevraagd. De uitkeringen over het jaar 2015 zijn inmiddels ontvangen. De aanvragen over 2016 zijn deze zomer tijdig bij de toetsingscommissie ingediend. Voor het jaar 2018 bestaat de verwachting dat alle vier gemeenten tekort gaan komen.

Budgettaire ontwikkelingen

Bij de invoering van de decentralisaties in 2015 was bekend dat van rijkswege de jaren na invoering het rijksbudget voor de decentralisaties zou gaan dalen. Op basis van de meeste recente informatie (meicirculaire 2017) staan de BMWG-gemeenten in 2018 voor een opgave om uit komen met een budget wat ten opzicht van 2017 in 2018 afneemt met totaal € 395.000. (Beschikbaar in 2017 € 31,8 miljoen, in 2018 € 31,4 miljoen).

(Bron: meicirculaire 2017)	2018 BMWG	Bedum	De Marne	Winsum	Eemshaven
WMO 2015	8.270.483	1.682.480	1.756.652	1.774.582	3.056.769
mutatie t.o.v. jaar er voor	-/- 139.068	93.747	44.090	-/- 1.538	-/- 275.367
Jeugd	12.828.307	2.526.860	2.305.548	3.173.305	4.822.594
mutatie t.o.v. jaar er voor	335.491	42.250	67.790	238.722	-/- 13.271
Participatie	10.306.521	1.375.063	1.827.718	2.121.181	4.982.559
mutatie t.o.v. jaar er voor	-/- 591.890	-/- 57.265	-/- 112.835	-/- 114.710	-/- 307.080
TOTAAL 3D	31.405.311	5.584.403	5.889.918	7.069.068	12.861.922
mutatie t.o.v. jaar er voor	-/- 395.467	78.732	-/- 955	122.474	-/- 595.718

In de begroting 2018 zijn de uitgaven en inkomsten voor de onderdelen Jeugdwet en WMO gebaseerd op het financieel kader dat in de raden van 2017 is geaccordeerd. Ook in het meerjarenperspectief wordt vooralsnog er van uit gegaan dat de afname in de rijksmiddelen opgevangen kan worden binnen de huidige beleidskaders.

Voor wat betreft het onderdeel participatie geldt dat de lagere rijksbijdrage leidt tot een hoger exploitatietekort van de GR Participatie Noord Groningen. De daling van dit rijksbudget wordt grotendeels veroorzaakt door de afbouw van de WSW. Meer hierover staat opgenomen in de begroting van de gemeenschappelijke regeling. Op grond van verslaggevingseisen en het provinciale toezicht dienen de tekorten van de GR opgenomen te worden in de begroting van de deelnemers zijnde de BMWG-gemeenten.

Solidariteit Jeugd

Op het gebied van Jeugdhulpverlening zijn de BMWG-gemeenten een provinciale solidariteit aangegaan voor zowel de Zorg in Natura alsook de PGB-uitgaven. Deze solidariteit bestaat in elk geval nog in 2017. Ten tijde van het opstellen van de begroting 2018 is nog onbekend of in 2018 de provinciale solidariteit wordt gecontinueerd.

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen?

Jeugd

<ul style="list-style-type: none"> • We ondersteunen inwoners in het gebruikmaken van hun eigen kracht en het eigen netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We de-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren zoveel mogelijk vragen en problematiek rondom opgroeien en opvoeden	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. Zorgdragen voor de veiligheid van jeugdige en gezin (RIGG project) • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden eerder (jeugd)hulp op maat aan	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen van een goede basisondersteuning en toegang tot jeugdhulp (RIGG project) • Inkoop jeugdhulp 2018 • De toegankelijkheid van het CJG verbeteren en bekendheid vergroten. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden meer ruimte aan professionals en zorgen voor een vermindering van regeldruk	<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018
<ul style="list-style-type: none"> • We zorgen voor een optimale samenwerking met huisartsen, voorschoolse voorzieningen en het onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • We monitoren en evalueren van de zorgroutes met het onderwijs. • We ontwikkelen zorgroutes met de huisartsen. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd

WMO

<ul style="list-style-type: none"> • Algemeen: Start maken met transformatieopgave	<ul style="list-style-type: none"> • Transformatieopgave helder definiëren en concretiseren. Samenwerking tussen beleid-uitvoering-aanbieders verbeteren en bepalen wat ieders rol is om de transformatie op gang te brengen.
<ul style="list-style-type: none"> • Basisondersteuning: Goede samenwerking in integrale teams. Versterken eigen kracht, zelfredzaamheid, participatie van inwoners. Verbeteren van leefbaarheid in BMWG-gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> • Met de nieuwe contractpartner voor de basisondersteuning werken we momenteel uit hoe we dit gezamenlijk vorm geven.
<ul style="list-style-type: none"> • Beter ondersteunen en faciliteren van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties.	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen en uitvoeren van vrijwilligersbeleid
<ul style="list-style-type: none"> • Mantelzorgondersteuning: Ondersteunen van mantelzorger en overbelasting van mantelzorgers voorkomen	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering actieplan Mantelzorgondersteuning •
<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen dat inwoners zorg/ondersteuning mijden of in financiële problemen raken door de stapeling van eigen bijdrages uit Zorgverzekeringswet en Wmo.	<p>Aandacht hebben voor deze stapeling van eigen bijdragen. In uitvoering goed afstemmen tussen Wmo en bijzondere bijstand. Indien nodig op maat maatregelen treffen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners met een ondersteuningsbehoefte krijgen de hulp of ondersteuning die nodig is.	<p>Ondersteuning op maat inzetten, waarbij integraal gekeken wordt wat nodig is (maatwerkvoorzieningen, algemene voorzieningen, ondersteuning uit eigen netwerk). Hierbij wordt breed gekeken naar ondersteuningsvragen op alle leefdomeinen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Beschermd wonen: stappen maken in de transformatieopgave scheiden van wonen en zorg.	<p>Uitvoering geven aan meerjarenprogramma Van beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat. Meer inzetten op ambulante zorg in de wijken in combinatie met Wmo-voorzieningen.</p>

Participatie

• Een goed werkende uitvoeringsorganisatie voor werk en inkomen.	• We gaan in 2018 het strategisch beleidsplan evalueren inzake het jaar 2017.
• Meer werk voor onze inwoners	• We komen met een aangepast strategische beleidskader voor 2019
• Onze inwoners meer laten participeren in de samenleving	• De regelingen voor minima op grond van de nota Mee Doen! zullen worden uitgevoerd. Daarnaast worden de contacten met de maatschappelijke organisaties verder geïntensiveerd.
• Voor de tekorten op het BUIG budget (inkomensdeel) vragen we een vangnetuitkering aan.	• De vangnetuitkering over het jaar 2017 zullen voor de zomer van 2018 bij de toetsingscommissie worden ingediend. .
• Meer mensen uit de uitkering en minder instroom	• De acties op grond van de nota Analyse tekort Inkomensdeel en verbeterplan, zullen in 2018 verder worden uitgevoerd.

Beleidsindicatoren

Bij de invoering van het huidige Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting- en verantwoording en het versterken van de positie van raad. Er zijn ruim 10 jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV. In de periode tussen 2014 en 2015 heeft een commissie onder aanvoering van wethouder Stef Depla een advies uitgebracht inzake de vernieuwing BBV. In maart 2016 is het wijzigingsbesluit BBV in de Staatscourant gepubliceerd. In de begroting 2017 zijn de beleidsindicatoren voor het eerst opgenomen. Dit is het tweede jaar dat de beleidsindicatoren onderdeel zijn van de begroting. De indicatoren worden door het rijk beschikbaar gesteld via www.waarstaatjegemeente.nl. De beleidsindicatoren inzake de decentralisaties staan hieronder opgenomen.

Onderdeel Taakvelden	Participatie 6.3 Inkomensregelingen 6.4 Begeleide participatie 6.5 Arbeidsparticipatie-instrumenten gericht op toeleiding naar werk						
Inhoud We begeleiden, door sociaal beleid uit te voeren, werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden naar de arbeidsmarkt. Zij kunnen dan zij zelfstandig en zonder hulp van de overheid in hun eigen levensonderhoud voorzien. Voor inwoners die dat niet kunnen, zorgen we voor een financieel vangnet en maatschappelijke ondersteuning. We stimuleren zelfredzaamheid en actief meedoen in onze samenleving. Binnen dit programma valt ook de inburgering van nieuwkomers.							
Beleidsindicatoren							
Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 september 2017)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemsmond	Landelijk
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar *	2016	446,9	589,1	425,3	544,0	744,0
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar **	2015	5,05%	5,64%	3,88%	6,88%	6,58%
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking ***	2016	66%	61,8%	64,3%	62,8%	65,8%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen **	2015	2,24%	2,79%	1,83%	2,33%	1,52%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners ***	2016	27,8	37,9	30,2	43,5	41,3
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar ***	2016	38	65,6	52,6	69,9	25,5

*) bron: LISA (Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen)

**) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

**) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

Onderdeel Taakvelden	Jeugdwet en WMO 2015 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie 6.2 Wijkteams 6.6 Maatwerk-voorzieningen (WMO) 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ 6.72 Maatwerkdienstverlening 18- 6.81 Geëscaleerde zorg 18+ 6.82 Geëscaleerde zorg 18-
---------------------------------	--

Inhoud

Jeugd

Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp, van bescherming tot reclassering en van opvoedingsondersteuning tot geestelijke gezondheidszorg.

We willen dat de jeugd mogelijkheden krijgt om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Jeugdigen moeten gezond en veilig kunnen opgroeien tot zelfstandige en evenwichtige volwassenen. Als ondersteuning, hulp of zorg nodig is, moet deze hulp zo vroeg mogelijk geboden worden, in de lichtste vorm, zo snel mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Wij willen bevorderen dat er vanuit de ouders, de school, de buurt en de samenleving aandacht voor en betrokkenheid bij de (zorg voor) jeugdigen is. Ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van jeugdigen en ouders staan hierbij voorop. Bij ernstige gedrags- of ontwikkelingsproblematiek moet er gespecialiseerde hulp in de buurt van het kind en de ouders zijn.

Wmo

Onze maatschappelijke ambitie is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past – als vrijwilliger, ouder, buren, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen we in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- Gemeenschapszin: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- Participatie: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- Samenwerking: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- Vertrouwen: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- Gelijkwaardigheid: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- Verantwoordelijkheid: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- Toegankelijkheid: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen toegankelijk;
- Keuzevrijheid: Inwoners kunnen zoveel mogelijk kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

In onze gemeente zijn de meeste inwoners zelfredzaam en nauw verbonden met de samenleving waaraan zij actief deelnemen. Wij zorgen samen met hen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 september 2017)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemsmond	Landelijk
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen *	2015	0,93%	1,49%	0,51%	1,04%	1,45%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	12,3%	13,2%	12,0%	14,1%	10,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	1,3%	0,7%	0,5%	1,3%	1,20%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 22 jaar **	2015	0,6%	0,7%	0,0%	0,4%	0,50%
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners **	2016	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	62

*) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

**) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

Financiële begroting

Inleiding

Op de volgende bladzijden treft u aan het overzicht van baten en lasten 2018.

Het overzicht is opgebouwd aan de hand van de programma's. De algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien zijn apart in het overzicht tot uitdrukking gebracht.

De toevoegingen en onttrekkingen aan reserves vinden niet rechtstreeks plaats op de programma's maar komen apart tot uitdrukking. Hierdoor ontstaat een resultaat voor bestemming en een resultaat na bestemming.

Gemeld dient te worden dat onderstaand overzicht een uitsplitsing is van de cijfers 2018 die bij de programma's zijn opgenomen. Een één-op-één vergelijk tussen de programmacijfers in onderstaande cijfers is daarom wat lastig.

Een nadere onderbouwing van de cijfers is op hoofdlijnen te vinden bij de programma's en meer gedetailleerd in de productenbegroting. De productenbegroting maakt geen onderdeel uit van de besluitvorming. De productenbegroting is de begroting voor het college om de diverse taken uit te voeren en handvat voor de organisatie om tot detailuitvoering te komen. De productenbegroting ligt voor u ter inzage.

Met de vaststelling van de begroting 2018 machtigt u het college van burgemeester en wethouders tot uitvoering van de werkzaamheden binnen de budgetten zoals opgenomen in het overzicht van baten en lasten.

Overzicht van baten en lasten							
	Rekening 2016		Begroting 2017		Begroting 2018		
Omschrijving programma	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen bestuur	1.729.983	200.283	1.370.405	189.107	1.094.744	196.675	-898.069
Overhead			2.467.184	67.135	3.013.884	33.789	-2.980.095
Openbare orde en veiligheid	626.709	0	570.974	0	610.881	0	-610.881
Verkeer, vervoer en waterstaat	1.699.005	27.311	1.571.480	102.029	1.717.620	102.042	-1.615.578
Economische zaken	207.932	268.981	91.662	94.191	89.640	72.035	-17.605
Onderwijs	819.998	51.015	571.757	25.482	599.409	25.482	-573.927
Cultuur en recreatie	2.455.525	316.731	2.147.770	201.693	2.298.738	201.698	-2.097.040
Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	10.298.988	2.799.187	10.240.984	2.393.652	10.191.619	2.352.445	-7.839.174
Volksgezondheid en milieu	2.939.705	2.546.836	2.472.089	2.558.052	2.626.334	2.568.012	-58.322
Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting	1.635.147	1.023.691	805.204	577.817	772.801	339.676	-433.125
Financiën	1.173.379	668.191	481.030	6.500	636.527	134.583	-501.944
Subtotaal programma's (a)	23.586.371	7.902.226	22.790.539	6.215.658	23.652.197	6.026.437	-17.625.760
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen							
Lokale heffingen		1.853.305		1.957.226		1.940.539	1.940.539
Algemene uitkeringen		15.625.580		14.453.578		15.314.009	15.314.009
Dividend en rente		153.033		114.415		94.415	94.415
Saldo financieringsfunctie							0
Overige algemene dekkingsmiddelen		577.491					0
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen (b)	0	18.209.409	0	16.525.219	0	17.348.963	17.348.963
Onvoorzien (c)	0	0	26.083	0	26.198	0	-26.198
Resultaat voor bestemming	23.586.371	26.111.635	22.816.622	22.740.877	23.678.395	23.375.400	-302.995
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:							0
	3.176.026	3.271.399	6.951	104.923	106.951	579.578	472.627
							0
Totaal toevoegingen en onttrekkingen	3.176.026	3.271.399	6.951	104.923	106.951	579.578	472.627
							0
Resultaat na bestemming	26.762.397	29.383.034	22.823.573	22.845.800	23.785.346	23.954.978	169.632

Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Algemeen

Het overzicht van baten en lasten geeft een totaaloverzicht van hoe de bedragen in de begroting 2018 zijn opgebouwd. Het overzicht is opgesteld conform de wettelijke voorschriften. Deze voorschriften geven aan dat inzichtelijk moet worden gemaakt welke baten en lasten rechtstreeks aan de programma's kunnen worden toegeschreven (a).

De algemene dekkingsmiddelen mogen niet rechtstreeks aan de programma's worden toegeschreven. Deze middelen worden op het overzicht verantwoord onder b). Onder de algemene dekkingsmiddelen zijn ook opgenomen de algemene uitgaven en inkomsten. Dit zijn de opgenomen stelposten. Voor volgende jaren moeten deze stelposten zoveel mogelijk worden doorberekend aan de programma's.

Ook de post onvoorzien (c) wordt niet rechtstreeks aan een programma toegerekend.

De optelling van a, b en c geeft het begrotingsresultaat voor bestemming aan.

In de begroting is er rekening mee gehouden (net als in voorgaande jaren) dat er toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zijn. Deze toevoegingen en onttrekkingen beïnvloeden het begrotingssaldo. Om een zuiverder beeld te krijgen schrijven de BBV voorschriften voor dat deze toevoegingen apart inzichtelijk moeten worden gemaakt en niet meer toegeschreven worden aan de programma's.

Na deze toevoegingen en onttrekkingen ontstaat uiteindelijk het resultaat na bestemming.

Omvang budgetten

Uitgangspunt bij de begroting 2018 zijn de budgetten 2017. Bij de budgetten voor 2018 is rekening gehouden met de prijsstijging, omdat deze ook worden gecompenseerd in de algemene uitkering.

Wel is gekeken naar de werkelijke ontwikkelingen zoals opgenomen in de jaarrekening 2016 en de voorjaarsnota 2017. Indien de werkelijke ontwikkelingen afwijken van de begrote bedragen 2017 dan is rekening gehouden met de werkelijke ontwikkelingen en zijn de budgetten 2018 daar op afgestemd.

Incidentele baten en lasten

De incidentele lasten in de begroting 2018 zijn in onderstaand overzicht weergegeven:

Omschrijving	Bedrag	Dekking
<i>Programma: 0 Algemeen bestuur</i>		
Inventariseren archief	€ 40.000	Dekking Algemene Reserve
Representatie en vergaderkosten	€ 8.000	Dekking Algemene Reserve
Afscheid gemeente Bedum	€ 75.000	Dekking Algemene Reserve
<i>Programma: 1 Openbare orde en veiligheid</i>		
Vrijwillige brandweer	€ 3.972	Dekking Algemene Reserve
<i>Programma: 4 Onderwijs</i>		
Schrobzuigmachines	€ 13.500	Dekking Algemene Reserve
<i>Programma: 6 Sociale voorzieningen en maatsch. dienstverl.</i>		
Bijdrage Ability –incidenteel-	€ 2.953	Dekking Algemene Reserve
Incidentele kosten sociale zaken	€ 28.587	Dekking Algemene Reserve
<i>Programma: 7 Volksgezondheid en milieu</i>		
Incidentele kosten rioolheffing	€ 2.000	Dekking Algemene Reserve
<i>Programma: 9 Financiering/alg. dekkingsmiddelen</i>		
Incidentele kosten OZB	€ 10.000	Dekking Algemene Reserve
Leefbaarheidsprojecten	€ 200.000	
Onvoorzien	€ 26.198	Dekking Algemene Reserve
	€ 410.210	

Uiteenzetting van de financiële positie

Algemeen

In de begroting wordt beleid uitgezet op basis van verwachte financiële mogelijkheden. Hierbij is de ontwikkeling van de financiële positie afhankelijk van zaken als:

- werkelijke ontwikkelingen, zoals vastgelegd in het jaarverslag en de tussentijdse rapportages;
- inschatting van de (beheersmatige) risico's voor de gemeentelijke exploitatie;
- het weerstandvermogen;
- de invloed van rijksbeleid (onder andere uitkering gemeentefonds);
- de eigen toekomstvisie.

Conclusie

Gelet op de uitkomst van de begroting 2018, de meerjarenraming en het weerstandvermogen van onze gemeente, is de financiële positie goed te noemen. Het begrotingsjaar is sluitend evenals de afzonderlijke jaarschijven in de meerjarenraming. De provincie heeft in haar begrotingscirculaire aangegeven een structureel en reëel evenwicht te verlangen voor het begrotingsjaar, indien dit niet het geval is dient de meerjarenraming te sluiten in 2021. Wij voldoen dus aan de vereisten van de provincie. Wel is er echter nog steeds sprake van onzekerheden die van rijkswege op ons afkomen. Daarbij valt te denken aan de financiële gevolgen van de decentralisaties. Ook zijn er voor de toekomst nog verschillende wensen (o.a. beschoeiingen en natuurvriendelijke oevers) waar we momenteel, gezien de huidige financiële situatie, niet in kunnen voorzien. Afhankelijk van de ontwikkeling van de financiële positie zullen ook voorstellen worden gedaan voor invulling van deze wensen. Wel hebben we in voorliggende begroting ruimte gevonden om 2 investeringskredieten op te voeren voor het herstel van betonnen damwanden.

Baten en lasten per taakveld

Met de recente wijzigingen in het BBV is een verplichte uitsplitsing per taakveld voorgeschreven. In onderstaand overzicht is per programma een overzicht gegeven van de geraamde lasten en baten per taakveld.

Omschrijving programma	Taakveld	Omschrijving taakveld	Incidenteel	Lasten	Baten
Programma 10 0 Algemeen bestuur					
0 Algemeen bestuur	0.1	Bestuur	Nee	667.967	
0 Algemeen bestuur	0.2	Burgerzaken	Nee		196.675
0 Algemeen bestuur	0.2	Burgerzaken	Nee	298.204	
0 Algemeen bestuur	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	Nee	53.572	
0 Algemeen bestuur	0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	Nee		33.789
0 Algemeen bestuur	0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	Nee	2.965.884	
0 Algemeen bestuur	0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	Ja	123.000	
Subtotaal 0 Algemeen bestuur				4.108.628	230.464
Saldo 0 Algemeen bestuur				3.878.164	
Programma 1 1 Openbare orde en veiligheid					
1 Openbare orde en veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Nee	533.599	
1 Openbare orde en veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Ja	3.972	
1 Openbare orde en veiligheid	1.2	Openbare orde en veiligheid	Nee	73.310	
Subtotaal 1 Openbare orde en veiligheid				610.881	-
Saldo 1 Openbare orde en veiligheid				610.881	
Programma 2 2 Verkeer, vervoer en waterstaat					
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer, wegen en water	Nee		102.042
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer, wegen en water	Nee	1.682.608	
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	2.4	Economische havens en waterwegen	Nee	31.928	
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	2.5	Openbaar vervoer	Nee	3.085	
Subtotaal 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				1.717.620	102.042
Saldo 2 Verkeer, vervoer en waterstaat				1.615.578	
Programma 3 3 Economische zaken					
3 Economische zaken	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Nee		64.871
3 Economische zaken	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Nee	71.698	
3 Economische zaken	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	Nee		7.164
3 Economische zaken	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	Nee	11.778	
3 Economische zaken	3.4	Economische promotie	Nee	6.164	
Subtotaal 3 Economische zaken				89.640	72.035
Saldo 3 Economische zaken				17.605	
Programma 4 4 Onderwijs					
4 Onderwijs	4.2	Onderwijshuisvesting	Nee	232.632	
4 Onderwijs	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Nee		25.482
4 Onderwijs	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Nee	353.276	
4 Onderwijs	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Ja	13.500	
Subtotaal 4 Onderwijs				599.409	25.482
Saldo 4 Onderwijs				573.927	
Programma 5 5 Cultuur en recreatie					
5 Cultuur en recreatie	3.4	Economische promotie	Nee		369
5 Cultuur en recreatie	3.4	Economische promotie	Nee	14.129	
5 Cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	Nee	118.068	
5 Cultuur en recreatie	5.2	Sportaccommodaties	Nee		199.712
5 Cultuur en recreatie	5.2	Sportaccommodaties	Nee	769.130	
5 Cultuur en recreatie	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Nee	149.043	
5 Cultuur en recreatie	5.6	Media	Nee	213.887	
5 Cultuur en recreatie	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	Nee		1.617
5 Cultuur en recreatie	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	Nee	745.914	
5 Cultuur en recreatie	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Nee	288.568	
Subtotaal 5 Cultuur en recreatie				2.296.738	201.698
Saldo 5 Cultuur en recreatie				2.097.040	
Programma 6 6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.					
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Nee	92.990	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Nee	720.262	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Nee		5.000
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.2	Wijkteams	Nee	91.213	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.3	Inkomensregelingen	Nee	2.934.914	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.3	Inkomensregelingen	Nee		2.227.123
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.4	Begeleide participatie	Nee	1.330.637	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.4	Begeleide participatie	Ja	2.953	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.5	Arbeidsparticipatie	Nee	339.845	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	Nee	331.066	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.71	Maatwerkdienst-verlening 18+	Ja		
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.71	Maatwerkdienst-verlening 18+	Nee	1.583.086	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.71	Maatwerkdienst-verlening 18+	Nee		113.091
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.72	Maatwerkdienst-verlening 18-	Nee	2.669.692	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	6.81	Geïscaleerde zorg 18+	Nee	22.729	
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	7.1	Volksgezondheid	Nee		7.231
6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.	7.1	Volksgezondheid	Nee	72.231	
Subtotaal 6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.				10.191.619	2.352.445
Saldo 6 Sociale voorz. en maatschappelijke dienstverl.				7.839.174	
Programma 7 7 Volksgezondheid en milieu					
7 Volksgezondheid en milieu	7.1	Volksgezondheid	Nee	365.792	
7 Volksgezondheid en milieu	7.2	Riolering	Nee		1.222.667
7 Volksgezondheid en milieu	7.2	Riolering	Nee	927.150	
7 Volksgezondheid en milieu	7.2	Riolering	Ja	2.000	
7 Volksgezondheid en milieu	7.3	Afval	Nee		1.195.727
7 Volksgezondheid en milieu	7.3	Afval	Nee	973.948	
7 Volksgezondheid en milieu	7.4	Milieubeheer	Nee	163.580	
7 Volksgezondheid en milieu	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	Nee		149.618
7 Volksgezondheid en milieu	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	Nee	193.866	
Subtotaal 7 Volksgezondheid en milieu				2.626.334	2.568.012
Saldo 7 Volksgezondheid en milieu				58.322	
Programma 8 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting					
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Nee		6.854
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Nee	6.854	
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	5.5	Cultureel erfgoed	Nee	31.410	
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.1	Ruimtelijke ordening	Nee		-
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.1	Ruimtelijke ordening	Nee	244.866	
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.2	Grondeexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	Nee		21.689
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.2	Grondeexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	Nee	4.906	
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.3	Wonen en bouwen	Nee		311.133
8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	8.3	Wonen en bouwen	Nee	484.764	
Subtotaal 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting				772.801	339.676
Saldo 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting				433.125	
Programma 9 9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen					
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.10	Mutaties reserves	Nee		579.578
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.10	Mutaties reserves	Nee	106.951	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.5	Treasury	Nee	-5.922	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.5	Treasury	Nee		94.415
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.61	OZB woningen	Nee		1.247.227
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.61	OZB woningen	Ja	8.000	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.61	OZB woningen	Nee	122.158	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.62	OZB niet-woningen	Nee	61.529	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.62	OZB niet-woningen	Nee		635.845
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.62	OZB niet-woningen	Ja	2.000	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.64	Belastingen overig	Nee	16.024	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.64	Belastingen overig	Nee		57.467
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	Nee		15.314.009
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.8	Overige baten en lasten	Nee		134.583
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.8	Overige baten en lasten	Ja	226.198	
9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0.8	Overige baten en lasten	Nee	232.738	
Subtotaal 9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen				769.676	18.063.124
Saldo 9 Financiering en algemene dekkingsmiddelen				-17.293.448	
Totaal generaal lasten				23.785.346	23.954.978
Totaal generaal saldo				-169.632	

EMU-saldo

Het EMU-saldo is ingevoerd om vergelijking tussen verschillende eurolanden mogelijk te maken. Beter bekend als het begrotingstekort/-overschot. Volgens de regels van het EMU mag het tekort (landelijk) niet hoger zijn dan 3% van het 'bruto binnenlands product'. In het BBV is voorgeschreven dat gemeenten in hun begroting ook hun aandeel in EMU-saldo weergeven. Om het EMU-saldo te berekenen hebben we onderstaande geprognosticeerde balans opgenomen:

		Geprognosticeerde balans 2018 (x € 1.000)			
		Begin	Eind	Vermeerdering	Vermindering
Activa					
	Immateriële vaste activa	25	24		1
	Materiële vaste activa	22.838	23.079	1.403	1.162
	Financiële vaste activa	5.621	5.617		4
	<i>Subtotaal</i>	<i>28.484</i>	<i>28.720</i>		
	Vorraden	-359	-1.542	917	2.100
	Vorderingen	6.247	6.247		
	Liquide middelen	62	-598		
	Overlopende activa	1.248	1.248		
	<i>Subtotaal</i>	<i>7.198</i>	<i>5.355</i>		
Passiva					
	Eigen vermogen	13.652	13.349		303
	Voorzieningen	3.400	3.396	336	340
	Vaste schuld	14.378	13.078		
	<i>Subtotaal</i>	<i>31.430</i>	<i>29.823</i>		
	Vlottende schuld	2.450	2.450		
	Overlopende passiva	1.802	1.802		
	<i>Subtotaal</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>		
	Totaal	-	-		

In onderstaand overzicht is de berekening van het EMU-saldo weergegeven voor de gemeente Bedum.

Omschrijving	2017	2018	2019
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2017, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2018	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2018
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-168	-303	-156
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	1.017	1.167	1.167
3 Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	336	336	336
4 Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.572	1.403	2.337
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie			
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7 Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen transacties met derden niet op de exploitatie	971	917	240
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover niet al op de exploitatie verantwoord	3.092	2.100	2.100
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	265	340	260
10 Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht			
11 Verkoop van effecten:	<div> ☐ ja ☒ nee </div> <div> ☐ ja ☒ nee </div> <div> ☐ ja ☒ nee </div>		
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo	-531	640	610

Meerjarenraming 2019 - 2021

				MEERJARENRAMING							
				voor de periode 2019-2021							
I. Inleiding											
In de voorliggende begroting is de meerjarenraming opgenomen voor het tijdvak 2019-2021.											
Alle ontwikkelingen en beleidsvoornemens, waarvan wij op dit moment de financiële gevolgen kunnen overzien, zijn in deze cijferopstelling verwerkt. Wij merken daarbij op dat de opgenomen ramingen een voorlopig karakter dragen en slechts dienen als leidraad voor toekomstige beleidsbeslissingen. Indien noodzakelijk zullen de opgenomen ramingen middels de reguliere Planning & Control instrumenten worden aangepast.											
II. Hoofdkenmerken en uitgangspunten											
De meerjarenraming is gebaseerd op de volgende kenmerken en uitgangspunten:											
1. voor de jaren na 2018 gaan wij uit van een inflatie - ontwikkeling van 2,4% per jaar voor loonkosten en voor de overige kosten voor 2019 1,6%, 2020 1,8% en voor 2021 1,9%.											
2. raming voor trendmatig incidenteel salarissen van € 11.345,- per jaar;											
3. korting algemene uitkering wegens groei W.O.Z.-waarde; gemiddelde WOZ-waarde per nieuwe woning € 175.000											
4. rentepercentage nieuwe financieringsmiddelen 2,5% met ingang van de begroting 2017;											
5. volumestijging algemene uitkering met als uitgangspunt: groei nieuwe woningen vanaf 2018 26 woningen per jaar; groei inwoneraantal gekoppeld aan nieuwe woningen 2,3 inwoners per woning.											
6. procentuele verhoging van de tarieven voor:				2019	2020	2021					
- gebruik sportvelden				1,60	1,80	1,90					
- gebruik sportlokaliteiten				1,60	1,80	1,90					
- marktgelden				1,60	1,80	1,90					
- secretarieleges				1,60	1,80	1,90					
- afvalstoffenheffing (100% kostendekkendheid)				PM	PM	PM					
- rioolrechten (conform Afvalwaterbeleidsplan)				0,90	0,90	8,00					
- begraafrechten				1,60	1,80	1,90					
- bouwleges				1,60	1,80	1,90					
- hondenbelasting				1,60	1,80	1,90					
- onroerende zaakbelastingen (% verhoging opbrengst)				3,00	3,00	3,00					
- belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten (% verhoging opbrengst)				3,00	3,00	3,00					
7. opname voorlopige ramingen huisvestingsplan onderwijs in de investeringslijsten;											
8. met uitzondering van een toename van de aangeboden hoeveelheid afval is geen rekening gehouden met areaaluitbreiding;											
9. de berekening van de algemene uitkering is gebaseerd op de septembercirculaire 2017.											

III. Overzicht lastenmutaties op functieniveau					
Taakveld 0.2					
2018: Gemeenteraad	2019: Provinciale staten/Europees parlement/Waterschappen		2020: -----		
2021: Tweede Kamer	2022: Gemeenteraad				
De kosten van het organiseren van een verkiezing bedragen gemiddeld € 10.275					
		2019	2020	2021	2022
kosten verkiezingen		20.550	-30.825	10.275	0
Niet functioneel toegerekende stelposten					
.1. salarissen en sociale lasten					
- Voor de loonontwikkeling (salaris + IKB) is rekening gehouden met een stijging van 3,25% in 2018, voor de jaren na 2018 houden we de loonontwikkeling aan van 2,4%.					
- Voor incidentele loonkostenstijging wordt een bedrag geraamd van € 11.345,- per jaar;					
.2. prijscompensatie					
- In de septembercirculaire 2017 is gecalculeerd met een kostenstijging van 1,6% voor 2018, voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.					
De meerjarige ontwikkeling van de algemene uitkering is hierop gebaseerd.					
Om de lasten in evenwicht te houden met deze ontwikkeling van de algemene uitkering moeten deze ramingen ook stijgen met de genoemde percentages.					
.3. Kapitaallasten					
- Voor de onderscheidene jaren zijn de kapitaallasten geraamd. Een overzicht hiervan treft u aan op de investeringslijsten voor de diverse verslagjaren. Voor het indicatieve investeringsplan is een rentepercentage aangehouden van 2,5% (cf voorstel voorjaarsnota 2017).					
De kapitaallasten voor investeringen riolering zijn niet meegenomen (staan wel in de prioriteitenlijst) omdat deze lasten worden afgedekt binnen het Afvalwaterbeleidsplan.					

In totaal levert dit voor voornoemde stelposten het volgende overzicht op:						
				2019	2020	2021
salarissen structureel				113.300	116.019	118.804
salarissen incidenteel				11.345	11.345	11.345
totaal salariskosten				124.645	127.364	130.149
inflatiecorrectie:				2019	2020	2021
a) energie				4.932	5.638	6.058
b) goederen en diensten				58.436	66.792	71.772
c) subsidies en bijdragen				33.998	38.860	41.757
totaal inflatiecorrectie				97.366	111.290	119.587
kapitaallasten:				2019	2020	2021
nieuwe investeringslasten				42.466	113.705	29.790
vrijval kapitaallasten				-46.147	-29.895	-25.571
saldo kapitaallasten				-3.681	83.810	4.219
				2018	2019	2020
saldo stelposten				218.330	322.464	253.954
IV. Overzicht batenmutaties op functieniveau						
Taakveld 0.2						
In de septembercirculaire 2017 is gecalculeerd met een kostenstijging van 1,6% voor 2018, voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.						
Dit geeft de volgende meeropbrengsten:						
				2019	2020	2021
secretarieleges				3.129	3.577	3.843
				3.129	3.577	3.843

Taakveld 3.3				
Voor 2018 wordt een verhoging geraamd van 1,6%. Voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.				
		2019	2020	2021
marktgeld		115	131	141
Taakveld 5.2				
In de septembercirculaire 2017 is gecalculeerd met een kostenstijging van 1,6% voor 2018, voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.				
Dit geeft de volgende meeropbrengsten:				
		2019	2020	2021
huur sportaccommodaties		3.458	3.953	4.248
In de septembercirculaire 2017 is gecalculeerd met een kostenstijging van 1,6% voor 2018, voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.				
		2019	2020	2021
Begraafrechten		2.432	2.780	2.987
Taakveld 8.3				
In de septembercirculaire 2017 is gecalculeerd met een kostenstijging van 1,6% voor 2018, voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.				
Dit geeft de volgende meeropbrengsten:				
		2019	2020	2021
Leges omgevingsvergunning		2.899	3.313	3.560
functie 920				
Tot deze functie worden gerekend de in 2018 geraamde opbrengsten van de volgende belastingsoorten:				
		basis	verhoging	totaal
		2017	2018	2018
a. onroerende-zaakbelastingen gebruikers niet-woningen		240.151	6,50%	255.761
onroerende-zaakbelastingen eigenaren		1.634.867	6,50%	1.741.133
b. hondenbelasting		55.540	1,60%	56.429
c. belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten		1.453	6,50%	1.547
		1.932.011		2.054.870
ad a. Conform de bezuinigingsvoorstellen van 2014 is voor 2018 nog gerekend met een verhoging van 6,5%. Voor de jaren 2019 en verder rekenen we met een stijging van 3% (cf macronorm).				
De volumegroei van 26 woonruimten per jaar levert een meeropbrengst op, van 26 woningen x € 175.000 (waarde) is € 4.550.000 x tarief				
		2019	2020	2021
verhoging OZB (excl. gebruikers woningen)		31.950	36.519	39.242
volumestijging (excl. gebruikers)		8.298	8.547	8.803
		40.248	45.066	48.045

ad b. In verband met de algemene lastenstijging wordt voor de hondenbelasting een jaarlijkse verhoging geraamd van 1,6% voor 2018 voor 2019-2021 is respectievelijk gerekend met 1,6%, 1,8% en 1,9%.									
Dit geeft de volgende meeropbrengsten:									
					2019	2020	2021		
verhoging hondenbelasting					903	1.032	1.109		
(bij een stabiel aantal honden)									
ad c. Deze belastingsoort stijgt en/of daalt mee met de tariefaanpassing voor de onroerende zaakbelastingen.									
					2019	2020	2021		
verhoging roerende zaakbelastingen					101	49	51		
Taakveld 0.7									
Onderstaande berekeningen zijn gebaseerd op de verdelingsmaatstaven gemeentefonds zoals die momenteel gelden.									
De bedragen zijn gebaseerd op informatie uit de septembercirculaire 2017.									
					2019	2020	2021		
Mutatie algemene uitkering					470.853	-34.642	208.615		
					470.853	-34.642	208.615		

	2019		2020		2021	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Structureel saldo begroting 2017	169.632					
<u>Programma 0 Algemeen bestuur</u>						
Verkiezingen	20.550		-30.825		10.275	
Bijdrage VNG (voorheen uitname AU)	1.500		500			
<u>Programma 1 Openbare orde en veiligheid</u>						
Veiligheidsmonitor	5.000		5.000-		5.000	
Opleidingskosten	3.972-					
<u>Programma 2 verkeer, vervoer en waterstaat</u>						
Kapitaallasten investeringskrediet bruggen	PM		PM		PM	
<u>Programma 3 Economische zaken</u>						
Inflatiecorrectie marktgelden		115		131		141
<u>Programma 4 Onderwijs</u>						
<u>Programma 5 Cultuur en recreatie</u>						
Inflatiecorrectie subsidies	10.782		12.324		13.242	
Besparing omvorming Ommelandersdrift			1.180-		250-	
<u>Programma 6 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening</u>						
Inflatiecorrectie subsidies	3.054		3.490		3.751	
Ontwikkeling budgetten Sociaal domein (conform IU)	35.666-		30.093-		978	
<u>Programma 7 Volksgezondheid en milieu</u>						
Verrekening BTW afvalwaterbeleidsplan		2.986		22.806-		31.364-
<u>Programma 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting</u>						
Pacht Folkerda		11.000-				
<u>Programma 9 Financiën</u>						
Stelpost: herstructureringsfonds	25.000		25.000			
Stelpost: ILG cofinanciering (kapitaallast)	5.850		5.850		5.850	
Stelpost: salarissen (loonstijging)	124.645		127.364		130.149	
Stelpost: inflatiecorrectie (prijsstijging)	97.366		111.290		119.587	
Stelpost: kapitaallasten	3.681-		83.810		4.219	
Stelpost: Toename tekort GR PNG (Ability/SoZa)	14.326		40.678		16.804	
Stelpost: Inflatiecorrectie leges, rechten en huren		11.919		13.623		14.639
Inflatiecorrectie OZB		40.248		45.066		48.045
Inflatiecorrectie hondenbelasting		903		1.032		1.109
Inflatiecorrectie RZB		101		49		51
Algemene uitkering: stand septembercirculaire 2017		470.853		34.642-		208.615
Correctie Algemene uitkering met effect scholenfonds		253.362-		253.362		
totaal	264.754	262.762	343.208	255.815	309.604	241.235
saldo	1.992-		87.392-		68.369-	
cumulatief	167.640		80.247		11.878	

Overzicht van baten en lasten									
	Begroting 2018			2019		2020		2021	
Omschrijving programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Algemeen bestuur	1.094.744	196.675	-898.069	1.033.794	196.675	1.003.469	196.675	1.013.744	196.675
Overhead	3.013.884	33.789	-2.980.095	2.973.884	33.789	2.973.884	33.789	2.973.884	33.789
Openbare orde en veiligheid	610.881	0	-610.881	607.937	0	602.937	0	607.937	0
Verkeer, vervoer en waterstaat	1.717.620	102.042	-1.615.578	1.717.620	102.042	1.717.620	102.042	1.717.620	102.042
Economische zaken	89.640	72.035	-17.605	89.640	72.150	89.640	72.281	89.640	72.422
Onderwijs	599.409	25.482	-573.927	585.909	25.482	585.909	25.482	585.909	25.482
Cultuur en recreatie	2.298.738	201.698	-2.097.040	2.308.377	201.698	2.319.521	201.698	2.332.513	201.698
Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	10.191.619	2.352.445	-7.839.174	10.128.610	2.352.445	10.102.007	2.352.445	10.106.736	2.352.445
Volksgesondheid en milieu	2.626.334	2.568.012	-58.322	2.624.334	2.570.998	2.624.334	2.548.192	2.624.334	2.516.828
Ruimtelijke ordening en Volkshuis vesting	772.801	339.676	-433.125	772.801	328.676	772.801	328.676	772.801	328.676
Financiën	636.527	134.583	-501.944	690.033	146.502	1.084.025	160.125	1.360.634	174.764
Subtotaal programma's (a)	23.652.197	6.026.437	-17.625.760	23.532.939	6.030.457	23.876.147	6.021.405	24.185.752	6.004.821
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen									
Lokale heffingen		1.940.539	1.940.539		1.981.791		2.027.938		2.077.143
Algemene uitkeringen		15.314.009	15.314.009		15.531.500		15.750.220		15.958.835
Dividend en rente		94.415	94.415		94.415		94.415		94.415
Saldo financieringsfunctie			0						
Overige algemene			0						
Dekkingsmiddelen			0						
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen (b)	0	17.348.963	17.348.963	0	17.607.706	0	17.872.573	0	18.130.393
Onvoorzien (c)	26.198	0	-26.198	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor bestemming	23.678.395	23.375.400	-302.995	23.532.939	23.638.163	23.876.147	23.893.978	24.185.752	24.135.214
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves:	106.951	579.578	472.627	106.951	169.368	106.951	169.368	106.951	169.368
Totaal toevoegingen en onttrekkingen	106.951	579.578	472.627	106.951	169.368	106.951	169.368	106.951	169.368
Afronding				1		1		1	
Resultaat na bestemming	23.785.346	23.954.978	169.632	23.639.891	23.807.531	23.983.099	24.063.346	24.292.704	24.304.582
		169.632			167.640		80.247		11.878

Meerjarig geprognosticeerde balans (incl. ontwikkeling EMU-saldo)

	Geprognosticeerde balans 2018 (x € 1.000)		Geprognosticeerde balans 2019 (x € 1.000)		Geprognosticeerde balans 2020 (x € 1.000)		Geprognosticeerde balans 2021 (x € 1.000)	
	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind	Begin	Eind
Activa								
Immateriële vaste activa	25	24	24	23	23	22	22	21
Materiële vaste activa	22.838	23.079	23.079	24.455	24.455	24.179	24.179	23.867
Financiële vaste activa	5.621	5.617	5.617	5.412	5.412	5.222	5.222	5.046
<i>Subtotaal</i>	<i>28.484</i>	<i>28.720</i>	<i>28.720</i>	<i>29.890</i>	<i>29.890</i>	<i>29.423</i>	<i>29.423</i>	<i>28.934</i>
Vorraden	-359	-1.542	-1.542	-3.402	-3.402	-4.913	-4.913	-4.763
Vorderingen	6.247	6.247	6.247	6.247	6.247	6.247	6.247	6.247
Liquide middelen	62	-598	-598	-28	-28	795	795	-63
Overlopende activa	1.248	1.248	1.248	1.248	1.248	1.248	1.248	1.248
<i>Subtotaal</i>	<i>7.198</i>	<i>5.355</i>	<i>5.355</i>	<i>4.065</i>	<i>4.065</i>	<i>3.377</i>	<i>3.377</i>	<i>2.669</i>
Passiva								
Eigen vermogen	13.652	13.349	13.349	13.193	13.193	13.002	13.002	12.769
Voorzieningen	3.400	3.396	3.396	3.732	3.732	4.068	4.068	4.404
Vaste schuld	14.378	13.078	13.078	12.778	12.778	11.478	11.478	10.178
<i>Subtotaal</i>	<i>31.430</i>	<i>29.823</i>	<i>29.823</i>	<i>29.703</i>	<i>29.703</i>	<i>28.548</i>	<i>28.548</i>	<i>27.351</i>
Flottende schuld	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450
Overlopende passiva	1.802	1.802	1.802	1.802	1.802	1.802	1.802	1.802
<i>Subtotaal</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>	<i>4.252</i>
Totaal	-	-	-	-	-	-	-	-
EMU-saldo		640		610		1.471		247

Investeringslijsten 2018 - 2021

			INVESTERINGSLIJST 2018							

			INVESTERINGSLIJST 2019						

			INVESTERINGSLIJST 2020						

			INVESTERINGSLIJST 2021							
omschrijving	geraamde kosten	compensabele btw	beschikking reserves	subsidies bijdragen inruil	netto investering	afschr. term.		afschr. + rente 2,50 %	overige lasten	totale jaarlijkse lasten
<u>Programma 0</u>										
Vervanging CV installatie werkplaats	11.495	1.940			9.555	15		876	0	876
<u>Programma 1</u>										
<u>Programma 2</u>										
Recon. De Vliet (Vrije gang - Waldadrift)	242.000	42.000			200.000	20		15.000	0	15.000
Beschoeïngen en kademuren	PM									
<u>Programma 3</u>										
<u>Programma 4</u>										
<u>Programma 5</u>										
Vervanging beregeningspomp	11.400				11.400	15		1.045	0	1.045
<u>Programma 6</u>										
<u>Programma 7</u>										
algemene vervanging riolering	340.836				340.836	40 ann		13.578	0	13.578
algemene vervanging riolering	116.360				116.360	20 ann		7.464	0	7.464
	722.091	43.940	0	0	678.151			37.963	0	37.963
Exclusief riolering					220.955			16.921		16.921

Overzicht van reserves en voorzieningen

Overzicht van reserves en voorzieningen (€)			Begroting 2018						
		verwachte		verwachte	verwachte	verwachte	verwachte	verwachte	
	saldo	mutaties	saldo	mutaties	mutaties	mutaties	mutaties	mutaties	saldo
	1-1-2017	2017	ultimo 2017	2018	2019	2020	2021	2021	2021
A. Algemene reserve									
Niet vrij aanwendbaar	1.566.657,00	-24.368,00	1.542.289,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	1.444.817,00
	1.566.657,00	-24.368,00	1.542.289,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	-24.368,00	1.444.817,00
Vrij aanwendbaar	4.951.576,20								
* rekeningresultaat 2016 (excl budgetoverheveling en res.bestemming)		314.682,00							
* vj.nota 2017: saldo		17.000							
claims:									
* vj.nota 2010: realisatie midoffice en KCC		116.948,28							
* co-financiering ILG 2014 - 2018 (meerjarenraming)		-40.000,00		-20.000,00					
* verkeers veiligheidsplan		-6.225,00							
* incidentele posten begroting		-35.555,00		-410.210,00					
* Waar staat je gemeente'onderzoek		-7.500,00							
* project ihkv samenwerking (budgetoverheveling)		-6.778,00							
* projectleiding bouwkundige versterking		-15.000,00							
onderwijshuisvesting (bwn 13/2015)									
* programmaplan onderwijshuisvesting		-1.592.000,00							
* het Groene Ommetje (2017/nr.03)		-10.850,00							
* informatiebeveiliging BMW (2017/nr.04)		-41.740,00							
* toevoeging BR ontsluiting Bedum NABS				-100.000,00					
	4.951.576,20	-1.540.914,28	3.410.661,92	-530.210,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2.880.451,92
B. Bestemmingsreserves									
Fricie personeelskosten	265.413,11								
* storting		pm		pm	pm	pm	pm	pm	
* onttrekking		-265.413,11							
	265.413,11	-265.413,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Spaarverlof	30.435,45								
* storting		15.218,00							
* onttrekkingen				pm	pm	pm	pm	pm	
	30.435,45	15.218,00	45.653,45	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	45.653,45
Overlopende budgetten	0,00								
* toevoeging		1.323.529,00		pm	pm	pm	pm	pm	
* onttrekking		-1.323.529,00		pm	pm	pm	pm	pm	
	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Instrumenten/uniformen	23.328,95								
* onttrekking		pm		pm	pm	pm	pm	pm	
* storting (vast bedrag)		1.951,00		1.951,00	1.951,00	1.951,00	1.951,00	1.951,00	
	23.328,95	1.951,00	25.279,95	1.951,00	1.951,00	1.951,00	1.951,00	1.951,00	33.083,95
Kinderopvang	27.657,98								
	27.657,98	0,00	27.657,98	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	27.657,98

Overzicht van reserves en voorzieningen (€)		Begroting 2018							
		saldo	verwachte mutaties	saldo	verwachte mutaties	verwachte mutaties	verwachte mutaties	verwachte mutaties	saldo
		1-1-2017	2017	ultimo 2017	2018	2019	2020	2021	2021
Groot onderhoud dorpshuizen		38.779,50							
*storting (vast bedrag)			5.000,00		5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	
		38.779,50	5.000,00	43.779,50	5.000,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00	63.779,50
Gemeentelijk monumentenbeleid		11.600,56							
* onttrekking kerkgebouw Onderdendam			10.000,00						
		11.600,56	10.000,00	1.600,56	0,00	0,00	0,00	0,00	1.600,56
Sociaal Domein		1.205.023,00							
* onttrekkingen			pm		pm	pm	pm	pm	
		1.205.023,00	0,00	1.205.023,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1.205.023,00
Ontsluiting Bedum		1.000.000,00							
* toevoegingen NABS (AR)					100.000,00				
* onttrekkingen					0,00	0,00	-1.100.000,00	0,00	
		1.000.000,00	0,00	1.000.000,00	100.000,00	0,00	-1.100.000,00	0,00	0,00
Bovenwijkse voorzieningen Ter Laan 4		117.902,50							
* toevoegingen Ter Laan 4									
* onttrekkingen			pm		pm	pm	pm	pm	
		117.902,50	0,00	117.902,50	0,00	0,00	0,00	0,00	117.902,50
Bovenwijkse voorzieningen Vogelzanglocatie		15.121,00							
* toevoegingen Vogelzanglocatie			0,00						
* onttrekkingen			pm		pm	pm	pm	pm	
		15.121,00	0,00	15.121,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15.121,00
Herstructureringsfonds		940.068,36							
* onttrekking tbv gasfabrieklocatie			-360.000,00						
* onttrekking planvorming centrumplan/Bederawalda			-6.778,00						
* afboeking St Annerweg (2020)									
* ontrr bijdr De Plank			-450.000,00						
* ontrr. planvorming centrum			-80.000,00						
* toevoeging Ter Laan 4 (storting 2020)									
* toevoegingen structureel (t/m 2018)			108.713,00		242.426,00	0,00			
		940.068,36	-788.065,00	152.003,36	242.426,00	0,00	0,00	0,00	394.429,36
Onderhoud begraafplaatsen		467.338,93							
* onttrekkingen			-25.000,00		-25.000,00	-25.000,00	-25.000,00	-25.000,00	
		467.338,93	-25.000,00	442.338,93	-25.000,00	-25.000,00	-25.000,00	-25.000,00	342.338,93
Onderhoud wegen		1.545.853,05							
* toevoeging									
* onttrekking			-114.791,00		-114.791,00	0,00		0,00	
		1.545.853,05	-114.791,00	1.431.062,05	-114.791,00	0,00	0,00	0,00	1.316.271,05
Bruggen		102.496,68							
* storting			0,00						
* onttrekking			-43.150,00		-43.150,00	-43.150,00	-43.150,00	-43.150,00	
		102.496,68	-43.150,00	59.346,68	-43.150,00	-43.150,00	-43.150,00	-43.150,00	-113.253,32

[illegible]

Vaststellingsbesluit

Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Bedum;

Gelet op artikel 191 van de Gemeentewet;

B e s l u i t:

De begroting voor het dienstjaar 2018 vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Bedum, gehouden op 7 en 9 november 2017.

, voorzitter.

, griffier.

Bijlage I

Specificatie algemene uitkering

Specificatie algemene uitkering 2018

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven

Maatstaf	Berekende Aantallen	Gewicht / %	Uitkering
1c Waarde niet-woningen eigenaren	1.026.081,00	-0,1562	-160.273,85
1f Waarde niet-woningen gebruikers (onder aftrek amendement De Pater)	861.581,00	-0,1259	-108.473,05
1a Waarde woningen eigenaren	6.381.984,00	-0,1054	-672.661,11
Subtotaal			-941.408,01

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is

Maatstaf	Berekende Aantallen	Gewicht	Bedrag in basis
1e OZB waarde niet-woningen	101,19	380,7	38.521,93
8a Bijstandsontvangers (vanaf UJR 2016)	166,33	2.119,85	352.601,72
8b Loonkostensubsidie	10	1.930,16	19.301,60
3a Eén-ouder-huishoudens	261	208,5	54.418,50
2 Inwoners	10.539,00	153,72	1.620.055,08
4 Inwoners: jongeren < 20 jaar	2.417,00	242,65	586.485,05
5 Inwoners: ouderen > 64 jaar	2.185,00	79,63	173.991,55
5a Inwoners: ouderen > 74 en < 85 jaar	599	26,25	15.723,75
7 Lage inkomens	1.300,00	29,75	38.675,00
7c Lage inkomens (drempel) (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	836,1	459,51	384.196,31
12 Minderheden	135	320,53	43.271,55
11a Uitkeringsontvangers (vanaf UJR 2016)	853,33	85,71	73.139,20
3b Huishoudens	4.753,00	90,5	430.146,50
3c Eenpersoonshuishoudens	1.293,00	21,61	27.941,73
13 Klantenpotentieel lokaal	8.680,00	39,2	340.256,00
14 Klantenpotentieel regionaal	1.750,00	22,37	39.147,50
38 Bedrijfsvestigingen	852	75,58	64.394,16
29 Historische woningen in bewoonde oorden 1930	678	31,5	21.357,00
31a ISV (a) stadsvernieuwing	0,00048821	6.133.771,60	2.994,56
31b ISV (b) herstruivering	0,00017957	3.764.536,49	676,01
36 Meerkernigheid	3	9.065,28	27.195,84
37 Meerkernigheid * bodemfactor buitengebied	3,81	14.875,86	56.677,03
36a Kernen met 500 of meer adressen	1	55.518,40	55.518,40
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	1.306,62	11,72	15.313,59
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	3.063,51	5,82	17.829,62
32b Omgevingsadressendichtheid (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	3.145,24	71,68	225.450,95
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	38,1	1.524,77	58.093,74
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	70,11	3.088,99	216.569,09
21 Oppervlakte bebouwing	87	595,42	51.801,54
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	30	1.936,54	58.096,20
22a Oppervlakte bebouwing woonkern	57	2.302,40	131.236,80
19 Oppervlakte binnenwater	41	38,01	1.558,41
16 Oppervlakte land	4.454,00	41,17	183.371,18
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	5.612,04	26,89	150.907,76
24b Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	4.639,00	57,54	266.928,06
25b Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016) * bodemfactor woonkernen	5.705,97	50,79	289.806,22
39 Vast bedrag	1	237.799,08	237.799,08
Subtotaal			6.371.448,18

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)

Uitkeringsfactor	1,507
Subtotaal (B x C (=uf))	9.601.772,40

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is

Maatstaf	Berekende Aantallen	Uitkering
61 Suppletierregeling OZB	8.419,00	8.419,00
56b Cumulatierregeling gemeentefonds (SU)	-19.362,00	-19.362,00
Subtotaal		-10.943,00

Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is

Maatstaf	Berekende Aantallen	Uitkering
71 Impuls Brede scholen combinatiefuncties (DU)	46.738,00	46.738,00
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (IU)	10.215,00	10.215,00
62 Wet maatschappelijke ondersteuning (IU)	870.082,00	870.082,00
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	17.825,00	17.825,00
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	45.960,00	45.960,00
224 Scholenprogramma Groningen (DU)	129.376,00	129.376,00
Subtotaal		1.120.196,00

Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein

Maatstaf	Berekende Aantallen	Uitkering
172 decentralisatie AWBZ naar WMO (IU)	1.658.648,00	1.658.648,00
173 decentralisatie jeugdzorg (IU)	2.510.681,00	2.510.681,00
174 decentralisatie Participatiewet (IU)	1.375.063,00	1.375.063,00
Subtotaal		5.544.392,00

Onderdeel G - Aanvullingen van de gebruiker

Aanvullingen van de gebruiker	Opgave	Uitkering
Gemeenteposten:		
Verminderde uitname BCF m.i.v. 2010		0
Subtotaal		0

Totaal uitkering 2018:	15.314.009,39
-------------------------------	----------------------

Functie 921	9.769.617,39
Functie 923	5.544.392,00

